

Več kmetov v skupščine!

V SLOVENIJI je skoraj tretjina kmečkega prebivalstva, v drugih republikah še več. Pred skupščinskimi volitvami je spet aktualno vprašanje, kaj storiti, da bi bilo izvoljenih v skupščine — občinske, republiške in zvezne — več odbornikov oziroma poslancev iz vrst kmetovalcev. Njihovo večje, številnejše zastopstvo v predstavniških organih bi nedvomno prispevalo k temu, da bi bilo slišati probleme in pobude kmetovalcev bolj neposredno, brez »posredovalcev«.

Komunist — 24. I. 1969

Manj, toda dražje!

V prvih 11 mesecih lanskega leta smo uvozili več kot 22 tisoč avtomobilov. To je po številu 18 odstotkov manj kot v istem obdobju leta 1967, pač pa precej več po vrednosti, saj naši občani vse bolj uvažajo dražje in boljše avtomobile.

Delo — 27. I. 1969

Za 47 % večji izvoz

Industrijska podjetja v novo-meški občini so lani izvozila za 6 545 747 dolarjev izdelkov. Izvoz se je povečal za 47 odstotkov, za toliko pa se je povečal tudi izvoz na konvertibilno področje, kjer je industrija iztržila lani 5 162 694 dolarjev. Največji izvozniki so bili: KRKA, IMV, in NOVOLES. Vrednost industrijske proizvodnje se je lani povečala za 52,8 odstotkov, znašala pa je 458 836 300 din. Število zaposlenih v industriji se je lani povečalo za 7 odstotkov.

Dolenjski list — 23. I. 1969

»Dvakrat smo že razpisali...«

»Trenutno iščemo 28 ekonomistov, strojnih inženirjev in inženirjev gozdarstva. Dvakrat smo že razpisali ta mesta, toda brez uspeha...«

»Ni jih. Toda v Zagrebu, Beogradu in v drugih mestih so. Mnogi so v evidenci na uradu za posredovanje dela. To nam je dobro znano, toda ti ne želijo iti na deželo.«

Politika — 25. I. 1969

Milijoni s smetišč

V seznamu sarajevskim milijonarjev, ki te dni prijavljajo davčnim organom skupne dohodek zaradi odmere davka, je tudi Džavid Hasani po »poklicu« zbiralec odpadkov.

Ta marljivi občan je lani z odpadki, ki jih je zbiral po sarajevskih smetiščih in jih prodajal podjetju »Trgosirovina«, s tem zaslužil okoli osem milijonov starih dinarjev.

Borba — 25. I. 1969

Alkoholizem je družbeno zlo

ki povzroča narodu ogromno škodo. Žal borba proti njemu ni zadosti učinkovita, čeprav porabijo za to veliko denarja, povprečno 2 do 3 milijone starih dinarjev za enega bolnika. Če pomislimo, da jih ozdravi največ 30 odst., se stroški za vsako uspešno zdravljenje potrojijo.

Kmečki glas — 30. 9. 1969

Izvoz nenehno narašča

Po še nedokončnih podatkih Zavoda SRS za statistiko je izvoz iz naše republike dosegel lani vrednost 2.951.000.000 din in je bil za 6 odst. večji kot predlanskim. V zadnjih petih letih se je vrednost izvoza gibala takole: v letu 1964 je znašala 1.906.000.000, leta 1965 2.305.000.000, leta 1966 — 2.578.000.000 v letu 1967 pa je narasel na 2.751.000.000 din.

Gospodarski vestnik — 24. I. 1969

Vse več strokovnjakov odhaja

Posebno pozornost vzbuja odhajanje večjega števila visoko in srednje kvalificiranih kadrov v tujino. To število se je od 12,8 odstotkov v letu 1965 dvignilo na 26 odstotkov v letu 1968.

Politika — 24. I. 1969

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Kakor druga leta tako bomo tudi letos praznovali Prešernov dan, 8. februar, z iskrenimi željami, da bi se uresničila Prešernova velika humanistična misel o svobodi, bratstvu in enakopravnosti vseh ljudi in vseh narodov na svetu, da bi človek zaupal človeku in da se noben sosed ne bi več bal sosedu.

Kakšne spremembe se obetajo pri letošnjih volitvah

Spremembe zvezne ustave in predlogi za spremembo ustave SR Slovenije posegajo tudi na področje volilnega sistema. Obetajo se večje spremembe pri volitvah v skupščine vseh družbenopolitičnih skupnosti, od občine do federacije. V ta namen bomo dobili nove zakone o volitvah zveznih poslancev, o volitvah poslancev Skupščine SR Slovenije in o volitvah odbornikov občinskih skupščin. Razen tega bodo spremenjeni tudi zakoni o določitvi volilnih enot za volitve zveznih in republiških poslancev.

Da bi volitve v letošnjem aprilu že po novem v redu potekale, je republiški sekretariat za Pravosodje in občo upravo v Ljubljani poslal vsem občinskim skupščinam pismo, v katerem so navedene glavne značilnosti, ki se obetajo pri volitvah v skupščine družbenopolitičnih skupnosti. V njem je povedano, da bo Zvezna skupščina imela pet zborov, republiška pa štiri, in sicer: republiški zbor, gospodarski zbor, kulturnoprosvetni zbor in socialno-zdravstveni zbor. Odpravlja se torej organizacijsko-politični zbor, vnaprej pa je odklonjen zbor občin, ki je bil predlagan.

Volitve v vse zore skupščin bodo vaka štiri leta, (doslej vsaki dve leti za polovico poslancev).

Z uvedbo kandidacijske konference bo bistveno spremenjen kandidacijski postopek. Podrobnejši sestav in način dela kandidacijske konference bodo določali pravilniki Socialistične zveze.

- vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
- vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
- vsak petek — posebna priloga z radijskim in televizijskim sporedom
- vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM

DELO

Novo je tudi to, da bodo študentje visokošolskih zavodov volili tudi zore delovnih skupnosti. Poslancev v zore delovnih skupnosti Zvezne in Republiške skupščine ne bodo volile občinske skupščine, ampak volilno telo, ki bo sestavljeno iz odbornikov občinske skupščine in delegatov, izvoljenih v delovnih organizacijah s področja gospodarstva, kulture, prosvete, zdravstva in socialnih služb.

To je le nekaj najbistvenejših sprememb, ki izhajajo iz že sprejetih ustavnih amandmajev k zvezni ustavi in iz predloga zakona o volitvah zveznih poslancev, pa tudi iz predlogov za spremembo republiške ustave in republiških volilnih predpisov.

Glede na navedene spremembe je treba že pred razpisom volitev kar najhitreje opraviti nekatera dejanja za sprejem republiških zakonov, ki urejajo volitve in volilne enote, in za pravočasno ter zakonito izvedbo volitev.

Občinske skupščine naj bi pri tem delu sodelovale z občinskimi volilnimi komisijami. V zvezi s tem bo treba korigirati volilne enote za volitve odbornikov občinskih skupščin. Ker naj bi po predlogih ustavne komisije vseh zborov skupščine SR Slovenije, štel republiški zbor 90 poslancev, je treba območje SR Slovenije razdeliti na 90 volilnih enot. V vsaki volilni enoti se voli en poslanec republiškega zbora, pri čemer je upoštevan količnik: 1 poslanec na 18.896 poslancev.

Po predlaganem sistemu bi v večini občin volili enega poslanca, v nekaterih pa tudi več. Sest občin se zaradi premajhnega števila prebivalcev združi v tri volilne enote. Tiste občine, ki bodo volile več poslancev, bodo morale predlagati razdelitev na potrebno število volilnih enot. Pri tem bo treba upoštevati, da ima vsaka volilna enota približno enako število prebivalcev.

Zaradi sprejetja zakona o volitvah so občine poslane predloge o razdelitvi na volilne enote za volitve poslancev v republiški zbor. Občinskim skupščinam je bilo svetovano, da kar najhitreje izdajo oziroma ustrezno spremenijo odločbe o imenovanju občinskih volilnih komisij, ker se delo le-teh že pričinja.

Republiški sekretariat za pravosodje in občo upravo ter republiška volilna komisija menita, da so našete naloge za sedaj najvažnejše in da ne kaže odlašati z njihovo izvršitvijo, kajti roki za volilni postopek so zelo kratki. Treba je pričakovati, da bodo neposredne volitve v občinske zore, republiški zbor in v družbenopolitični zbor Zvezne skupščine že 13. aprila.

BRANKO BLENKUS

Član republ. konference SZDL

Kurirska transverzala - 750 km

Pri vodstvu Združenih podjetij PTT v Ljubljani deluje odbor za pokroviteljstvo nad kurirji in vezisti NOB Slovenije, saj je to podjetje prevzelo skrb za nekdanje kurirje in veziste in za delo njihovih odborov. Pri tem odboru pa deluje tudi komisija za pripravo »transverzale kurirjev in vezistov NOB Slovenije«.

Odbor je imel sestanek dne 29. januarja in je med drugim razpravljal tudi o predlogu komisije za transverzalo.

Ta naj bi se začela v Gančanih v Prekmurju, potekala pa naj bi prek Ljutomera, Gomile (351 m), Lenarta v Slovenskih goricah, Maribora, nato prek Pohorja do Slovenj Gradca, Mežice na Peco (1685), Uršljo goro, Bele vode, Ljubno, Menino, Čebine, Mrzlico, Laško, Bohor (920 m), Brestanico, Bučko, Trško goro, Gospodično, Metliko, Črnomelj, Mirno goro, Občice, Podstenice, Kočevje, Grčarice, Jelenov žleb, Travno goro, Slivnico (1114 m), Mokre, Ilovo goro, Jančje, Urh, Ljubljano, Rašico, Pasjo ravan, Dražgoše, čez Jelovico na Porezen (1622 m), Cerkljo, Idrijo, Vojsko, Čepovan, Caven (1242 m), Nanos (1261 m), Postojno, Veliki Javornik (1268 m), Snežnik (1796 metrov), Ilirsko Bistrico in Tater na Slavniki (1028 m).

Tako naj bi zajela vse važnejše kraje iz NOV. Skupna dolžina naj bi bila približno 750 km, kar je v skladu s prakso pri planinskih pohodih približno 25 dni hoda. Zato

naj bi jo za mladino pod 18 leti razdelili na 4 sektorje. Na transverzali naj bi bilo po planinskih kočah približno 100 žigov, ki bi jih udeleženci ob datumih vtisnili v svoje dnevnike. Za udeležence naj bi izdali tudi začasni vodnik, zato bi še do 1. decembra letos upoštevali razne upravičene pripombe. Do 1. maja 1970 pa naj bi izšel že stalni vodnik. Udeleženci celotnega pohoda naj bi prejeli velike značke, mladinci, udeleženci pohoda na enem izmed sektorjev, pa male značke. Podeljevale naj bi jih komisije pri PTT podjetjih.

Na sestanku 29. januarja so predlog za transverzalo sprejeli in izrekli priznanje komisiji, ki je imela razgovore z različnimi strokovnjaki, odbori ZZB in ZB, Planinsko zvezo in drugimi. Prav tako so sklenili, naj bi predlagali vojaškemu oblastem, da bi vsem tistim, ki imajo veliko značko transverzale, skrajšali služenje vojaške obveznosti za en mesec, saj si bodo s tem, ko bodo prehodili vso transverzalo prav gotovo pridobili kondicijo, kakršno zahteva vojska od vojaka pešca.

M. P.

Dogodki tedna

V CK ZK Slovenije je bil sestanek s predsedniki medobčinskih svetov ZK, na katerem so zelo obsežno razpravljali o aktualnih družbenopolitičnih in gospodarskih problemih pred IX. kongresom ZKJ, kakor tudi o dejavnosti ZK v predkongresnem obdobju. Razpravljali pa so tudi o izvajanju stališč CK ZK Slovenije, o nalogah komunistov in o pripravi na skupščinske volitve. Sestanek je vodil sekretar sekretariata CK ZK Slovenije inž. Andrej Marinc.

V Beogradu je bila četrta seja zvezne konference SZDLJ, na kateri so razpravljali o vlogi in nalogah SZDL pri volitvah v skupščine in sprejeli volilni program. Poročilo o vlogi in nalogah Socialistične zveze pri skupščinskih volitvah je imel Beno Zupančič, generalni sekretar zvezne konference.

Volilna komisija republiške konference SZDL Slovenije je sprejela vrsto predlogov in pripomb k predlogom zakona o volitvah slovenskih poslancev in odbornikov. Strinjali so se, naj bi republiški zbor štel 90, prosvetnokulturni ter socialnozdravstveni pa po 60, medtem ko naj bi po mnenju komisije štel gospodarski zbor 75 poslancev. Ob obravnavanju zakona o volitvah občinskih odbornikov so se prisotni dije časa zadržali pri določanju sklepčnosti kandidacijskih konferenc in zborov volivcev. Sklenili so tudi, naj bo glasovanje javno, kandidacijska konferenca pa bi se lahko sama odločila tudi za tajno glasovanje.

V okviru ustavne pravice, da z dvotretjinsko večino odloča o spreminjanju ustave, je republiški zbor sprejel sklep o prihodnji ureditvi republiške skupščine in izglasoval druge ustavne spremembe. Tako se je končal zaplet, do katerega je prišlo s tem, ko sta dva zbora republiške skupščine izrazila mnenje, naj bi imeli v prihodnje v republiški skupščini le en sam zbor delovnih skupnosti, druga dva zbora pa sta bila mnenja, naj ima skupščina tri takšne zборе. Pravico odločanja pa je torej imel republiški zbor in tako bodo v prihodnje poleg republiškega zbora obstajali v republiški skupščini še gospodarski, kulturnoprosvetni in socialnozdravstveni zbor.

Po sklepu republiških družbenopolitičnih organizacij SZDL in ZZB ter republiške skupščine in izvršnega sveta bo ob državnem prazniku naše republike — 27. aprilu — letos osrednja slovenska proslava v počastitev obletnice ustanovitve OF, bojev koroških in štajerskih partizanov ter 25-letnice pohoda 14. divizije na Štajersko, v Velenju, kjer je ustanovljen tudi občinski odbor za proslavo.

Na povabilo predsednika državnega sveta SR Romunije in generalnega sekretarja CK romunske KP Nicolae Ceausescuja je predsednik SFRJ in predsednik ZKJ Josip Broz Tito odpotoval na krajši prijateljski obisk v Romunijo. S predsednikom Titom so odpotovali v Romunijo sekretar izvršnega komiteja CK ZKJ Mijalko Todorović, podpredsednik ZIS in član CK ZKJ Kiro Gligorov, generalni sekretar predsednika republike in član predsedstva CK ZKJ Vladimir Popović in drugi. Razgovori predstavnikov obeh držav so bili v obsejnem mestu Temišvaru in so se nanašali na bilateralne odnose obeh držav ter o mednarodnih političnih zadevah.

V Sloveniji pa se je v teh dneh mudil na obisku kot gost zvezne komisije za kulturne stike s tujino namestnik predsednika državnega komiteja za kulturo SR Romunije in član romunske akademije znanosti prof. Aleksandru Balaci. V razgovorih z našimi predstavniki oblasti se je prof. Balaci zanimal za možnosti razširjenega in poglobljenega sodelovanja med Slovenijo in Romunijo, zlasti ker bo v kratkem podpisan nov program kulturnega sodelovanja med obema državama.

Irak, država na Bližnjem vzhodu, se je v zadnjem času predstavila svetu v znamenju visile. Medtem ko pred iraškim revolucionarnim sodiščem sedi na zatočni klopi nova skupina ljudi, obtoženih vohunstva v korist ameriške obveščevalne agencije CIA in Izraela, so dan pred tem javno obesili v Bagdadu, na enem izmed glavnih trgov, 11 »vohunov« irakiških Židov, v Basri pa so obesili tri Žide. Mimo obešenec je defiliralo več deset tisoč demonstrantov, ki so zahtevali smrt tudi za vse »druge izdajalce in vohune«. Demonstrante sta vodila minister za mladino in minister za informacije. Že usmrčene in tiste na zatočni klopi obtožujejo, da so dozdnevno delali za ameriško obveščevalno službo. Pred sodišče nameravajo postaviti še 86 ljudi, katerih imetje so nedavno zaplenili. Verjetno bosta prišla pred vojaško sodišče tudi bivši premier Abdel Rahman al Bazaz in bivši obrambni minister general Audel Aziz al Ukeili, ki so ju nedavno zaprli v Bagdadu. Na listi obtožencev pa je tudi bivši minister in upokojeni general Abdel Hadi el Rawi. Usrtnitve v Bagdadu so povzročile po vsem svetu osuplost in ogorčenje, po nekaterih mestih so bile demonstracije. Celo papež Pavel VI. je izrazil upanje, da Izrael ne bo odgovoril z represalijami. Tudi delegacija mednarodnega združenja demokratičnih pravnikov, ki sodeluje na kairski konferenci za podporo arabskim narodom, v svojem komunicu izraža veliko razburjenje svojih članov zaradi usrtnitve v Iraku.

Izraelski obrambni minister Moše Dajan je izključil možnost, da bi Izrael sprejel povračilne ukrepe proti Iraku zaradi smrtnih obsodb skupine oseb v Bagdadu. Predstavnik izraelskega obrambnega ministrstva je poudaril, da Izrael ne bo nikoli razkril svojih načrtov za prihodnost. Izrael da bo v prihodnje še bolj pomagal Židom, ki so v Iraku in ustrezno ukrepal, da »prepreči nove umore«.

V bližini češkoslovaške meje so se začeli manevri ameriških sil v ZR Nemčiji. V njih sodeluje 17.000 ameriških vojakov, od teh so jih 15.000 pred manevri prepeljali z »račnim mostom« iz ZDA. Manevri so trajali od 4. februarja. Češkoslovaški veleposlanik v Washingtonu je vložil protest svoje vlade pri zunanjem ministru ZDA zaradi manevrov. V protestu je rečeno, da je češkoslovaška zaskrbljena zaradi evropske politike ameriške administracije.

V Kölnu so v študentskih demonstracijah v središču mesta poškodovali poslopja ameriškega, grškega, španskega in portugalskega predstavništva. Demonstracije so organizirali nenadoma, tako da policija ni mogla intervenirati. V Frankfurtu pa so aretirali nad 70 študentov, med njimi tudi voditelja levičarske študentske organizacije Krahla in Wolffa.

Italijo je spet zajel val stavk. Ze nekaj dni traja stavka na 40.000 bencinskih črpalkah. Spričo tega se naglo širi »črna borza« v prometu z bencinom; zelo je porasla tudi cena bencinu. Za 5. februar so napovedali generalno stavko v industriji, trgovini in kmetijstvu. Delavci zahtevajo pokojninsko reformo. Napovedana je tridnevna stavka srednješolskih profesorjev in v podjetjih privatne industrije.

Predstavnik zunanjega ministrstva v Bruslju je izjavil, da belgijska vlada razmišlja o možnosti, da bi uradno priznala LR Kitajsko. O podobni nameri razmišljajo tudi italijanski politični krogi.

Tudi v Pakistanu že dlje časa trajajo hudi neredi, v katerih je samo v zadnjih dneh izgubilo življenje najmanj 24 ljudi. Vlada je z orožjem obnovila red, vendar pod pepelom čedalje bolj ti iskra nezadovoljstva. Protesti so naperjeni proti politični vladavini predsednika Ajuba Kana.

PROTI ZASTARANJU VOJNIH ZLOČINOV

„Ni mogoče, da bi človeštvo vse to pozabilo“

Leta 1965 so v ZR Nemčiji podaljšali veljavnost zakonskih predpisov za preganjanje nacističnih zločincev za štiri leta. Ker pa to podaljšanje letos mine, in če vlada ZR Nemčije ne bo podpisala lani sprejete konvencije Združenih narodov, na podlagi katere vojni zločini ne zastarajo, potem v tej deželi, kjer so v času hitlerizma bili zasnovani vsi vojni zločini, ne bodo več preganjali nobenega vojnega zločinca.

Toda tudi v ZR Nemčiji je mnogo resničnih demokratov in protifašistov, zato je tudi zahodno-nemški protifašistični list »Die Tat« izvedel posebno anketo in v svojih številkah od 21. in 28. decembra 1968 in 4. januarja 1969 priobčil izjave mnogih javnih, kulturnih, političnih in drugih osebnosti.

Ker se je ZZB NOV Jugoslavije v mednarodnem sodelovanju borec ob vsaki priložnosti zavzemala za to, da vojni zločini ne smejo zastarati — o tem smo že večkrat poročali v našem listu — naj zabeležimo samo nekaj citatov iz obširnejših izjav najpomembnejših anketirancev.

»Sistem, po katerem kaznivo dejanje zastara po določenem zasnovanem roku in se več ne preganja, je svoječasno nastal iz spoznanja, da je preganjanje po daljšem času otežkočeno ter da pov-

zročitelja ni mogoče indentificirati in tudi ne zbrati proti njemu dokazov. Pri tem pa je skoraj vedno šlo za inovinska kazniva dejanja, katerih pojasnitev po mnogih letih ni več mogoča. Povsem nekaj drugega pa je z umori, ne glede kakšni so; sem sodijo tudi vojni zločini in taka hudodelstva, ki veljajo za zločin proti človeštvu. Za hudodelstva te vrste ne more biti zastaranja, kajti pri nacističnih vojnih zločinih odpade vsako »opravičilo...« — Frank Arnau, doktor prava in književnik.

»Bilo bi čudno, če bi se prav mi, po katerih se je epidemija krvoločnosti virusno prenesla in okužila ves svet, pustili odvrtni od pravičnega sklepa. Kaznovanje vojnih zločincev nima nobene zveze z maščevanjem. Pri tem gre kratko malo za to, da bodo ljudje imeli čisto vest, kar pa je nezdržljivo s tem, da moramo iz našega žepa plačevati visoke pokojnine ljudem, ki so nas priveli na rob prepada.« Hans-Erich Nossack književnik.

»Menimo, da je to potrebno predvsem zato, da bi ZR Nemčija izpolnila svoje moralne mednarodno-pravne obveznosti, da bi tako prevladala svojo nacistično preteklost, vzpostavila demokratičen družbeni red in zagotovila mir. Svetovna javnost bo povsem upravičeno sodila stanje razvoja demokracije v ZR Nemčiji po njeni pripravljenosti in aktivnosti njenih organov pri odkrivanju in pravičnem kaznovanju vseh povzročiteljev nacističnih zločinov.« Hans Jennes, član predsedstva Združenja preganjanih ponacističnem režimu (VVN).

»Bilo je mnogo majhnih nacistov, ki so ob tako imenovani denacifikaciji izgubili svoje službe najnižjih uradnikov samo zato, ker so bili člani nacistične stranke, medtem ko so tisti ljudje, ki so svoje zločine prikrili, prišli do visokih položajev. In prav ti drugi bodo imeli koristi od tega, če se uzakoni zastaranje vojnih zločinov, kar pa se ne bi smelo zgoditi.« Dr. Martin Niemoeller.

»Naša generacija — preživeli iz časov 1935 do 1945 leta — je bila priča vseh teh dogodkov. Petinštirideset milijonov ljudi je moralo v tem času žrtvovati svoje življenje v koncentracijskih in drugih moriščih Adolfa Hitlerja, na bojiščih na kopnem in na morju ter v porušeni mestih, v vojni, ki jo je Hitler začel najprej na Poljskem in jo nato prenesel na ves svet. Vsak volilni listek, oddan za Hitlerja leta 1932 na odločilnih volitvah za Reichstag,

so pozneje plačali po štirje ljudje s svojim življenjem. Kri in soize revščina in obup, izgnanstvo iz domovine, izguba premoženja — vse to so bile posledice nacizma. Na ta način povzročene škode ni mogoče nikoli poravnati, tudi ni mogoče misliti, da bi človeštvo vse to pozabilo.« Dr. Alois Hundhammer, bavarski državni minister.

»Ko bodo vse države podpisale konvencijo Združenih narodov, ki je akt svetovnega prava, bo to pomenilo korak bliže k večnemu miru človeštva. Če so državljani, parlament in vlada ZR Nemčije voljni v svetovni javnosti, zastopati v OZN dokazati svoje soglas-

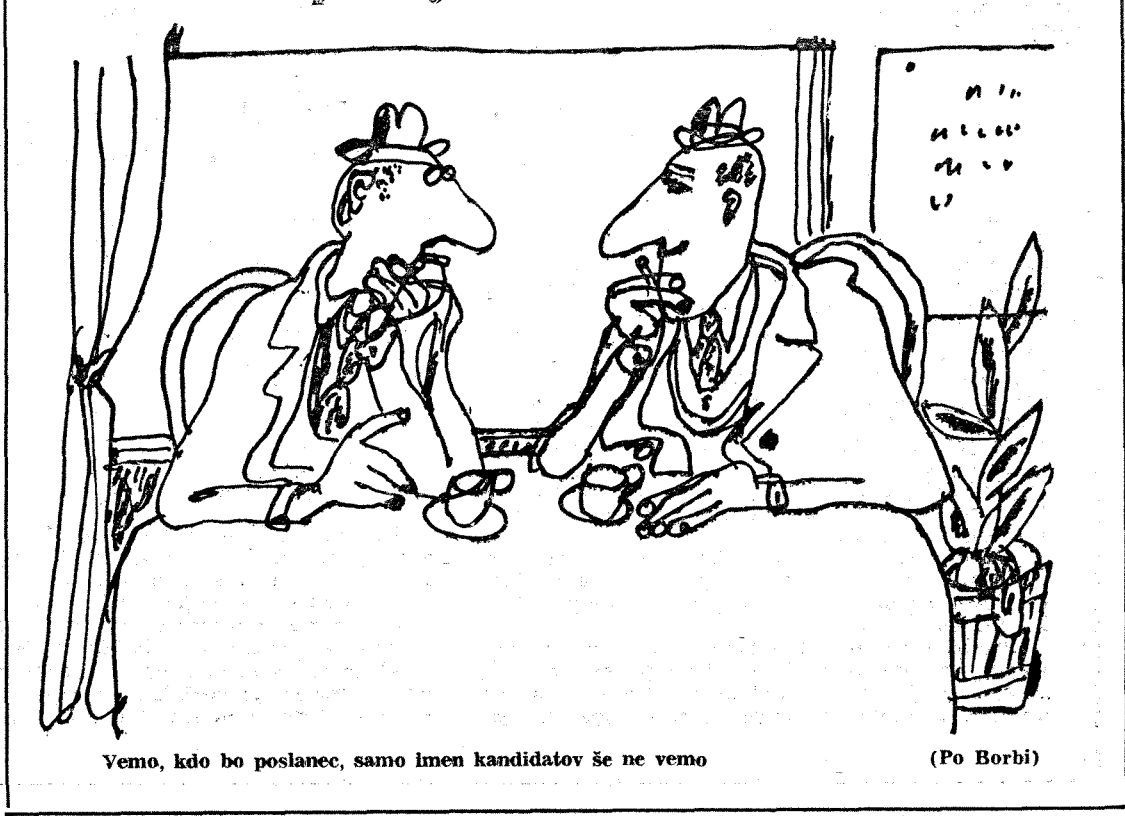

je s tem, da vojni zločini in zločini proti človeštvu ne zastarajo — potem ne sme biti ovir za pristop ZR Nemčije h konvenciji združenih narodov.« Dr. Paul Haag, advokat iz Frankfurta ob Majni.

»Menim, da bi morala ZR Nemčija pohiteti s pristopom h konvenciji združenih narodov o nezastaranju vojnih zločinov. Hary Pross, glavni urednik radia Bremen.

»Naše pravosodje ima hudo bolezen iz preteklosti, ker so mnogi sodniki ZR Nemčije bili verni sodniki krvave Hitlerjeve diktature. Takrat so se naučili uporabljati v procesih najbolj groba sredstva. Toda po letu 1945 opravljajo ti sodniki golo pravno formalnost. Združeni narodi so z veliko večino sprejeli humano mednarodno konvencijo, po kateri vojni zločini sploh ne zastarajo. A ZR Nemčija? Kje so vzroki, da zvezni kancler še ni podpisal te konvencije OZN?« Günter Weisenborn, književnik, Berlin.

Izposojena karikatura

Vemo, kdo bo poslanec, samo imen kandidatov še ne vemo

(Po Borbi)

Besede naših dopisnikov

OBCNI ZBOR MESTNE ORGANIZACIJE BORCEV ZA SEVERNO MEJO 1918—1919 V LJUBLJANI

Veseli so priznanja

V sredo, 22. januarja dopoldne, so se zbrali v dvorani Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani člani mestne organizacije Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918—1919. Med njimi je vladalo veliko zanimanje za poročila funkcionarjev, saj ljubljanski mestni odbor ves čas od ustanovitve občnega zbora, ki je bil pred skoraj dvema letoma, ni sklical nobenega zborovanja ali sestanka, da bi na njem seznanil članstvo s prizadevanjem republiškega vodstva za uveljavljanje zakona o borcih za severno mejo, niti ni priredil ob 50. obletnici bojev za severno mejo kake jubilejne proslave, kakršne so prirejali drugi mestni in občinski odbori zveze v raznih krajih Slovenije.

Po izvolitvi delovnega predsedstva in komisij je predsedujoči Jože Hribar sporočil, da je predsednik odsoten, nato je podal Lojze Kek tajniško in zaradi obolevnosti blaginjskega tudi blaginjskega poročila, ki sta bili obe z odobravanjem sprejeti.

V daljšem poročilu je nato tajnik republiškega odbora Franjo Kristan zborovalcem poročal o številnih proslavah 50. obletnice bojev na severni meji v lanskem letu. Nič manj kot 22 takih proslav je bilo lani v Sloveniji. Občinski in mestni odbori Zveze so med seboj kar tekmovali, kateri bo lepše in bolje organiziral proslavo. Mestnim in občinskim odborom je uspelo skoraj povsod pritegniti lokalne družbenopolitične in kulturne organizacije ter predstavnike naše ljudske oblasti in vojske. Marsikje so predsedniki občinskih skupščin priredili stari, osivelim borcem sprejem s pogostitvijo, kar jih je še posebno ganilo. Lanske jubilejne proslave v Sloveniji z osrednjima proslavama v Ljubljani in Mariboru je vsa slovenska javnost sprejela s toplimi simpatijami.

Tudi poročilo prvega podpredsednika republiškega odbora Lojze Udeti so zborovalci z zanimanjem poslušali, saj je zajemalo skoraj ves tisk, radio in televizijo, ki so prikazovali borbo slovenskih prostovoljcev pred 50. leti na severni meji. Posebej je tov. Ude omenil knjigo dr. Maksa Šnuderla »Osvobodjene meje«, ki je izšla prav ob osrednjih jubilejnih proslavah, dalje je omenil objavo svoje znane znanstvene razprave »Boj za Maribor in Slovensko Podravje« v mariborskem »Večeru« v zadnjih mesecih lanskega leta in pa članek Frana Štaudekarja »Ob 50. obletnici bojev za osvoboditev severnih krajev Slovenije«, ki je izhajal v »TV 15«.

Sledila so daljša izvajanja drugega podpredsednika republiškega odbora Frana Štaudekarja, ki je zborovalcem predložil potek razprav v skupščinskih komisijah, odborih in zborih, kjer je govor-

nik kot predstavnik republiškega odbora sodeloval na sejah, na katerih je bilo govora o osnutku in nato o predlogu zakona o borcih za severno mejo, ki je bil nato sprejet na sejah republiškega in socialno zdravstvenega zbora 18. novembra 1968. Govornik je poudaril, da so vsi borci za severno mejo lahko zadovoljni z zakonom, ker so bile med razpravami v skupščinskih odborih in komisijah dosežene razne izboljšave; nazadnje se je zahvalil predsedstvu Skupščine, Izvršnega sveta in Republiškega odbora ZZB NOV, Republiškega sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo in drugim činiteljem, ki so kakorkoli pripomogli, da so borci za severno mejo sedaj na stara leta dobili priznanje za svoja nesebična žrtvovanja pred 50 leti. Vsi trije govorniki so bili za svoja izvajanja nagrajeni z odobravanjem.

Pri volitvah je bil izvoljen večinoma nov odbor z Jožetom Hribarjem na čelu. Tajnik odbora ostane Lojze Kek. Sestava novega odbora jamči, da bo odbor delavnejši od prejšnjega. Novemu odboru želimo pri delu obilo uspeha.

F. Št.

Glas iz Zavodnja pri Šošanju

V tej idilični vasi nad Šoštanjem so imeli te dni letno skupščino krajeve organizacije ZB NOV. Kraj je že znan po pridnosti in zavesti tamkajšnjih prebivalcev, zlasti med drugo svetovno vojno. Tu so se v zimi 1944 in pozneje zadrževale enote 14. udarne divizije, največ Tomšičeva in Serčerjeva brigada. Znana je kmetija pri Zlebniku, kjer je padel šoštanski rojak, pesnik in heroj Kajuh. Kraj je zaznamovan z novim spominskim obeležjem.

Letna skupščina je potekala v tipično delovnem vzdušju. Bogato poročilo, ki ga je podal tajnik odbora tovariš Franjo Šmon, je zajelo prav vse — od političnega uvoda do pedantnega opisa dejavnosti organizacije med letom. Trdimo lahko da je bila skupščina v Zavodnjah ena najuspešnejših v dolini. Čeprav po stroških skromna, je bila organizacija pri delu kar se da uspešna. Največ zaslug, da je bilo delo odbora med letom tako razgibano, ima vsekakor njegov tajnik. S pomočjo posameznikov v odboru je reševal zahtevne naloge in uspel kljub težavam, ki so se pojavljale.

Novi odbor bo imel zlasti letos mnogo dela, saj bo sogostitelj posameznih skupin bivših borcev 14. udarne divizije, ki bodo v aprilu 1969 obiskali te kraje. Pripravljeni pa smo, da bo delo uspešno nadaljeval.

S. V.

„Spoznavajmo prijateljske občine“

Tak je naslov javne oddaje ptujskega radia, ki bo v Tednu bratstva in prijateljstva, osmega po vrsti. Na njej se bodo pomerile najboljše ekipe srednješolske in vajske mladine iz bratskih občin Čakovec, Koprivnica, Ormož, Ptuj, Slovenska Bistrica in Varazdin.

Za to prireditev bodo na vseh šolah v vseh bratskih občinah izbrali najboljše dijake in učence s preizkušnjo-testiranjem. Ekipe pa se bodo pomerile v znanju s področja zgodovine revolucionarnih delavskih gibanj in narodno osvobodilne vojne.

Da bi mladi še bolje spoznali herojsko borbo naših junakov borcev ter vse važnejše in pomembnejše kraje iz ljudske revolucije, so sklenili razpisati natečaj za najboljšo dijaško nalogo na temo: Delavsko gibanje in narodnoosvobodilna vojna. Pričakujejo, da se bo tega natečaja udeležilo precejšnje število dijakov in učencev iz vseh sodelujočih občin. S tem se bodo tudi naši najmlajši vključili v praznovanje tedna bratstva in prijateljstva šestih občin, in sicer treh na slovenski strani in treh na hrvatski strani.

Vsekakor pa lahko zapišemo, da je ta pobuda, ki ima namen čim bolj zblížiti ljudi med seboj, vredna pohvale in posnemanja.

FRANJO HOVNIK

„Nismo za odcepitev“

Na občnem zboru rezervnih oficirjev in podoficirjev v Šempetru pri Gorici se je zbralo nad dvesto udeležencev. Po izvolitvi organov je predsednik krajeve organizacije ZROP Slavko Kumar podal izčrpano poročilo o delu in uspehih te organizacije v preteklem letu. Strokovni program rezervnega starejšinskega kadra je bil v celoti izvršen. Testiranje se je udeležilo 95 odstotkov članstva, uspeh pa je bil prav dober. Poleg rednih predavanj so izvedli tudi taktični paterolni pohod po Markovem hribu, kjer je sodelovalo 80 odstotkov članstva. Krajevno organizacijo ZROP Šempeter pa je občinska komisija pohvalila kot najboljšo organizacijo v letu 1968.

Zelo živahna razprava se je razvila ob predlogu za odcepitev organizacije ZROP od ZZB NOV. Vsi so menili, da bi takšna cepitev več škodovala, kot pa koristila. Prav v današnji situaciji stojijo pred to organizacijo ogromne naloge, predvsem pa, kako ljudi čim bolj in čim uspešneje usposobiti za splošno ljudsko obrambo domovine.

Po opravljenih poročilih in razpravi so izvolili pomlajeno vodstvo organizacije ter sprejeli skle-

pe za bodoče delo. Tovarišu Titu so poslali pozdravno pismo, v katerem odločno podpirajo njegovo prizadevanje za krepitev progressivnih sil v svetu, za miroljubno sodelovanje, za enakopravne odnose med državami in za pravice slehernega naroda in države v svetu do samostojnega razvoja, za neodvisnost naše dežele in razvijanja bratstva in enotnosti naših narodov.

Kotar L.

Sestanek aktiva članov ZB v Kočevju

Na sestanku aktiva ZK — članov ZB v Kočevju, se je dne 29. januarja zbralo skoro štirideset članov. Sekretarja občinske konference ZK in SZDL sta v uvodu analizirala delo in naloge za volitve v občinske, republiške in zvezne skupščine.

V razpravi so se člani dotaknili vrste vprašanj in problemov, ki jih je treba upoštevati. Gospodarski razvoj občine je prvo vprašanje. Razširitev proizvodnje je problem, kateremu je treba posvetiti čim več skrbi. Zato je važno, kakšne ljudi se predlaga za kandidate pri volitvah v navedene organe, ker bodo v prihodnji mandatni dobi odločali o delu in življenju občanov in državljanov.

V občini Kočevje je še vrsta gospodarskih vprašanj, ki jih je treba rešiti. Gradnja ceste od Kočevja do Broda na Kolpi je prvo vprašanje. Tudi cesta do Črnomlja in Dvora v Suhi krajini je problem. V občini je asfaltnih cest vsega skupaj samo 14 km, iz česar je razvidno, da je med najbolj zaostalimi občinami v Sloveniji.

Volivci občine gledajo z zaupanjem v organe skupščin in ostale samoupravne organe naše družbe. Zato bodo kritično ocenjevali sposobnosti in dejavnost ljudi, katere bodo predlagali za kandidate in jih potem tudi volili. Upravičena pa je bojazen nekaterih volivcev, da bolj zaostale občine, kakor je Kočevje, Črnomelj in Metlika v zvezni skupščini ne bodo imele predstavnika v nobenem zboru. Volilna enota za zboro zvezne skupščine obsega sedem občin Dolenjske, v kateri se bo volilo pet poslancev. Kandidate za ta poslanska mesta bi bilo treba sorazmerno predlagati iz petih občin, ne pa samo iz dveh. Pri tem bi bilo treba gledati tudi na to, da bi kandidiralo več ljudi iz proizvodnje, za kar je dovolj sposobnih kadrov po vseh občinah volivne enote.

P. Š.

Pred delovnimi dogovori v Litiji

Februarja bodo na celotnem območju litijske občine delovni dogovori članov Zveze združenj borcev NOV. Na skorajšnje občne zборе organizacij Zveze združenj

borcev NOV so se v tej zasavski občini skrbno pripravili, o njih pa so razpravljali tudi na razširjeni seji občinskega vodstva te organizacije, na katero so povabili tudi vse predsednike in tajnike krajevnih organizacij.

Na občnih zboreh organizacij Zveze združenj borcev NOV na litijemskem območju bodo podrobneje spregovorili o problemih, ki še vedno tarejo litijske udeležence narodnoosvobodilne vojne. Veliko neresenih zadev je še zmeraj okrog priznanja posebne delovne dobe, še vedno ni rešena stanovanjska problematika, zlasti borcev — kmetov in upokojencev, pa zdravstveno stanje bivših udeležencev NOV itd. Sicer pa ima vsako področje svojstveno problematiko, o kateri potem na občnem zboru obširno spregovorijo. Ob tem ne bodo pozabili na skrb za ohranjanje tradicij NOV in na prenašanje borbenih tradicij na mladi rod, na urejanje spomenikov, spominskih plošč in obeležij ter ohranitev dokumentov in spominov. Ne nazadnje pa bodo skušali v Litiji na občnih zboreh organizacij ZZB NOV tudi ugotoviti, kako je organizacija skrbela za šolanje oziroma za zaposlovanje otrok borcev. Tej nalogi so posvetile tako občinska kot krajevna organizacija ZZB NOV precejšnjo pozornost, seveda pa bo potrebno še precej truda, da si bodo pridobili vsi otroci borcev ustrezno znanje in zaposlitev.

Ker potekajo občni zbori v času razgibanih priprav na volitve občinskih odbornikov ter poslancev za republiško in zvezno skupščino, bodo spregovorili podrobneje tudi o vključevanju članov in organizacij ZZB NOV v predvolilno dejavnost, spregovorili pa bodo tudi o predlogu za nadaljnji gospodarsko-družbeni razvoj Litije, ki bo v tej zasavski občini v široki javni razpravi pred bližnjimi skupščinskimi volitvami. Obravnavali bodo tudi priprave članov ZZB NOV na referendum za zbiranje sredstev za investicije v osnovno šolstvo. Sicer pa bodo na skorajšnjih občnih zboreh krajevnih organizacij ZZB NOV na litijemskem področju obravnavali tudi vključevanje članov in organizacij v slavlje ob 50-letnici ustanovitve Komunistične partije Jugoslavije oz. Zveze komunistov Jugoslavije.

M.

Delavci iz ČSSR bodo letovali v Velikem Lošnju

V počitniškem domu revirskih borcev NOV v Velikem Lošnju, ki ga upravlja občinski odbor ZZB NOV Trbovlje, bo letos letovalo več članov delovnega kolektiva STS iz Prachotic iz Šumanova iz Češkoslovaške socialistične republike. Zanje bodo rezervirali 15 ležišč.

Bivši borci NOV iz Trbovelj pa bodo lahko skupaj z družinskimi člani letovali v času glavne sezone v Prachoticah v ČSSR.

M.

Ob tabornem ognju

To nam je povedal Andrej Kumar — Stric Marko, star komunist, ki je bil nedavno na obisku v svojih rodnih Goriških Brdih. Med svojimi rojaki je med drugim prisluhnil zgodbi kmeta, ki si je s sekiro znižal davčno osnovo.

V Vipolžah živi kmet G., ki je ostal s svojo ženo sam na kmetiji. Oba sta že stara — on 71 let, ona menda še nekaj več. Zemlje imata precej, toliko, da ji pri teh letih nista kos, je ne moreta vse obdelati. Če pa zemlje ne obdelata oziroma jo slabo obdelata, ti ne vrže nič ali pa ti vrže premalo. Vsekakor je kmetu G. vrgla premalo, da bi poleg drugih stroškov zmogel še za davke. Zato je poslal pristojnim organom prošnjo za znižanje davčne osnove.

Kako znižati davčno osnovo, če ni predpisa, ki bi to dovolil? Tako ti odgovorijo na vsakem davčnem uradu (ne samo pri nas, ampak tudi drugod po svetu).

Predpisu pa se lahko prilagodiš — v tem primeru tako, da spraviš del svoje posesti v nižjo kategorijo. To je kmetu G. svetoval nekdo, ki ima opraviti z davki. Z drugo besedo: kmet G. naj

vzame sekiro in poseka trte v svojem vinogradu; vinograd brez trt ni več vinograd — torej bo davčna osnova zanj nižja.

In res je vzel kmet G. sekiro in posekal trte v svojem vinogradu. Bilo jih je toliko, da jih je moral trikrat odpeljati z vozom.

Davčno osnovo so mu potem znižali za 30.000 starih dinarjev...

S sekiro proti davčni osnovi

Kaj naj rečemo o tej zgodbi? Vsekakor se v njej izraža tragika slovenskega kmeta, ki je ostal sam na zemlji in v svoji revii ni dobil nobene pomoči — razen če štejemo za pomoč tragikomični nasvet, naj si s sekiro zniža davčno osnovo!

Andrej Kumar — Stric Marko je pripomnil: »V Brdih sem med vojno organiziral vstajo — partija me je tja poslala 1942. leta. Ljudje so tam še zmeraj dobri in zavedni, zato mi je hudo, ko

slišim iz njihovih ust take pritožbe. Ko sem bil med vojno pri njih in jim govoril o socialistični prihodnosti, si nisem mislil — pa tudi oni ne — da bi bilo v tej prihodnosti mogoče tudi kaj takega.

Mladina iz Brd odhaja na delo drugam, ker se doma premalo zasluzi. Toda Brda niso revna, le da so njihove možnosti precej neizkoriščene — pomislimo, koliko sadja propade kmetom vsako leto, ker ga ne morejo odpeljati na trg! Do sedaj se je odkupovalna služba slabo obnesla. Zato bi bilo za Brda najbolje, če bi tam zgradili obrat za predelavo sadja v sokove, marmelado ipd. ali pa naj bi se tam usidrala kakšna druga lahka industrija (npr. podružnica Iskre). Tako bi ostalo več mladine doma, na pol praznih domov ne bi bilo več.

Zapisali smo tako, kakor smo slišali. Primer, ki nam ga je povedal Stric Marko, nemara ni osamljen. Sploh je problem širši — v tem članku pa smo samo opozorili nanj. Nekaj bi bilo le treba ukreniti, da kmetu ne bi bilo več treba sekati trt, če ne more plačati davkov...

F. Š.

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Sodrug Mirko Weinberger

Bilo je leto 1923. Takrat smo borci drug drugega klicali sodrug. Delavski shod. Na ravnem prostoru pred rudniško restavracijo so se zbrali rudarji in steklarji; ni manjkalo tudi njihovih žena in otrok — spremijali so vsak dogodek v svojem kraju. Ob steni sta bili dve mizi: za prvo sta sedela predsednik in zapisnikar, izvoljena na zborovanju, in nujno prisotni zastopnik oblasti, na drugi, ki je nadomeščala tribuno, je stal govornik in poročal zbranim.

— Sodrug, sodružice!

V rokah govornika ni bilo papirjev. Ves govor je bil v glavi, že vnaprej premišljen, pretehtan in občuten. Umerjene kretnje rok so le pomagale poudarjati najvažnejše misli. Glas mu je bil močan — zvočnikov takrat ni bilo! — govorica razločna, razlaga prepričljiva. Jasne oči svetlo glave so zajemale množico. Od časa do časa se je telo nagibalo naprej, kakor bi hotelo čim bolj učinkovito opozoriti na tisto, kar je bilo neskončno važno zanje tedaj... Iz govornika je bruhalo, kar se je nakopičilo, kar je sililo na dan med ljudi.

Takšni so bili takrat govorniki — glasni in živahni, preprosti tolmači ljudskih težej, navdušeni agitatorji idej svobode.

In takšnega se ga spominjam še danes sodruga Mirka Weinbergerja, delavskega tribuna iz Zagorja.

Po pokliču je bil steklopihalec. Zgodaj zjutraj je odhajal v steklaro — tedaj je še obratovala, podrli so jo leta 1929 — in zavzemal skupno z drugimi delavci, pomočniki in vajenci mesto ob razžarjenem loncu s stekleno naso. Odtod so pihali na konec dolge votle pipe zajemali rdečo kepico, z njo zamahovali po zraku, jo napihovali, raztegivali in vrteli, da se je večala, nato jo stisnili med lesene mokre modele, ki so iz napihnjene krogle ali podolgovatega balončka izoblikovali steklenice, vaze, kozarce in drugo, kar je puč predvideval podjetnik, tujec Abel, ki se je prav tista leta vpogajal slovanil in dal svojemu podjetju, ki se je razširilo še na steklarni v Rogatcu in Daruvaru, ime: Sjedinjene tvornice stakla.

Delo je zahtevalo mojstrstva. Ni ti enega giba ni smelo biti odveč. Šlo je za ročno delo zelo visoke kvalifikacije... Hkrati je bilo zelo utrudljivo: za hrbtom je plapolala peč in znoj je tekkel po obrazu, vratu, po hrbtu in prsih.

Po osmih urah garanja je Mirko hitel domov, k svoji družini — ženi, hčerki in sinu. Kosilo, kratak počitek, kramljanje s svojimi. Hlastno je preletel najnovejše vesti v časopisu in že je odšel na novo delo, to pot v delavsko dvorano z odrom, ki jo je trgovec Mihelčič odstopil zadruzi »Delavski doma« za neveliko najemnino. Prišlo se je družbeno delo, vsak dan kaj drugega iz pestrega sporeda: seja glavnega odbora »Vesna«, sklic krajevne organizacije Neodvisne delavske stranke, sestanek telovadcev, vaja pevškega zbora ali dramskega krožka, štrajk steklarskih vajencev, ustanovitve prve otroške skupine, predhodnice današnjih pionirjev, vmes pa neopazno ali v povsem drugem kraju ilegalni sestanek celice komunistične partije. Tako so se vrstile obveznosti, ki jih je Mirko prevzel po želji tovarišev in po lastnem nagibu, brez vsake nagrade, zato pa v nevarnosti, da oblast razkrije podtalno dejavnost in pošlje ponj žandarje.

Zvečer se je Mirko, utrujen, toda vesel in zadovoljen vračal domov. Gibanje se je uspešno razvijalo, članstvo se je množilo, prostovoljcev v organizacijah je bilo zadosti, da so na primer v enem dnevu prestavili leseni oder iz enega konca dvorane v nasprotnega, ker so sklenili, da bo tako bolje.

Ko je družina zaspala, je Mirko ob luči na nočni omarici pričel tretji posel — bral je delavsko časopisje in črpal iz njega navodila, primere, navdihe. Bral je partijsko literaturo v slovenščini in nemščini ter z njo poglobljaj svoje znanje, nujno potrebno v trdem in zahtevnem boju za svobodo delavskega razreda.

Tako je Mirko Weinberger rasel kot delavski funkcionar in komunist.

Rodil se je 20. aprila 1897 v Zagorju ob Savi kot peti otrok med osmimi, ki jih je premogla družina, ki je dala že več rodov steklarjev. V topliški osnovni šoli je bil najboljši učenec, a ko ga je vzel k sebi stric v Ribnico na Pohorju, je bil tudi tam odličnjak. Ni mu pa ugajala mizarska obrt, ki se je je moral začeti učiti. Zbežal je od strica, bil na raznih poslih, poizkusil celo igrati violino v potujočem ansamblu, potem se je izučil za steklopihalec.

Ob koncu prve svetovne vojne ga je avstrijski cesar poklical k vojakom. Kratkotrajno navdušenje za novo Jugoslavijo ga je privledlo med borce za slovensko Koroško. Nato je leta 1920 pristal v vrstah komunističnega delavstva in ostal zvest revolucionarnim idejam do konca svojih dni.

Prvič v življenju je bil aretiran leta 1922, odsedel je kratko dobo v litijemskem zaporu. Drugič so ga aretirali leta 1923 zagorski žandarji, ki jim je načeloval takratni predzniki ter režimu in Trbovejski premogokopni družbi vneto vdani komandir Zebre; obožili so ga komunistične aktivnosti med veliko dvomesečno stavko slovenskih rudarjev. Tretjič se je znašel leta 1924 v celjskem zaporu.

Vsakodnevno delo v delavskih društvih in v stranki, nesebičen in požrtvovalen primer drugim, neomajnost borce kljub preganjanju, — vse to je Mirka Weinbergerja šolalo in vzgajalo, utrjevalo in kalilo ter mu ustvarjalo ugled med delavstvom in v revolucionarnem gibanju.

Postal je predsednik glavnega odbora delavskega izobraževalnega društva »Vesna«, ki je imelo sedež v Zagorju in svoje podružnice v Hrastniku, Litiji, Zalogu, Trbovljah in drugod. Bil je pobudnik zadruge »Delavski doma« v Zagorju. V partijske tednike je pisal dopise iz Zagorja. Izvolili so ga v odbor sindikata kemičnih delavcev in po naročilu odbora je obiskoval sindikalne podružnice v raznih krajih Slovenije.

V ilegalni organizaciji komunistične partije je postal eden najagilnejših članov in najspodobnejših aktivistov, več konspiracije in usklajevanja podtalne dejavnosti z delom med množico.

Kot delegat zagorske partijske organizacije je prihajal v Ljubljano na seje in konference Partije in tedaj legalno delujoče Neodvisne delavske stranke Jugoslavije. Ko je beograjska vlada prepovedala tej stranki sklicanje državnih konferenc, je centralno vodstvo dalo svoje predloge o politiki in taktiki na referendumu vsemu članstvu. Slovenski del stranke je enodušno glasoval za resolucije, v katerih je prišla do izraza nova politika partijske levice. »Glas svobode«, legalni partijski tednik, je dne 13. marca 1924 poročal med ostalim, da je referendum izvolil tudi nov 21-članski centralni strankin svet. Od Slovencev sta vanj prišla Ivan Makuc, železničar, in Mirko Weinberger, steklarski delavec.

Ko je fašistična Orjuna prikorakala 1. junija 1924 v Trbovlje z namenom izzvati komunistično delavstvo, je bil Mirko Weinberger med člani Proletarskih akcijskih čet, ki so orjunašem s svojimi prsi zaprli cesto. V oboroženem spopadu je bil hudo ra-

njen. Zdravili so ga v ljubljanski bolnišnici, a potem odgnali v celjske zapore. Zaradi odličnega držanja pred preiskovalnimi organi in na sodnem procesu mu sodišče ni moglo izreči kazni.

Leta 1926 je bil Mirko Weinberger izvoljen za delegata na III. kongres Komunistične partije Jugoslavije, ki je bil ilegalno na Dunaju. Skupno z Dragotinom Gustinčičem, Lovrom Kuharjem in Dušanom Kermavnerjem je zastopal slovenski del Partije in v skladu z leninistično orientacijo, ki je bila za slovenske komuniste edina in neomajna, je nastopal dosledno proti frakcijam v vrhovih Partije.

Ko se je vrnil s kongresa, poln načrtov, je postal sekretar Okrožnega komiteja Partije za rudarske revirje. Njegov delokrog se je razširil na Trbovlje in Hrastnik. Politik in organizator je v njem dobival vedno večjo težo in veljavo.

Ena nalog zagorskih komunistov je bila, osvojiti občino. To ni bila lahka stvar. V njihovih vrstah ni bilo takrat nobenega inženirja ali učitelja, kajti med inteligenco je še veljalo pravilo, ne mazati si poklica z dejavnostjo med delavstvom. Le nekaj študentov je prihajalo med rudarje in steklarje. Zato pa je Partija zaje- la v svoje vrste ali pridobila za simišljenike najboljše delavske možje. Kar je bilo najbrihtnejših, najpogumnejših, najbolj požrtvovalnih glav, resničnih inteligentov-samorastnikov, je šlo v Partijo. Prav zato je Partija imela vpliv, sposobnost in moč.

Prvič so komunisti osvojili občino leta 1921, kmalu po Obznani. Za župana je bil izvoljen Alojz Kopriva, jamski kopač. Oblast ni dovolila županu zasesti mesto, kamor ga je poslalo ljudstvo in je rdeči občinski odbor razgnala.

Drugič so komunisti osvojili občino jeseni leta 1925. Za župana je bil izvoljen Ludvik Fajn, rudniški delavec, ki je leta 1924 bil ranjen v spopadu z orjuno. Oblast teh volitev ni priznala in je spet razpustila občinski svet.

V vsej tej dejavnosti je bil delež Mirka Weinbergerja, ki je bil leta 1925 tudi izvoljen za občinskega odbornika. Najbolj pa se je izkazala njegova sposobnost v tretjem naskoku na zagorsko občino v letu 1927. Dne 26. junija so bile občinske volitve in lista Delavsko-kmečkega republikanskega bloka — tako so jo krstili komunisti — je dobila večino. Komunisti so okrog sebe zbrali tudi del socialistov-bernotovcev in v znamenju enotnosti delavstva šli v volilno dejavnost. Dne 9. julija je nov občinski odbor, v katerega je spet prišel Mirko Weinberger, izvolil za župana Martina Repovža, strojnika, starega delavskega borca že iz časov pred prvo svetovno vojno. In tretjič je oblast razpustila rdeči občinski svet.

Dva meseca kasneje so bile volitve v beograjski parlament. Partija je sestavila svojo listo, objavila svoje kandidate. Zagorski komunisti, uporni in vztrajni, so sklenili, da odgovorijo na nasilje v občini s povečano aktivnostjo. Na pobudo Mirka in ob njegovi neposredni udeležbi so komunistični aktivisti med predvolilno agitacijo hodili po delavskih stanovanjih od vrat do vrat sistematično iz dneva v dan, in prepričevali volilce, da oddajo glasove komunistični listi. Hkrati so širili partijski list, prodajali brošure, pridobivali ožje somišljenike. Volilne možnosti so do kraja izkoristili. Uspeh je bil popoln: če so pri občinskih volitvah junija zbrali 319 glasov so septembra povečali število glasov do 373.

Tak je bil odgovor delavstva na nasilje.

Borci proletarskih akcijskih čet, ranjeni v spopadu z Orjuno. Od leve na desno: Miro Weinberger, Karel Razboršek, Ludvik Fajn in Ivan Hlebec.

Konec leta 1927 odide Mirko Weinberger v Moskvo. Partija ga je poslala v Mednarodno leninsko šolo. Tja so prihajali delavci-komunisti raznih dežel, da izpolnijo znanje.

Mirko je bil up naše Partije. Takšnim ročnim delavcem, aktivistom in praktikom, ki so sestavljali srednji partijski kader, je bilo treba zagotoviti izobrazbo in politično teorijo.

Po dveh letih študija je Mirko končal šolo. Moral bi se vrniti spet v Jugoslavijo. Toda razmere v domovini so se močno spremenile, Partija je odločila odhod Mirka iz Moskve.

V takih primerih so se naši tovariši in tovarišice zaposlovali v sovjetskih tovarnah, ustanovah, organizacijah. Pod tujimi imeni in priimki so se vključevali v socialistično graditev Sovjetske zveze in v življenje sovjetskih ljudi. Ni primera, da bi se naši tovariši in tovarišice ne posvetili temu delu in v tem vnuem in požrtvovalnostjo kakor v domačem kraju. Pokazali so vzor delovnih ljudi in komunistov-internacionalistov. Po nalogu Partije so odhajali na novogradnje in v sovhoe, v Donos, na Ural in v Sibirijo. Del tovarišev in tovarišic pa je ostal v Moskvi. Nastopali so aktivno v političnem življenju ter branili takratno politično linijo boljševikov pred trockisti. Seznanjali so se konkretno z življenjem tamkajšnjih ljudi, z njihovo mentaliteto, drugačno od domače. Videli so uspehe nove graditve, pa tudi občutili stanovanjsko stisko in težave s prehrano, s preskrbo sloh. Ob samostojnosti svojega mišljenja so tako nabirali izkušnje, večsah tudi kritične pripombe k pomanjkljivostim.

Mirko, ki se je v Sovjetski zvezi pisal Josip Karlovič Franklin, je po končani šoli ostal v Moskvi in delal najprej v združenju steklarn, potem v sindikalnem gibanju, v kadrovskem oddelku Timirjazevske akademije kmetijskih ved in končno v kemičnem inštitutu Klimenta Vorosilova. Hkrati se je vpisal na kemično fakulteto. Bil je seveda član boljševiške stranke. Pri občinskih volitvah so ga izvolili za člana moskovskega sovjeta, — dokaz, da je bil v središču družbenega življenja.

Leta 1932—1933 je delal v tajništvu mednarodne zveze kemičnih delavcev, ki je bila včlanjena v Rdečo sindikalno internacionalo s sedežem v Moskvi. Ta močna organizacija je zavzemala del velikanskega posloplja nekdanjega aristokratskega učilišča. Vzdrževali dolgi hodniki so se levo in desno vrstile pisarne in kabinetni sindikalnih funkcionarjev vseh strok in narodov. V tem vedno živahnem mravljišču se je Franklin srečeval in seznanjal tako s staro gardo boljševiških voditeljev kakor tudi z inozemskimi sindikalnimi aktivisti.

Prišlo je leto 1937. Narodni komisar notranjih zadev Ježov, Stalinov zaupnik in hlapčevski izpolnjevalec vseh njegovih zahtev in nagibov, je z armado policijskih uradnikov izvajal »čistko« sovjetske dežele od starih boljševikov,

od samostojno in kritično mislečih vodij in funkcionarjev, od vseh, ki se aparatu notranjih zadev niso zdeli zadosti privrženi Stalinu. Zapori so bili prenapolnjeni, aretiranci so ležali na tleh tesno kot sardine in prav tako na pogradih v dva nadstropja. Odtod so jih pošiljali v taborišča, bodisi na evropski sever v nedotaknjeno tajgo ali pa daleč za Bajkal, na Kolimo, skratka na daljnji vzhod.

Pretežno večino jugoslovanskih komunistov je zadela ista usoda aretacija, zapor, taborišče. Le majhen del je ostal nedotaknjen. Josip Franklin ni odobral tega. V ožjem krogu je menil: »Koliko nedolžnih ljudi je zaprti!»

29. januarja 1938 so tudi njega vzeli in za njim je izginila vsaka sled. Njegova družina, ki je pripela za njim v Moskvo, ni prejela nobene vesti o njem.

To je pomenilo, da je Mirko Weinberger prišel v tako imenovano zaprto taborišče, katerega zaporniki niso prejeli nobene pošte od zunaj in niso smeli odpošiljati nobene vesti svojcem. Popolna izolacija!

Mirka Weinbergerja ni bilo več. Taborišča so gohtala svoje žrtve. Nezadostna prehrana, težko delo, hud mraz — vse to je prinašalo s seboj visoko smrtnost. Propadli so mnogi najboljši komunisti, zvesti tovariši, idealni borci, polni energije in zaupanja, pripravljeni na boj in zmago.

Kako naj bi po vsem tem človek ne sovražil stalinističnega nasilja?

Mnogo let kasneje, po Stalinovi smrti seveda, je družina Mirka Weinbergerja, ki se je vrnila v Jugoslavijo, kjer živi še zdaj, zvedela, da je Mirko Weinberger umrl v taborišču dne 15. aprila 1943. Kje se je to zgodilo, niso povedali. Pač pa so sporočili, da je sovjetska oblast posmrtno rehabilitirala Mirka Weinbergerja.

Po Stalinovi smrti, spričo odkritih nezakonitosti in množičnega pritoka pritožb preživelih taboriščnikov ali bivših taboriščnikov, je sovjetska vlada odredila splošno revizijo vseh sodb iz leta 1937—1938. To je bilo pogumno dejanje. Deset in deset tisoč so doživeli popolno rehabilitacijo, vrnitev k svojcem, k svojemu poklicu, v vrste Partije. Tako je Vojaški kolegij Vrhovnega sodišča Sovjetske zveze s sklepom z dne 2. maja 1957 oprostil Mirka Weinbergerja vsake krivde.

Mirku Weinbergerju so vrnili čast, dobro ime. Žal, prepozno... Sklep, ki mu gre priznanje, ni obudil več mrtvega borca.

Ni mu bilo dano, da doživi socialistično revolucijo v Jugoslaviji, za katero je delal takrat, ko je vanjo verjela le pogumna manjšina. Ni mu bilo dano, da doživi srečnejše čase in da odda svoje sile in znanje narodu, iz katerega je prišel. Omahnil je mnogo, mnogo prezgodaj...

Naj ostane trajen spomin na Mirka Weinbergerja, enega pomembnih graditeljev komunističnega gibanja v Sloveniji!

FRANCE KLOPCIC

Pisma uredništvu

Več pozornosti
spominskim obeležjem!

»TV 15« prebiram z zanimanjem, saj je vsebinsko zelo bogat in raznovrsten. Odločil sem se, da vam pišem o zadevi, ki me teži in o kateri premalo pišete. Pogrešam namreč pisanja o spominskih obeležjih NOB! Tozadevne razmere zelo dobro poznam, posebno v naši občini, kjer je nad 70 spominskih obeležij. Večina jih je lepo vzdrževanih, le nekaj jih je neurejenih.

V Jurkloštru stojita dva spomenika, prvi je v Slenini v bližini šole, drugi pa na Marofju. Oba sta zanemarjena, stojita tik ob cesti in tako sta mimoidočim na očeh. Prebivalstvo Jurkloštra je v času NOB mnogo žrtvovalo. Danes pa je ta kraj obubošan. Pred vojno je bila tod lesna industrija in je bilo vsaj nekaj zasluzka. Danes pa razen poseke gozda ni gospodarske dejavnosti, ki bi nudila ljudem zasluzka. Mladina je šla po svetu in ni nikogar, ki bi oskrboval grobove padlih borcev. Ljudje so pač dali prednost boju za obstanek in zato se niti ne čudim, da so nekateri grobovi v takšnem stanju. V Širju pri Zidanem mostu je na pokopališču grob padlega borca, ki ga uredijo le enkrat na leto. Na pokopa-

lišču na Vrhovem pri Radečah so v grobu štiri žrtve. Grob je sicer uokvirjen, ima ploščo z imeni žrtve, je pa zaradi zanemarjenosti v razpadajočem stanju. Prav tako sta tudi grobova na Svibnem pri Radečah!

V Laškem in tudi pri drugih ZB v občini se je spomeniško varstvo sicer postopoma urejalo, le sredstev je bilo vedno premalo. Morda manjka tudi dobre volje? Občina je dala v letu 1965 za spomeniško varstvo 5000 dinarjev, leta 1966 7000 dinarjev, v letu 1967 pa le 2000 dinarjev! Za ureditev grobišč so delno prispevale tudi nekatere druge organizacije. Naj omenim, da je skoraj toliko sredstev — mislim 2000 dinarjev — potrebnih za enkratno nasaditev cvetja na grobišču v Laškem.

Naj opišem še tale doživljaj: Lani spomladi sem bil po opravkih v nekem znanem turističnem kraju. Pot me je zanesla tudi k cerkvi, kjer je bilo nekoč pokopališče. Za obzidjem sem našel grob... Lesen kol, na njem počena deska z napisom: »Padlim borcem NOB«. V istem kraju stoji na trgu, kakih 1000 metrov od tega groba, bronast spomenik. Torej, za spomenike dajemo milijone, za grobove pa ni niti tisočaka!

Zato bi bilo prav, če bi vaš list s članki opozarjal javnost in oblast na stanje grobov.

Torej, več pozornosti spominskim obeležjem!

OTMAR KRIŽNIK
LASKO

NE POZABITE, DA SO
»PISMA UREDNIŠTVU«
VAŠA TRIBUNA, ZATO
NAM PIŠITE!

Na naslov
programskega
vodstva RTV
Ljubljana

Mnogi glasovi v naši javnosti so nedvoumno odklonili beat priredbo Borove partizanske pesmi »Hej brigade« — upira se jim namreč neokusna »modernizacija« napeva, ki je v času NOB spremljal, navduševal in vodil tisoče borcev. Tako »prirejanje«, pravijo, je nedopustna samovolja in pačenje tega, kar nam je sveto in nedotakljivo.

K vsemu temu je potrebno dodati le še, da primer pačenja Borovih »Brigad« ni osamljen, da je s strokovnega vidika le-ta »priredba« hudo revna, da izredno preseneča pogum avtorja oddaje ob utemeljevanju »modernizacije« in da bi po stališčih, ki smo jih slišali od predstavnikov javnosti in avtorja oddaje »Niti našega življenja« zdaj želeli slišati še mnenje programskega vodstva TV Ljubljana. Slednje bi nam morda posredovalo še novo, doslej neznano dimenzijo pri realizaciji tovrstnih oddaj.

Glasbena komisija Sveta za obujanje tradicij pri predsedstvu ZZB
NOV Slovenije

Pogovor s črnogledim
humoristom

Toda spanja v postelji nisem bil vajen in zato nisem mogel spati. Tisto noč sem ugotovil, da so uši nedolžne živalce, ki človeka grizejo samo toliko, da ne zaspi na straži, bolhe pa so kot krvoločni psi. Vstal sem in se oblekel. Zunaj se je že svetlikalo, pogledal sem skozi okno in zaslišal italijansko kričanje. Brž sem skočil iz hiše, za menoj je zdrdralo nekaj rafalov. Tako so mi bolhe rešile življenje.

Ko sem pritekel k štabu, sem raportiral, da mitinga ne bo, ker so ga že začeli organizirati Italijani. Debelo so me gledali, kako to mislim. Pa je že začelo pokati.

V tehniki smo imeli v velikih tubah črno tiskarsko barvo. Ko smo jih stiskali, da bi iz njih spravili barvo, smo si vedno umazali roke. Zato sem nekega dne vse tube stisnil do zadnje kaplje in jih razrezal, da bi izkoristil zadnjo kapljico. Tako sem nastrgal za dve mali škaticli barve. Odložil sem ju v kot, ker sva s tovarišem na mizi delala. Zjutraj, ko sva hotela delo s tiskanjem nadaljevati, sva ugotovila, da barve ni več. Ugibala sva, kateri zlikovec nama je hotel nagajati, saj barve ni bilo mogoče uporabiti za nič. Nista pretekli dve uri, ko smo že zvedeli vso resnico.

Najbrž je štabni kurir iskal za škornje članov brigadnega štaba primerno krema. Zašel je v našo hišo in zagledal škaticli s tiskarsko barvo. Pograbil ju je in stekel, da bi očistil in namazal škornje.

Kakšne so bile posledice, menda ni treba posebej opisovati. Štabovci so imeli črne hlače, roke, obraze, po stenah si videl znake »orne roke«. Še pošta iz štaba je bila nekaj dni črna. Ni in ni šlo stran, ker ni bilo nafte. Tako so se člani štaba seznanili s črno umetnostjo. Eden izmed borcev pa je zaradi tega prišel do dobrih hlač. Ker so bile črne, jih je brigadni komandant zavrgel in si našel nove. Tisti borec pa jih je kljub temu oblekel in jih dolgo ni očistil, ker se je bal, da si ne bi komandant premislil in jih zahteval nazaj.

S Sašo sva večkrat morala v brigadni štab, da bi svetovala, kako naj grozno barvo spravijo stran. Večkrat sva slišala tudi očitek, da sva najbrž nalašč podtaknila barvo. Sašo pa je rekel:

»Zdaj ste šele spoznali moč tiska. Kdor se umaže s to črno barvo, ga nobena žajfa ne opere, pa tudi še tako dobra karakteristika ne obeli. Laže je zloščiti kulturnika kakor pa škornje.«

Tisti, ki so ga pogosto, pa tudi ob tej priložnosti »zloščili« na raportu, sem bil namreč jaz, Sašov prijatelj in tovariš.

● VPRAŠANJE: Pred italijansko kapitulacijo, pa tudi pozneje, ste bili gubčevci znani po nekaterih duhovitih parodijah na razne pesmi, v katerih ste smešili sovražnike in se norčevali iz takratnih nezdravih pojavov. Kdo je bil ustvarjalec teh parodij, kako so nastale in kakšne so bile?

● ODGOVOR: Sašo je kot nekdanji mornar poznal dosti različnih pesmi, tako narodnih kot tudi popevk. Glasu opernega pevca zares ni imel, toda moč pesmi je bila takrat v besedilu in dokaj glasnem petju. Razen tega je znal nekoliko tudi brenkati na kitaro.

Jaz sem si izmišljal razne šale in jih tudi zbiral od drugod. Iz napeva kake pesmi in mojih šal sva sklepala kako parodijo. Tovariš Rudi Höhn, brigadni kulturnik, pa je najim bolj nerodnim kot narodnim pesmim pomagal s težkim slovničnim likalnikom.

Taka pesem je bila tudi »Ob tihi večerni uri...« po napevu in besedilu takrat oziroma pred vojno zelo znane popevke z istimi začetnimi verzji. Naša pa se je glasila:

Ob tihi večerni uri
potrkal na bunker sem prvi;
začela je spet
ta brečica pet'
prav nizko smo glav'ce djali.
Tipi-tipi-tipi-top-tip-top
Tipi-tipi-tipi-top-tip-top.
Kaj boš govorila,
breča moja mila
čula boš odgovor naš!

Prav nizko se tja priplazi
da te od zgoraj ne spazi,
zabrisi bombaš pozdravček jim naš,
da se kar zemlja strese — bum!
Tipi-tipi-tipi-top-tip-top
tipi-tipi-tipi-top-tip-top...
Zbrojevka se javi
zdaj naš čas je pravi
čuje sam se njen globoki bas.

Končane ljubavne so ure
kaj zdaj se pa samo čuje
z daljave le top
pošilja obrok
ki naj nas bi vse prestrašil.
Tipi-tipi-tipi-top-tip-top
Tipi-tipi-tipi-top-tip-top
breča naša poje,
tolče brate svoje,
kot da nikdar
italijanska ne bi bla.
Fiuuuuuu-bum...

Za današnje bralce naj še povem, da breča ni bila deklacija, kar bi kdo utegnil pomisliti pod vplivom poplave seksiliterature, ampak tip italijanskega težkega in tudi lahkega mitraljeza. Težka breča je streljala nekako v ritmu »tipi-tipi-tipi-tip-top«. Zbrojevka pa je bila mitraljez bivše jugoslovanske vojske in se je res razlikovala od italijanskih bred z nekoliko bolj počasnim, toda mnogo bolj zamolklim drdranjem. Razen s »kulturo« sem se honorarno ukvarjal tudi z drugo vejo umetnosti, ki se je takrat imenovala popularno kar žicanje. Odločno pa znikom, da bi bil že takrat kaj vedel, kako bo v sedanjih časih vsa kultura bolj ali manj živela od »žicanja«.

Toda kaj je to »žicanje«, poreče kdo, ki tega ne ve in se tudi zdaj ne ukvarja s kulturo, da bi se ob tem vsak dan srečaval s to tujo besedo. Naj mi bo dovoljeno, da mu pojasnim. Žicanje nima zveze z žicami, čeprav so včasih telefoniste tudi imenovali žicarji. Iz te besede se je tudi rodila skovanka »žico tolči« ali »žico bitič«.

(Nadaljevanje)

Pravna posvetovalnica

Upoštevanje
medvojnege časa
za pokojnino —
prenehanje dela

Tovariš M. I. nas prosi za pojasnilo, kaj naj ukrene, ker mu zdravnik, ki ga zdravi, noče ustreči in ga noče poslati k drugemu zdravniku oz. na »višjo inštanco«.

Po določbah čl. 114 zakona o zdravstvenem zavarovanju ima vsak zavarovanec v roku 48 ur od pismenega ali ustnega sporočila mnenja zdravnika pravico zahtevati pregled po zdravniški komisiji. Tak ugovor je treba vložiti pisмено ali ustno na zapisnik. Mnenje zdravniške komisije pa je dokončno.

Tov. K. I. prosi za nasvet v delovnem sporu. Zaradi reorganizacije bo njegovo delovno me-

sto ukinjeno. Ponujeno mu je drugo delovno mesto, ki je edino prosto, ki pa je ocenjeno za 20 % nižje. K. I. sprašuje, ali lahko ponujeno delovno mesto odkloni in kakšne so posledice tega.

Temeljni zakon o delovnih razmerjih točno določa, da lahko delavcu preneha delovno razmerje brez njegove privolitve, če se delovno mesto odpravi. Odprava pa mora biti samo v zvezi z izpolnitvijo organizacije dela, delovnega procesa in delovnih postopkov. Vendar pa sme delovna skupnost skleniti, da delavcu delo preneha le, če nima možnosti, da bi delavca razporedila na drugo ustrezno delovno mesto. Delavec, ki mu je delo na ta način prenehalo, ima pravico znova vstopiti na delo v delovno organizacijo, če delovna skupnost znova vpelje delovno mesto oziroma podobno delovno mesto. Če je torej delovno mesto bilo ukinjeno zaradi reorganizacije in izboljšanja delovnega procesa, docela ustreznega delovnega mesta pa ni na razpolago, je sklep delovne skupnosti o prenehanju dela utemeljen. Tudi v delovnem sporu, ki ga delavec lahko sproži s tožbo na sodišču (rok za to je 30 dni od prejema odločbe najvišjega samoupravne-

ga organa v podjetju), ni mogoče uspeti. Zato je v takem primeru boljše sprejeti drugo delovno mesto, čeprav je to nižje ocenjeno ali pa se seveda zaposliti drugje.

Kako je s štetjem delovne dobe med vojno, sprašuje A. A., ki je bil nekaj časa zaposlen na Gorjanskem med vojno, potem odpeljan na delo na Koroško, od tam pa mobiliziran v nemško vojsko. Iz te je ušel in odšel v partizane. Zdaj pa mu celotnega časa med vojno nočejo všteti v pokojninsko dobo.

Temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju določa, da se zavarovancu ne štejejo v pokojninsko dobo obdobja od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945, če je z orožjem aktivno sodeloval na strani okupatorja. Med take osebe spadajo pripadniki okupatorskih vojsk in raznih oboroženih formacij okupatorskih pomagačev. Čeprav je zavarovanec sodeloval z okupatorjem in bil v sovražnikovih vojaških enotah, se mu vendar čas, ki ga je v obdobju 1941 do 1945 prebil kot borec narodnoosvobodilne vojne, šteje v pokojninsko dobo. Preostala obdobja pa se tudi tem zavarovancem ne morejo šteti v pokojninsko dobo.

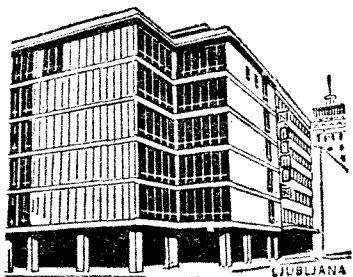

- priporoča potrošnikom hiter, sodoben in cenen nakup vseh potrebščin za sebe, za družino, za dom in za gospodinjstvo;

- za tuje kupce je v hiši menjalnica. Potrošniki lahko izbirajo blago v poslovalnicah:

TRGOVSKA HIŠA Ljubljana, Tomšičeva ul. 2
BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO,
Wolfova 1

KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana, Čopova ul. 7
BLAGOVNICA ŠKOFJA LOKA, Kidričeva ul. 1/a

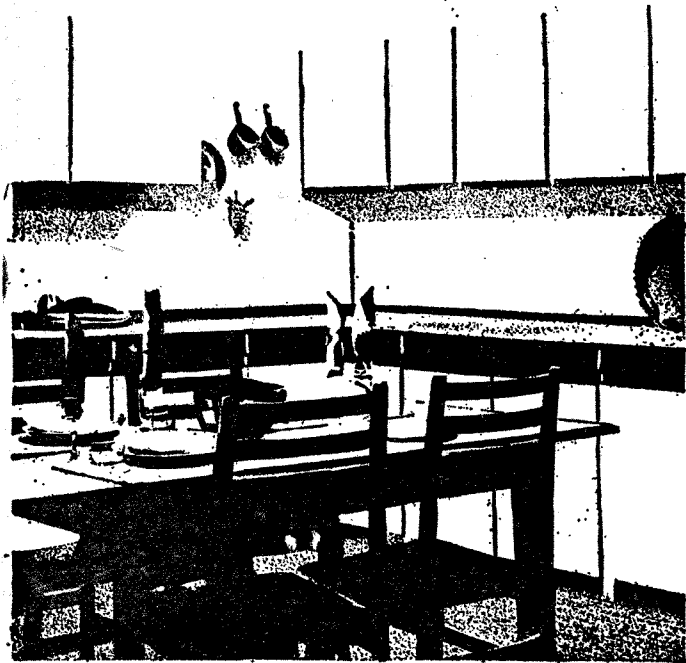

BORCEM,

ki dobe stanovanja
nudimo vso opremo
na
KREDIT
do

1.000.000 SD

brez porokov
in pologa

SLOVENIJALES

Utrujmo prijateljstvo s sosedi!

Oživiljanje tradicij skupnega boga proti fašizmu in za demokracijo na obeni strani jugoslovansko-avstrijske meje nas je pripeljalo do načrtov za organiziranje izletov z naslovom »Po poteh koroških partizanov in po slovenskih domačijah.«

Izleti se bodo začeli z 11. aprilom letos, trajali pa bodo po tri dni. Odhod bo vsak četrtek ob 15. uri s Trga revolucije v Ljubljani, avtobusi se bodo ustavljali tudi v Kranju ob 15.45. uri, povratek pa bo ob nedeljah zvečer.

Da bi ustregli željam posameznikov, ki si žele videti razne kraje, smo se odločili za tri različna potovanja:

PRVO POTOVANJE

1. dan: Ljubljana—Kranj—Podkoren—Ziljska dolina (Zahomec, Podkloster, Šmohor)—Peče. Tu bodo izletniki večerjali in prenočili ter se seznanili z domačini pri gostilničarju Francu Zwitterju.

2. dan: Zajtrk, nato obisk na predne kmetije, ki je last koroškega Slovenca Trunka v Žužalčah, nato obisk v Svatnah pri Miklovih (»Miklova Zala«). Ogled Beljaka, kosilo v Bilčovsu pri Janku Ogrisu. Popoldne vožnja po razgledni cesti, ogled Celovca in Gospe svete. Popoldne povratek skozi Celovec do Šentjanža v Rožu. Večerja, srečanje z domačini v gostilni Mihe Gabrijela, izletniki bodo prenočevali pri njem in v hišah po vasi.

3. dan: Po zajtrku potovanje do Borovlj, kratek ogled trga, nato pot v Sela, kjer bo kosilo. Popoldne ogled Slovenj Plajberka, vrnitev skozi ljubeljski predor. CENA: 169,50 dinarjev.

DRUGO POTOVANJE

1. dan: Ljubljana—Kranj—Jezerko—Železna Kapla. Večerja, srečanje z domačini in prenoči-

šče v gostilni Brunner pri Johanu Haderlapu.

2. dan: Po zajtrku vožnja do Velikovca, ogled mesta, nato obisk najsevernejše slovenske vasi Djekše na Svinji, kjer bo kosilo v gostilni Pečarnik. Vrnitev skozi Velikovec mimo Klopinskega in Zablškega jezera v Vesele, kjer bo večerja, srečanje z domačini in prenočišče pri znanem koroškem partizanu Johanu Wutteju-Lucu.

3. dan: Po zajtrku vožnja skozi Škocjan v Celovec in na Gosposvetsko polje, nato ogled Ojstrovce. Kosilo v celovski okolici, popoldne ogled Borovlj, vrnitev čez Ljubelj. CENA: 154,50 dinarjev.

TRETJE POTOVANJE

1. dan: Ljubljana—Celje—Maribor—Prevalje—Pliberk, kjer bo večerja, srečanje in prenočišče pri Stefanu Brezniku.

2. dan: Po zajtrku skozi Dobro ves do Vesel, kosilo pri Johanu Wutteju-Lucu, nato ogled Velikovca, Celovca in Gosposvetskega polja. Večerja, srečanje z domačini in prenočišče v Bilčovsu pri Janku Ogrisu.

3. dan: Po zajtrku nadaljevanje potovanja skozi Bistrico v Rožu

in Šentjanž v Borovlj, ogled trga. Nato potovanje v Sela, kjer bo kosilo. Vrnitev čez Apače, Galicijo in Žitaro ves v Pliberk, nato pa čez Holmec v Prevalje in Slovenj Gradec ter v Ljubljano. CENE: Iz Ljubljane 181 dinarjev, iz Celja 170 dinarjev, iz Slovenj-Gradca 161 dinarjev.

Vse izletniške skupine bodo spremljali nekdanji koroški partizani, ki bodo pripovedovali o dogodkih med vojno. Ob večerih vas bodo v koroških gostilnah, v domačem vzdušju, sprejeli domačini s svojimi pesmimi in prisrčnostjo. Ogledali si boste urejene in lepe koroške vasi, se seznanili z lepoto Koroške in okusili odlično koroško kuhinjo.

Prijave bomo sprejemali do 7 dni pred začetkom potovanja pri turistični agenciji »TURIST«, Trdinova 3, Ljubljana, telefon 310-933) ter v vseh naših poslovalnicah. Če bi kako Združenje borcev želelo organizirati izlet za svoje člane in bo nad 40 udeležencev, bomo organizirali potovanje v sporazumu z njimi ter se za ceno posebej dogovorili.

Priporočamo se za zaupanje!

TURIST BIRO
Ljubljana, Trdinova 3

PLUTAL

INDUSTRIJA
PLUTOVINASTIH
PROIZVODOV

LJUBLJANA, Celovška c. 32

telefon: 311-266,

poštni predal 78-11,

brzojavka »Plutal« Ljubljana

komerciala 310-778;

proizvaja:

PLUTOVINASTE ZAMASKE — valjaste in stožčaste; seznam serijskih proizvodov obsega 68 tipov zamaškov,

PLUTOVINASTE KOCKE IN PLOVKE

VLOŽKE IZ STISNENE PLUTOVINE različnih velikosti;

GLAVICASTE ZAPORKE:

- navadno bele znotraj zlato oličene,
- litografirane v raznih barvah po kupčevih željah,
- po želji z vložkom prevlečenim z aluminijastim in plastičnim lističem.

ALUMINIJASTE ZAPORKE Z NAVOJEM — zlato oličene;

ALUMINIJASTE ZAPORKE Z JEZIKOM

— Ø 26,5 mm

— Ø 29,5 mm

500 cm³ namenjenih za pakiranje manj občutljivih

Plutovinaste izolacije

iz raztegnjene plutovine izdelujemo:

- plošče različnih debelin za toplotno in zvočno izolacijo
- žlebove in segmente po nadrobnih navedbah kupcev.

Jogi

Jogi za LAHKO NOČ

ZA VAS, KI STE

ZAHTEVNEJŠI

IN VAS RADO ZEBE
KO KOT NALASČ BLAZINE IN
VZGLAVNIKI JOGI —
SPALI BOSTE NA TOPLEJŠEM,
UDOBNEJE, ZADOVOLJNEJŠI...

JOGI VZGLAVNIKI

80 x 60 x in 60 x 40
cm. — Polnjeni so s
puhinom in polie-
sterskimi kosmiči.
— Obdržijo vedno
isto obliko.

JOGI BLAZINA »D«

190 x 90 cm. — Pol-
njena je s puhinom
in industrijsko va-
to, ki odlično izoli-
rata toploto.

Izpolnite in pošljite na: MEBLO — NOVA GORICA

POŠLJITE MI BREZPLAČNO PROSPEKT O VZMETNIGAH JOGI

IME IN PRIIMEK

NASLOV

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE
ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.

- PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA.

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

Kulturni obzornik

Pozabljen jubilej?

Prijatelj, ki življenja diš ujel
si v žive barve, v trdo gmoto glin,
ne boj se truda niti bolečine
in hodi dalje, kakor si začel.
Ker vse, v kar daješ kos srca,
sadove slej ko prej človeštvu da.

Verze je zapisal pesnik in publicist Rado Bordon v knjigo vtisov na prvi samostojni razstavi Maria L. Vilharja, ki je bila leta 1955 v Kopru.

Lansko leto je ljubljanski slikar in kipar Mario L. Vilhar praznoval 25-letnico svojega umetniškega udejstvovanja. Le kratke novice v slovenskih časnikih so obvestile javnost o tem jubileju, nekaj znancev mu je čestitalo — to je bilo vse. Pa vendar je dal jubilar slovenski in jugoslovanski javnosti mnogo!

Čeprav še razmeroma mlad, saj ima šele 43 let, je priredil že 30 samostojnih razstav v Jugoslaviji, Avstriji, Italiji, Danski in Švici. Deležni je bil laskavih priznanj tujih kritikov in posnetke z njegovih razstav so prenašale tuje televizijske postaje. Vilharjeva slikarska in kiparska dela so v številnih javnih in privatnih zbirkah Jugoslavije, Danske, Avstrije, Italije, Nemčije, Francije, Švedske, Anglije, Amerike, Romunije, Poljske, Madžarske, Sovjetske zveze in Švice. Sodeloval je tudi na več kot 20 skupinskih razstavah doma in v tujini. Umetnostni paviljon v Slovenj Gradcu hrani Vilharjevo zna no skulpturo dveh dahaucev iz metalizirane terakote »Še smo živi...«, ki je bila razstavljena na tamkajšnji svetovni razstavi »Mir, humanost in prijateljstvo med narodi«.

Kljub izrednim moralnim uspehom doma in v tujini stroške svojih razstav plačuje sam! Leta 1967

je za svoje uspehe v tujini prejel denarno pomoč od Zvezne komisije za kulturne stike s tujino pri ZIS, — to je pa tudi bilo vse. Za upodobitev »Postojška jama«, ki je razstresena po vsem svetu, pa v svojem rojstnem mestu Postojni ni dobil nobenega priznanja.

Težko je podati popolno sliko

Maria L. Vilharja, kajti njegovo udejstvovanje je tako mnogostransko, da ni moč najti primerjave.

Njegovo kulturno udejstvovanje se začne 1943. leta, ko je v času študija na zagrebški tehnični srednji šoli delal v propagandni sekciji tamkajšnjega slovenskega kulturnega doma. Mario L. Vilhar je namreč do osvoboditve živel kot italijanski emigrant na Hrvaškem in je bila vrnitev domov praktično tudi njegov prvi stik s Slovenijo. Leta 1945 je bil na Jesenicah soustanovitelj gledališča in umetniškega društva »Dolice«, kjer je sodeloval tudi kot igralec in propagandist. Bil je aktivni član okrajnega agitpropa. Po priključitvi cone B je bil Vilhar v šoli za letalske rezervne oficirje nagrajen za svoje delo na področju šolske-

ga izobraževanja letalskih rezervnih oficirjev, leta 1948 pa v Prvi delovni brigadi letalskih rezervnih oficirjev »Franjo Kluz« v Novem Beogradu proglašen za udarnika. Bil je predavatelj na šolah in tečajih, v Zemunu pa komandir centra za predvojaško vzgojo. Piše pesmi in od leta 1952 se udejstvuje tudi kot novinar. Obiskoval je Šolo za likovno umetnost »Ivan Rob«, kjer je bil dolga leta predsednik upravnega odbora. V Zvezi kulturno-prosvetnih organizacij ljubljanskega okraja pa je bil predsednik za likovno vzgojo. Zelo uspešno se uveljavlja tudi kot uporabni grafik v industriji in turizmu. V Litostroju je bil konstruktor metalurških obratov. Od tod tudi ideja, da je v kiparstvu 1956. leta prvič uvedel postopek metalizacije, ki še vedno vzbuja pozornost številnih ljubiteljev kiparstva in strokovnjakov, doma in v tujini. Mario L. Vilhar je tudi eden redkih funkcionarjev Združenja rezervnih oficirjev in podoficerjev od njegove ustanovitve do danes ter nosilec Medalje za vojne zasluge in Ordena s srebrnimi meči za vojne zasluge.

»Mario L. Vilhar ni samo odličan umetnik evropskega obsega, temveč je med nami tudi kot odposlanec dobre volje in posredovalec med južno milino in severno strogostjo. Veliko Švicarjev je v zadnjih letih že spoznalo Jugoslavijo in njene prirodne lepote. Vsem tem in tistim, ki še niste bili tam, kliče: potujte vsaj v Steinhauzen v galerijo Baggenston k umetniškemu ambasadorju svoje zemlje Mariu L. Vilharju. Kratko potovanje se vam bo splačalo...!« je zapisal neki švicarski kritik ob zadnji Vilharjevi razstavi novembra 1968. leta.

Zakaj mnogi naši umetniki želijo v tujini večje priznanje kot pa v domovini?

Partizanska pesem ob severni meji

Pet let pevskega zbora »PARTIZAN MARIBOR«

Mariborčani, ki so 25. I. obiskali koncert partizanskih pevskega zborov — velika unionska dvorana je bila polna do zadnjega kotička — še dolgo ne bodo pozabili edinstvenega doživljanja. Partizanska pesem je tisti večer donela v Mariboru tako ubrano, gromko, udarno in tovariško toplo, iz toliko izvežbanih grl, kot še nikoli dotlej.

Saj so nastopili naši trije znani moški pevski zbori, ki imajo v svojih programih predvsem borbene partizanske in delavske pesmi: naš najstarejši zbor te vrste Partizanski invalidski pevski zbor Ljubljana, njegov najmlajši posnemalec »Partizan Maribor« ter zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine, še tudi mlad, vendar zaradi svojih kvalitete že dobro znan ljubiteljski zborovski petja.

Ze samo srečanje stopetdesetih pevcev je pomenilo koristno povezavo med poustvarjalci naše vokalne umetnosti iz treh predelov Slovenije. Spoznali so se med seboj, izmenjali izkušnje, predstavili so se občinstvu Maribora, ki je navdušeno ploskalo vsem trem zborom in trem znanim zborovodjem Radovanu Gobcu, Klavdiju Kolaniju in Tineu Colnariču, prav tako pa seveda simpatičnemu par-

tizanskemu harmonikarju Janezu Kuharju, ki je spremljal skupen nastop vseh treh zborov.

Posebno prisrčno in vzpodbudno je občinstvo pozdravilo svoj domači pevski zbor »Partizan Maribor«, ki je bil tudi pobudnik in organizator te uspele prireditve. Ta samorastniški pevski kolektiv je pred petimi leti pričel povsem samoniklo, ko so se prvi pevci — nekdanji borci — srečevali ob večerih v kegljaškem klubu v Mariboru. Ob prepevanju partizanskih pesmi se je porodila misel o prvi pevski vaji, ki jo je, kot vse naslednje vaje, nastope in koncerte, vodil neumorni Tine Colnarič.

Z vztrajnostjo in ljubeznijo do naše pesmi so premagali začetniške težave, dočakali podporo krajevnega odbora ZZB NOV »Koroška vrata« in kasneje tudi občinskega odbora ter peli z vedno večjim uspehom. Danes je pevski zbor »Partizan Maribor« znan po vsej Sloveniji in zunaj njenih meja. Navdušeni poslušalci so mariborskim pevcem ploskali med drugimi tudi v Beli Krajini, v Trbovljah, v Lendavi, v Kraljevu, Gornjem Milanovcu in Čačku, kjer so zapeli tudi predsedniku Titu. Na svojem ožjem območju pa zbor ne nehno opravlja svoje kulturno po-

slanstvo in nastopa povsod, kjer je priložnost s pesmijo utrjevati tradicije naše osvobodilne borbe.

V zboru je zdaj štiriinštirideset pevcev, ki so v svojem jubilejnem letu naštudirali osemindvajset novih pesmi, od tega štirinajst borbениh, delavskih in partizanskih ter pet umetnih. V spominski brošuri, ki so jo izdali ob petletnem jubileju, so zapisali: gojiti borbeno in narodno pesem.

Tako bo ta mlad pevski kolektiv ostal glasnik partizanske pesmi ob naši severni meji — in v tem njegovem poslanstvu mu želimo še mnogo uspehov!

JELKA PEŠTAR

Snemanje »Mračne jeseni« končano

Nova jugoslovanska televizijska serija s tematiko NOB je končana. Zgodbe o akcijah skojevcev v okupirani Zagrebu je posnel »Mozaik-film« v 60 dneh in za 180 milijonov S dinarjev! Imenovana podatka sta prav gotovo svojevrsten jugoslovanski rekord, tako po hitrosti snemanja kot po nizkih stroških. Vsaka izmed devetih zgodb traja po 48 minut, v njih pa nastopajo: Zvonimir Crnko, Magda Fodor, Mija Oremović, Božica Frajt, Sven Lasta in drugi. Televizijsko serijo »Mračna jesen« bo pričela od 1. marca dalje predvajati zagrebška televizija za gledalce na svojem izločnem področju!

Partizanska ljudska pesem

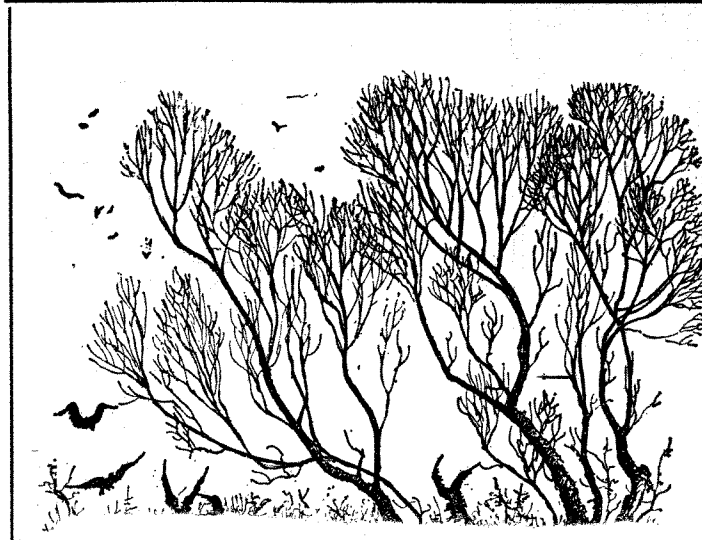
Ana Gale:

Trenutek

Čez in čez so oblaki,
čez in čez čez nebo,
v vasi pa tuji vojaki
divje pesmi pojo.

Okno sem zagrnila,
da si otrek solze,
rada bi spet sklenila
enkrat roke.

Bog, ti mi pomagaj, da zunaj
suho bo moje oko
in da bom vedno nosila
pokonci glavo.

Zanimivosti

Žalost za Leninom

Jugoslovanski komunisti in delavci so kljub grožnjam tedanjega režima na dostojanstven način počastili spomin Lenina, ki je umrl 21. januarja 1924. V Beogradu, v četrtem nadstropju zgradbe, kjer sta imela uradne prostore vodstvo NPRJ in uredništvo »Delavca« je zavijala rdeča zastava s črnim trakom. Delavski tisk je temu velikanu našega stoletja in prvega vodji zmagovite proletar-

ske revolucije v zgodovini človeštva posvetil cele številke. Delavci mnogih tovarn v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Skopju, Čačku in Gornjem Milanovcu pa os ne ozirajo se na pretnje delodajalcev prekinili delo.

Pobuda, vredna posnemanja

V kino-dvorani Narodnega vseučilišča v Splitu je bilo pred kratkim že skoraj tradicionalno kviz-tekmovanje splitskih srednješolcev v poznavanju NOB. Temi letošnjega tekmovanja: »Split 1943. let« in »Sedem sekretarjev SKOJ«.

Pobuda »Tribune mladine« splitskega narodnega vseučilišča je učence srednjih šol in splitskih gimnazij resno navdušila. Iz leta v leto je več prijavljenih in tako je bilo letos pred žirijo, ki jo sestavljajo profesorji zgodovine, kar devet ekip finalistov.

Priprave za tekmovanje trajajo tudi po nekaj mesecih in prav zaradi tega tekmovanja in skrbnih priprav vedo mnogi mladi Splitčani o tem slavnem obdobju naše zgodovine mnogo več kot njihovi vrstniki iz drugih mest in krajev.

Zanimanje za Dedijerovo knjigo

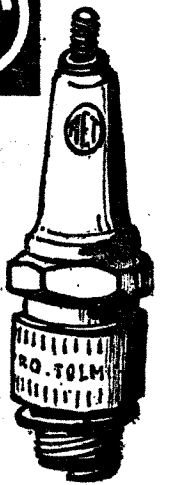
Feljton Vladimirja Dedijera »Stalinova zgubljena bitka«, ki izhaja v ljubljanskem Delu in beogradskem listu Politika-ekspres, je zbudil veliko pozornost bralcev po vsej Jugoslaviji. Feljton bo baje izšel v tujini kot knjiga. Te dni je obiskal ljubljano tudi osebni odposlanec lorda Bernarda Russella. Russell vsebino knjige pozna in ji želi napisati predgovor. Izrazil je mnenje, da mu je to delo odkrilo velikanski pomen jugoslovanskega boja za enakopravne odnose v svetu v letih od 1948 do 1952. Russellova ustanova za mir želi namreč izdati Dedijerovo knjigo v španskem, portugalskem in angleškem prevodu. Namenjena naj bi bila predvsem mladim ljudem iz nevrščenih dežel!

Akcija upokojencev

Upokojenci iz Pernice pri Mariboru so že skoraj končali akcijo zbiranja prispevkov za spominsko ploščo ob 50-letnici prve osvoboditve Maribora in naše severne meje. S prispevki so se jim pridružili tudi člani gasilskega društva, RK in ZB. Spominsko ploščo bodo odkrili na krajevni praznik.

KINO SPORED

- KINO TRIGLAV, LJUBLJANA:**
od 6. do 9. februarja 1969: V ZANOSU IN OBUPI (Agonija in ekstaza), ameriški barvni cinemascope film o Michelangelu
10. in 11. februarja: KRVAVA MAKEDONSKA SVATBA, makedonski barvni cinemascope zgodovinski film od 12. do 14. februarja: TOČNO OPOLDNE, ameriški western film — klasično delo...
- KINO VEČJE:**
5. in 6. februarja 1969: SVET BREZ SONCA, francoski barvni dokumentarni film
7. do 9. februarja: ALVAREZ KELLY, ameriški barvni cinemascope western
12. do 14. februarja: V ZANOSU IN OBUPI (Agonija in ekstaza), ameriški barvni cinemascope film
- KINO ZALOG:**
6. februarja 1969: V ZANOSU IN OBUPI (Agonija in ekstaza), ameriški barvni cinemascope film
8. in 9. februarja: ANGELIKA, ANGELSKA MARKIZA, francoski barvni cinemascope film
- KINO ZADOBROVA:**
5. februarja 1969: V ZANOSU IN OBUPI (Agonija in ekstaza), ameriški barvni cinemascope film
8. in 9. februarja: TOČNO OPOLDNE, ameriški western film
12. februarja: KRVAVA MAKEDONSKA SVATBA, makedonski barvni cinemascope zgodovinski film

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Vojaška veda in tehnika

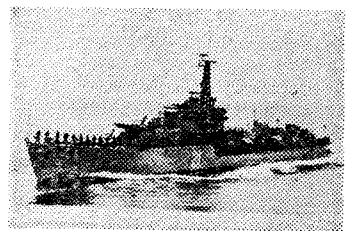
Varšavski pakt je bolje oborožen od NATO

Upokojeni ameriški obveščevalni oficir, polkovnik Dalsen, je izjavil, da imajo Sovjetska zveza in njene zaveznice dvakrat več tankov in precej več letal, minometov, topov, oklopnih transporterjev in raket kot dežele NATO pakta. Razen tega pa so letala Varšavskega pakta tudi sodobnejša in prenesejo večjo obremenitev od NATO letal.

Kar zadeva števila divizij, teh ima Varšavski pakt štirideset, NATO pa le štiriindvajset. Resda so prve po številu vojaštva nekoliko manjše od ameriških in zahodnoevropskih, toda po oborožitvi prav nič ne zaostajajo za njimi. Razen tega ima NATO, zatrjuje upokojeni ameriški obveščevalnik, razvlečene fronte in zelo oddaljene oskrbovalne baze, medtem ko imajo dežele Varšavskega pakta celovito zaledje takoj za fronto.

Rušilec »Kotor«

Naša vojna mornarica ima tri rušilce. »Split« je bil zgrajen v naših ladjedelnicah, medtem ko sta bila »Pula« in »Kotor« kupljena v Veliki Britaniji, modernizirana pa doma. Na sliki vidimo rušilec »Kotor«, ki je bil nabavljen pred desetimi leti. Običajno

ima 1730, pripravljen za plovbo in boj pa 2525 ton. Dolg je 110, širok pa nekaj čez 10 metrov.

Rušilec »Kotor« poganjajo parne turbine, ki mu omogočajo hitrost 70 kilometrov na uro. Njegov doseg znaša več kot 5000 kilometrov. Oborožen je s štirimi topovi 120 mm, tremi topovi 40 mm, osmimi torpednimi cevmi 533 mm in štirimi metalci globinskih protipodmorniških bomb. Razen tega pa je opremljen še z različnimi radarji in podvodnim električnim lokatorjem za iskanje podmornic (PEL).

Serijska proizvodnja letal »Harrier«

Britansko letalo (jurišnik in izvidniško letalo) »harrier«, ki se lahko dviga in pristaja navpično, ima prav zato vrsto prednosti v primerjavi z drugimi letali. Res pa je, da je precej drago. Vsako letalo namreč stane skoraj 25 milijonov novih dinarjev.

Prototip tega letala je doslej preskusilo 35 pilotov, ki so skupno izvedli približno 10.000 poletov. Preskusili pa so tudi najizrazitejše orožje, s katerim je to letalo lahko opremljeno. Oboroženo pa bo lahko s 500 kilogramskimi bombami, z raketami MATRA kal. 68 mm in 30 milimetrskim topom. Razen tega nanj lahko pritrjuje dodatna rezervoarja, izmed katerih ima vsak po 400 litrov, ali pa izvidniško opremo. Med poskuse so vključili še polnjenje njegovih rezervoarjev z gorivom iz letala »vulcan« med poletom na višini 12.000 metrov.

Svetovni rekordi ameriškega helikopterja

Ameriška vojska je zahtevala, naj priznajo štiri višinske rekorde, ki jih je dosegel helikopter CH-54A »Iroquois«. Helikopter, ki ga že precej časa uporabljajo tudi v Južnem Vietnamu, se je navpično dvigal s povprečno hitrostjo med 96 in 112 kilometrov na uro. S tem je dosegel časovne rekorde vzpenjanja za višine 3000, 6000 in 9000 metrov ter za vodraven višinski polet na 10.300 metrov dolgi progi. Tako na primer se je helikopter povzpel 3000 metrov visoko v 1 minuti in 36 sekundah, 9000 metrov visoko pa v 7 minutah in 36 sekundah.

Francoska izvidniška raketa

Francozi imajo raketo R-20, ki je namenjena za programirano izvidniško dejavnost nad nasprotnikovim zaledjem. Raketo izstrele z rampe na kamionu, nato pa jo s posebnim radarjem usmerijo proti cilju. Nadaljno pot raketa opravi po vnaprej določenem programu in spotoma slika objekte. Ko se vrača jo prestrežejo z drugim radarjem. Ta jo usmeri v rajon, kjer se s padalom spusti na tla. Na ta način poveljstvo ustrezne enote najhitreje dobi potrebne podatke.

Povečanje vojaških izdatkov v NATO državah

Vojaški ukrepi NATO pakta segajo od severne Norveške, kjer namerava norveška vojska okrepiti svojo obrambo, do Sredozemlja, kjer bosta Italija in Velika Britanija povečali letalske sile.

Posamezne NATO države predvidevajo precej večje izdatke za vojaške namene, kot pa je to bilo doslej. Velika Britanija bo sestavila še eno eskadriljo letal tipa »harrier«, ki se lahko dvigajo navpično, hkrati pa bo okrepila tudi svoje sredozemsko ladjstvo.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Letala NATO v letu 1968

Po članku, ki ga je pred kratkim objavilo glasilo Sovjetske armade »Krasnaja zvezda« in ki se nanaša na nekatera najnovejša letala NATO, naj bi ameriško vojno letalstvo šlo več kot 20.000 aparatov, to pa je že prav »blizu« zaščitenosti. Ker pa vsako leto izločijo dva do tri tisoč zastarelih letal in helikopterjev, jih morajo sproti nadomeščati z novimi. To pa stane več milijard dolarjev oziroma četrtino celotnega vojaškega proračuna, predvidenega za nabavo vojne tehnike. V te namene nameravajo letos porabiti 21.600 milijonov dolarjev.

KAJ BO Z F-111?

V zadnjih letih si v zahodnih deželah zelo prizadevajo, da bi zmanjšali število raznih tipov letal in da bi konstruirali unificirano bojno letalo, ki bi ga bilo mogoče uporabljati v najrazličnejše namene. V tem oziru je značilen primer letalo F-111 z gibljivimi krili. To letalo so izdelali v štirih različicah. V prvi naj bi bil lovec F-111A za razne namene, v drugi ladijski lovec F-111B za razne namene, v tretji strateški bombnik FB-111, v četrti pa izvidniško letalo RF-111.

Je bila unifikacija, o kateri je nekdanji obrambni minister McNamara dejal, da jim bo prihranila na milijarde dolarjev, uspešno izvedena?

Ameriški strokovnjaki priznavajo, da niso dosegli ne eno ne drugo. Lovec F-111A, ki so ga neuspešno uporabljali tudi v Vietnamu, je izpadel kot težak, drag in zamotan aparat. Letalo je težko 35 ton, stane pa sedem milijonov dolarjev. Sprva so se za nakup teh letal zanimali tudi Avstralija, Anglija in še nekatere druge dežele, toda kasneje so se vse po vrsti premislile in so naročila preklicale. Podobne pripombe so padale tudi na račun ladijskega lovca F-111B in strateškega bombnika FB-111. Ta je bil prelahak. Zato so povečali površino kril in rezervoarje za gorivo, s čemer se je teža povečala na 50 ton. Navzlic temu pa le niso

bili zadovoljni z njegovim dosegom in nosilnostjo.

ZAOSTAJANJE ZA SOVJETSKIMI LETALI

Še ostreje so začeli strokovnjaki napadati načrte o izgradnji unificiranih letal, potem, ko so zvedeli za zmogljivost sovjetskih letal, ki so jih javnosti prikazali leta 1967 na letalskem mitingu v Domodedovu. Ugotovili so, da se je sovjetsko vojno letalstvo v zadnjih desetih letih izpopolnilo z vrsto novih letal-lovcev, ki so boljše od ameriških letal za razne namene. Tako na primer je tudi načelnik štaba ameriških letalskih sil priznal tole:

»Po vsestranski analizi zmogljivosti najbolj okretne ameriške letala F-4 »Phantom« in primerjavi s podatki o sovjetskih letalih smo ugotovili, da je nujno potrebno konstruirati popolnejši lovec za taktične namene FX.«

Po neuspehu ameriških vojaških strokovnjakov v zvezi z unificiranimi letali je v drugi polovici leta 1968 začelo časopisje pisati o preusmeritvi ameriške letalske industrije na specializirana letala — lahka letala, ki bi bila sposobna doseči velike višine in hitrosti in ki bi bila okretnejša od prejšnjih, uporabljali pa naj bi jih za zračno vojskovanje z namenom, da si pribore oblast v zraku. Takšna letala naj bi bila FX pa tudi ladijski lovec-prestrelalec VGX-1 in njegova najnovejša različica VFX-2.

KAJ PA V ZAHODNO-EVROPSKIH DEŽELAH?

Razvoj vojnega letalstva v drugih NATO deželah se bistveno razlikuje od razvoja v ZDA. Evropskim deželah primanjkuje denarja in se morajo zato zadovoljevati z nakupom novih letal v ZDA, z izpopolnjevanjem že poprej izdelanih letal in s skupnim raziskovanjem in konstruiranjem novih tipov letal.

V Franciji so se posvetili izpopolnjevanju letal tipa »Mirage«.

Lani sta prišla na vrsto »Mirage G« in »Mirage 5«. V Angliji pa so iz poskusnega letala P-1127 razvili letalo »Harrier«, ki se lahko dviga in pristaja navpično.

Plod skupnih francosko-angleških ustvarjalnih naporov je lovec »Jaguar«, medtem ko Zahodna Nemčija in ZDA sodelujejo v izdelavi letala AV, ki naj bi se dvigal in pristajal navpično. S tem letalom pa ne bo nič, zakaj zaradi velikih stroškov so njegovo proizvodnjo prekinili.

ZAMISEL O »MEDNARODNEM« LOVCU

Ko so v Združenih državah Amerike ugotovili, da se njihovi zavezniki čedalje manj navdušujejo nad letalom F-111, so prišli na dan s predlogom, naj bi s skupnimi naporami konstruirali »mednarodni lovec«. Izračunali so, da bi potrebovali približno 3000 letal te vrste: 1000 za ameriške letalske in prav toliko za pomorske zračne

sile, 500 za Zahodno Nemčijo, po 150 za Anglijo in Francijo, ostale pa za Japonsko, Švedsko in še nekatere druge dežele. Ameriški načrtu, ki je seveda še najbolj ustrezal koristim njihove vojne industrije, pa so se druge dežele uprle in predlagale svoje načrte »evropskih« in »mednarodnih« lovcev-bombnikov.

Ameriški vojaški krogi veliko pozornost posvečajo razvoju transportnega letalstva, od katerega je odvisna gibljivost njihovih oboroženih sil. Pred kratkim so — kot smo že poročali — preskusili trenutno največje transportno letalo na svetu C-5 »Galaxy«. To letalo je težko 330 ton, z njim pa lahko več tisoč kilometrov daleč prepeljejo 110 do 120 ton tovorov, med drugim tudi težke tanke in samohodne topove. S tem v zvezi ponovno razmišljajo o orjaškem letalu na atomski pogon, ki ga ne bi uporabljali le za prevoze, temveč tudi kot nosilca raket.

Med dvema ognjema

Konec aprila 1945 se je 9. dalmatinska brigada bližala Opčinam nad Trstom. Borci so že v prvem jurišu prebili sovražnikovo obrambo in osvojili nekaj hiš na robu naselja. Nemci so se hitro opomogli in skušali spet zavzeti izgubljene položaje. Toda Dalmatinci so se krepko upirali in uspešno zavračali sovražnikove napade. Nato so borci postopoma zavzemali hišo za hišo in sovražnika potiskali proti središču Opčin. Nemci so bili kaj hitro obkoljeni. Čeprav so se na vso moč prizadevali, da bi se prebili iz obroča, jim to ni uspelo. Ko so videli, da so vsi njihovi poskusi zaman, so se umaknili in trdnjše stavbe in se iz njih trdovratno branili.

Vodnik Luka Duran je s kakimi desetimi borci napadal neko

samotno stavbo, iz katere so se Nemci branili. Vodnik ni želel ničesar tvegati in je zato v svojem zaklonu napeto razmišljal, kaj naj stori. Naposled je ugotovil, da se stavbi še najlažje približa z nasprotni strani.

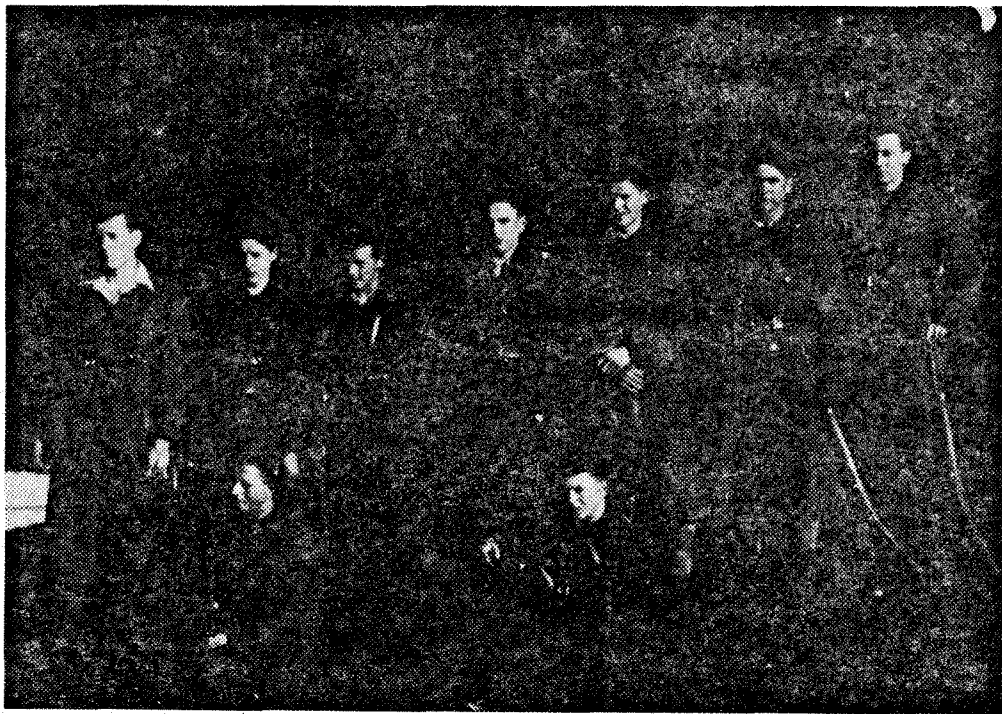
Kmalu zatem se je oglasilo davje streljanje iz pušk in mitraljezov. Dva naša borca sta preskočila cesto, se nekoliko zaustavila iz-za stare pritlične hiše, nato pa se začela plaziti proti trinadstropni stavbi. Iz tiste smeri jih Nemci sploh niso pričakovali. Medtem je tja prispel še vodnik Luka. Brž ko so se približali cilju, so aktivirali ročne bombe. Odjeknila je močna eksplozija, takoj zatem pa je bilo slišati krike ranjenih Nemcev. Skozi okna je uhajal belkast dim. Nato je vodnik Luka Duran naglo odprl vrata in s puškomitraljezom vžgal po Nemcih. Vojaki v zelenih uniformah so stekli v podstrešje, da bi si na strehi poiskali kritja. Medtem so planili v stavbo tudi drugi borci Duranove skupine.

Nenadoma je prispela nova skupina Nemcev in se razporedila po zaklonih pred sosedno stavbo, zatem pa odtod prešla v napad. Naši so napadajoče Nemce pričakovali s hudim ognjem. Medtem ko je skušal Luka z dvema borcevma spraviti Nemce na strehi, so se oni, ki so bili spodaj, prizadevali, da bi se prebili v pritličje hiše. Nemci so nenehno napadali. To jim je bilo toliko lažje, ker so jim pošiljali nove okrepitve. Naši borci so še nadalje zavračali mnogo močnejšega sovražnika, toda Nemcem na strehi se je spet povrnilo upanje v rešitev.

Vodnik Duran je pohitel po stopnicah navzdol in med Nemce, ki so se bili prebili v pritličje, zažgal ročno bombo. Sovražnika pa tudi to ni zadržalo. Dalmatincev je medtem že povsem pošla municija in je vsa njihova desetina imela le še pet ali šest nabojev. Kazalo je, da jih bodo Nemci stisnili z dveh strani, s podstrešja in iz pritličja. Tedaj pa so se na ulici oglasili vzkliki njihovih tovarišev. Na pomoč jim je prihajala vsa četa.

Takšne spremembe Nemci sploh niso pričakovali. Razen tega niso vedeli, koliko borcev jih pravzaprav napada. Vzkliki Dalmatincev so jih preplašili in skozi luknjo v strehi se je kaj hitro prikazala cev z belo ruto. Hitlerjevci so se želeli vdati. Vodnik Luka Duran in njegovi borci so razorožene sovražnikove vojske razporedili poleg stavbe. Nemci so osramočeno strmeli v Dalmatince, kakaj teh je bilo manj, kot so domnevali.

Fotografija z vprašajem

Strumno stojijo mladi fantje v uniformah s puškami v rokah. Prav tako kot so včasih prvi fotografi fotografirali njihove očete, ki so neke »služili cesarju«. Toda fantje na sliki so partizani, ki služijo bodoči republiki in svojemu ljudstvu.

V ozadju je gozd, ki je gol, kar pomeni, da je slika posneta v pozni jeseni ali zgodnji spomladi. Isto nam povedo tudi plašči. Pri uniformah sodeč, je slika nastala jeseni 1943 ali spomladi 1944, fantje pa so najbrž iz neke brigade. Težko je reči, kje je bila slika posneta. Lahko bi bila kjerkoli v Sloveniji.

To so naša ugibanja, ki pa ne smejo nikogar zapeljati, ker smo se lahko tudi zmotili. Več o njej pa bodo vedeli tisti, ki so na sliki...

Helikopter podnevi in ponoči, v vsakem vremenu?

Če helikopterje vsa vojna letalstva čedalje raje uporabljajo, to deajo zato, ker so helikopterji izredno gibljivi. Klasična letala se z njim v marsičem ne morejo primerjati. Helikopter se lahko dviga in spušča navpično, naglo zavija na desno ali levo, zmanjšuje hitrost in se povsem ustavi nekje pod nebom. Helikopter lahko pristane skoraj povsod, če pa to ni mogoče, se bo umiril tako blizu tal, da bo mogoče izkrcati ali vkrcati ljudi oz. material.

Toda vsaka medalja ima dve plati. Vedeti je treba, da je pilotiranje helikopterja mnogo težavnejše kot letala, to pa zaradi njegove nestabilnosti in izredne občutljivosti njegovih komand: vsak prenašalci gib lahko povzroči hude posledice. Seveda bo izkušen pilot znal obvladati tudi te težave, če bo imel možnost, da pri pristajanju poleg inštrumentov lahko uporablja tudi svoje oči. Povsem nekaj drugega pa je, če se mora zanašati le na inštrumente.

Helikopter je že po svojem bistvu namenjen za uporabo ob ugodnem vremenu in brez kakih posebnih naprav je ponoči in ob slabem vremenu skoraj neuporaben. Pilot, ki dobro pozna teren, bo lahko z njim letel tudi ponoči, vendar pod pogojem, da bo ves čas imel pregled nad zemeljsko

Radar ALTO II je namenjen predvsem helikopterjem za iskanje nasprotnikovih podmornic. Napravljen je tako, da meri ne le helikopterjevo hitrost, temveč tudi njegovo nadmorsko višino. Potem ko poseben števec izračunava hitrost, se na zaslonu kaže natančen položaj helikopterja pa tudi njegova višina nad morskimi gladinami. Te podatke prenašajo tudi v naprave za avtomatično pilotiranje. To pomeni, da helikopter lahko varno leta ob vsakem času in vsakem vremenu, torej tudi v megli.

Nekoliko slabši je radar RDN 71, zakaj ta ne meri oddaljenosti od tal.

Zelo uporaben pa je radar SAIGA, s katerim je med nizkim poletom mogoče ob vsakem vre-

menu odkriti razne ovire okrog helikopterja. Radar bo pilota opozoril na vsako oviro v smeri poleta. Izognil se ji bo lahko tako, da jo bo obletel s strani, da se bo dvignil višje in jo preletel, ali pa se bo pred njo zaustavil. Radar sestavlja dva glavna dela. V helikopterjem nosu je radar v ožjem smislu besede, ki raziskuje zemljišče pred sabo, pred pilotom pa je zaslon, ki kaže panoramsko sliko pokrajine pred helikopterjem ali pa relief 2-5 kilometrov oddaljene ovire. Radar je dokaj lahak (tehta le 65 kg) in ga zato ni težko pritrčiti in uporabljati.

Helikopterji, opremljeni s takšnimi in podobnimi napravami, bodo uporabljivi podnevi in ponoči, po vsakem vremenu.

Ali Izrael res pripravlja atomsko bombo?

Ko je pred kratkim v neki televizijski oddaji v Združenih državah Amerike nekdo izjavil, da »Izrael ima ali pa bi lahko imel v bližnji prihodnosti atomsko bombo«, je ta novica prinesla v že tako zaostren položaj na Srednjem vzhodu novo nezaupanje in strah ter še večjo napetost. V tej zvezi objavljamo skrajšan članek vojnega komentatorja britanskega Sunday Timesa.

Ko je ameriška televizija objavila, da bo imel Izrael kmalu atomsko bombo, je leta na novo zelo hitro reagiral: takoj jo je demantiral. Demanti pa ni zmanjšal zaskrbljenosti v arabskem svetu, temveč jo je morda še povečal. Nekateri zatrjujejo, da je ta novica odgovor na odločitev generala De Gaulle, da prepove dobavo francoskega orožja in vojaške opreme Izraelu. Ta trditev je do neke mere ironična, kajti prav Francija je priskrbel Izraelu nuklearni reaktor »dimona«, še prej pa ni hotela podpisati tajnega sporazuma o zaščiti proizvodnje plutonija.

Proizvodnja izraelskega nuklearnega reaktorja »dimona« je relativno majhna. Po računih poznalcev proizvede okoli šest kilogramov plutonija na leto, toda glede na to, da je začel delovati 1964. leta, ga je do sedaj lahko proizvedel toliko, da bi zadostoval za tri ali celo štiri nuklearne bombe.

Ni preveč verjetno, da bi Izrael dobival plutonij še od kod drugod, sicer pa v tem trenutku sploh nima toliko možnosti, da bi proizvedel sestavljeno nuklearno orožje. Orožje take vrste je treba vedno povezovati z morebitnimi cilji in z možnostjo zaščite pred njim. Če pogledamo stvari s te plati, potem je nuklearno orožje v rokah katerekoli države na Srednjem vzhodu izredno pomemben dejavnik.

Najnovejša vest ameriške televizije pa ni popolnoma nova. Zadnji dve leti se je neprestano govorilo o tem, da namerava Izrael izdelati atomsko bombo. Toda pomembna razlika med prejšnjim šušljanjem in zadnjo novico je v tem, da bi sedanja trditev utegnila biti resnična. Razen o nuklearni bombi se govori tudi o možnosti, da bi Izrael v treh letih lahko razpolagal z učinkovitim

sredstvom za lansiranje nuklearne bombe. Nihče pa ni povedal, za kakšno vrsto lansirnega sredstva gre.

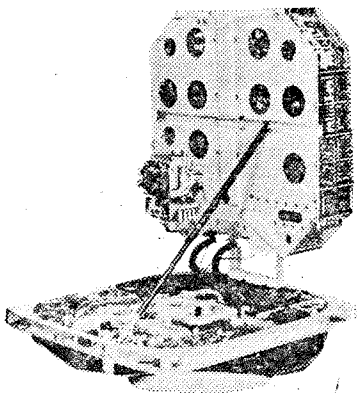
Lansko leto so časopisi pisali, da so francoski vojni strokovnjaki — ironija je spet očitna — preskusili dvostopenjsko raketo MD-660, ki se da izstreliti s premične rampe in katere domet je menda okrog 500 kilometrov. Takrat je bilo tudi slišati, da bo ta raketa pripravljena za prodajo že v začetku tega leta. Pisali so, da je podobna ameriški raketi »pershing« in da v bojni glavi lahko nosi nuklearno bombo. Toda za zdaj se še ne da natančno ugotoviti, ali je Izrael že dobival te rakete ali pa so prišle na seznam orožja, katerega dobava Izraelu je bila prepovedana.

Predmet razmišljanja je tudi vprašanje, ali ima Izrael tehnološke možnosti, da posname izdelavo take rakete, če si je ne bo mogel nabaviti zaradi prepovedi. Gotovo pa je, da od sedmih morebitnih ciljev (glavna mesta arabskih držav) jih pet leži v dometu take rakete, celo če bi jih izstrelili z ozemlja, na katerem se je razprostiral Izrael pred junijsko vojno 1967. leta.

Ameriška reaktivna letala »fantom«, ki jih Izrael dobiva od Združenih držav Amerike, bi lahko odvrгла nuklearne bombe na druga dva cilja, to pa velja tudi za druge tipe reaktivnih letal v izraelskem vojnem letalstvu, seveda če bi na njih izvedli manjše prilagoditve.

Če bi Izrael res imel nuklearno orožje, bi to popolnoma spremenilo ravnotežje sil na Srednjem vzhodu. Zastrafvanje s štirimi nuklearnimi bombami bi lahko imelo nepredvidene posledice za vse zainteresirane države.

Po Sunday Times
prev. Marija S.

Radar ALTO II je majhen (460 × 460 × 260 mm) in lahak (25 kg)

površino ali obzorjem in da bo letel dovolj visoko nad raznimi ovirami na tleh. V vsakem primeru pa so nočni poleti oz. poleti ob slabem vremenu dokaj tvegana zadeva.

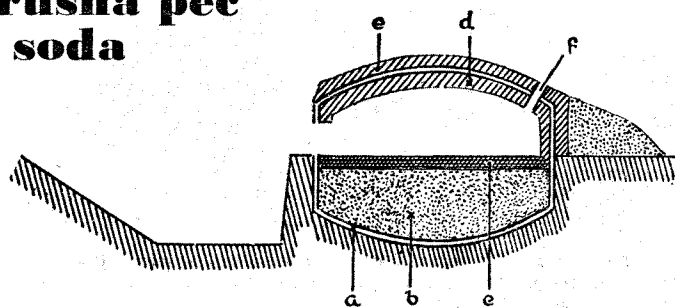
To helikopterjevo pomanjkljivost so skušali odpraviti tako, da so nameravali vanj vgraditi enako opremo, kot jo imajo letala, namenjena za nočne polete. Kmalu so ugotovili, da od tega ne bo haska in da helikopterji potrebujejo povsem drugačno opremo. Ta pa naj bi bila takšna, da bi helikopterji ob vsakem času in vremenu lahko leteli čim nižje in se tako maskirali pred nasprotnikovimi radarji. Takšne zahteve pa je mogoče izpolniti le s pomočjo na helikopterje vgrajenih radarjev.

Francosko podjetje ELECTRO-NUQUE MARCEL DASSAULT je, na primer, konstruiralo dva tipa helikopterskih navigacijskih radarjev, ALTO II in RDN 71, razen tega pa še radar za izogibanje oviram, SAIGA.

Prehrana v naravi

Za tako peč uporabimo večji lesen sod z železnimi obroči. Vkopljemo ga v zemljo in nasujemo vanj grušča ali peska, nato pa vse to zatrpamo z ilovico, ki jo krepko nabijemo in tako naredimo pod. Na zgornji strani izvrtamo luknjo, ki rabi za dimnik (gl. sliko). V času peke to luknjo zapremo z lesenim zamaškom. Notranjost sode oblepimo z glino, ki smo ji primešali prsti, soli in pepela. Zunaj in znotraj oblepimo peč z 10 do 15 cm debelo plastjo glin. Da bi se rajši prišla, dogo sode že prej malo narežemo. Srednjo stran peči zapiramo z lesenim pokrovom, ki ga prav tako oblepimo z glino. Sredi pokrova pustimo odprtino 25 krat 25 cm, ki jo zapiramo z lesenimi vratci, prav tako premazanimi z glino. Med peko morajo biti ta vratca zaprta.

Krušna peč iz soda

Pred pečjo izkopljemo jamo, ki nam rabi kot predor pri vlaženju. Čez vso peč nasujemo zemljo in jo rahlo stlačimo. Peč se mora sušiti 6 do 7 ur. Razpoke, ki nastanejo, je treba takoj zamazati. Prvo redno ogrevanje

(kurjenje) peči traja 2 do 3 ure. Za vsako nadaljnje ogrevanje sta potrebni (pri nepretrganih pekah) 2 uri časa. Peč zmore 6 do 7 pek dnevno.

PRIHODNJI:
ZASILNE SUŠILNICE

Jošt Role: Junak z Nomenja

Italijanski bojni pohod se je kmalu končal. Prišli so tudi do Nomenja in ga zavzeli. Ko so se prepričali, da nikjer ni nikogar, ki bi se branil in da je torej vse varno, so se s smešnim zmagovalcem raztepli po vasi. Vseposod so postavili straže in zasede z mitraljezi, posebno skrbno pa so zastražili Ažmanovo hišo. S hriba so nenehno oprezovali na dvorišču, kdo prihaja ali odhaja. Očitno jih je nekdo že davno prej obvestil o politični pripadnosti in dejavnosti njenega gospodarja.

Jože Ažman, postaven triinpetdesetletni možak, sicer ni posebno trepetal pred naperjenimi cevni mitraljezi. Vendar se ni hotel brez potrebe izpostavljati in v vasi javno kazati svojega upornišva, da ne bi s tem postal preveč znan okupatorjem in drugim vaščanom, ki mu zaradi političnih nasprotij pred vojno niso bili preveč naklonjeni.

Medtem pa so Nomenjani zbegano gledali, kje so se utrdili tuji vojaki, in ostajali raje doma in gledali skozi okna. Dosti je bilo tudi takih, ki so z govorjenjem o strahopetnosti italijanske vojske in njene nerednosti izražali svoje nezadovoljstvo, ker Bohinja niso zasedli Nemci. Bili so prepričani, da so Nemci boljši, pravičnejši in bolj radodarni kot Italijani.

Ažman pa je že takrat govoril: »Fašizem je za človeštvo največje zlo, tako italijanski kot nemški. Veliko gorja bomo še morali prestati, če se ne bomo uprli. Bojevali se bomo! Bodite pripravljeni na vse, tudi na žrtve!«

Po nekaj dneh so Italijani odšli, nenadoma in tiho, kot bi se bili vsega že zdavnaj naveličali. Še istega dne so jih zamenjali Nemci. Ti so mogočno in samozvestno hodili po vasi ter tu in tam koga ogovorili z velikodušnostjo popolnih gospodarjev in zmagovalcev, katerih milost bo odvisna od ponižnosti vaščanov.

Kakor povsod, kamor so prišli in kjer so zagospodarili okupatorji, so se tudi na Nomenju takoj pokazali njihovi privrženci, ki so poteptali svoj narodnostni ponos in postali tudi ovaduh. Dejansko sta bila na Nomenju le dva: šef železniške postaje Adlešič in stari intrigant Franc Mulej, oba vneta sovražnika komunistov in seveda tudi Jožeta Ažmana. Čeprav so že prej Nemci imeli podatke o mnogih, zanje sumljivih ljudeh, sta jima oba izdajalca takoj začela streeči z novimi podatki o mnogih drugih, za katere še niso vedeli. Adlešič je kmalu postal uradni tolmač, sicer pa tako kot njegov pajdaš Mulej, tudi ovaduh in volhjač.

Spričo tega Ažmanu ni kazalo drugega, kot da se umakne iz vasi in se tako izogne aretaciji, ki je bila neizbežna. V dogovoru z družino se je zato takoj skril v dokaj nenavadno skrivališče, v star čebelnjak nedaleč od hiše, ob robu sadovnjaka. Domov je prihajal le še ponoči, ko se mu je zdelo, da je dovolj varno. Z domačimi se je zmenil o vsem, kar je bilo potrebno, da bi imel zveze z drugimi bohinjskimi komunisti. Pa tudi kaj naj bi povedali in kako naj bi se obnašali, če pridejo ponj Nemci! Kljub nevarnosti in negotovosti je še vedno našel za vsakogar spodbudno besedo. Predvsem je od vsakogar terjal hladokrvnost in pogum ter vsakogar prepričeval o boljših časih po porazu fašistov. Počasi se njegove vedrine niso navzeli samo domači, ampak tudi sovaščani, ki so imeli z njim zveze. Skojevci, oba Ažmanova fanta ter Katrišnikovi France, so po njegovih navodilih odhajali na Jelovico ter od tam iz skrivališč prinašali orožje, ki ga je odvrгла bivša jugoslovanska vojska. Tako so v nekaj dneh nanosili cel kup pušk, streliva in opreme, vse skupaj pa so skrili v posebno skrivališče pod Ažmanovim listnjakom. Medtem se je Ažman udeležil znanega posvetovanja na Slamnikih, vasi nad Bohinjsko Belo. Tam je prvič po jugoslovanski kapitulaciji srečal stare znanke, predvojne revolucionarje, člane KP, s katerimi se je velikokrat sestajal pred vojno. Na posvetu so sprejeli sklep o pripravi na vstajo in o ustanovitvi odborov Osvobodilne fronte, ki je bila prav tiste dni ustanovljena v Ljubljani.

Med prvimi ukrepi, ki so jih sprejeli nemški okupatorji, je bila tudi policijska ura. Ta je veljala tudi za vasi, toda ni mogla preprečiti prve napisne akcije nomenjskih mladincev. Plotovi in zidovi po vasi so bili skoraj vsako jutro na gostopopisani z gesli zoper okupatorja in domače izdajalce. Takšne drznosti okupatorji niso pričakovali. Vse to se je dogajalo še pred napadom na Sovjetsko zvezo, ko so se čutili polne gospodarje. Znaki odpora so jim zagrenili brezskrbnost, v katero so se bili pogrezili po vrsti lahkih zmag po Evropi. Zato so hodili od hiše do hiše ter poizvedovali, kdo naj bi bil znanilec odpora, toda zvedeli niso ničesar. Tudi Adlešič in Mulej jima nista mogla postreči s podatki.

Navodila za vse te napisane akcije kot prvi znak in prvo pripravo na oborožen upor pa je dajal Ažman prek hčerke Rozke.

Nekega poznega večera, prav na dan, ko so nemške čete prekoračile sovjetsko mejo, pa so se Nemci le odločili, da bodo segli tudi po Ažmanu, saj so tega dne ali nekaj prej pozapri že vse komuniste, kolikor so jih našli doma.

Pripeljala sta se dva policista na motornih kolesih in nekaj časa lazila okoli Ažmanove hiše. Ogledala sta si listnjak, oprezovala skozi okna, nato pa odšla. Domači so takoj zasumili, da ta obisk ni bil golo naključje, ampak priprava za nekaj večjega.

Naslednje noči so v vasi zabrnili tovornjaki. Pred Ažmanovo hišo se je ustavil kamion, iz njega so poskakali vojaki ter naglo obkrožili hišo in gospodarska poslopja. Z baterijskimi svetilkami so hodili od okna do okna in svetili v notranjost ter se nekaj dogovarjali. Ažmanova žena je spala v prednji sobi, hči in oba sinova pa v zadnjih dveh kamrah v pritličju. Hrup okoli hiše je vso družino zdramil. Najprej se je znašla Rozka. Skočila je iz postelje k oknu in izza zavese opazovala, kaj se dogaja zunaj. Šepetaje je pripovedovala bratom, kar je videla, in opozorila tudi mater, da se nekaj pripravlja. Vsi trije so bili prepričani, da so jih prišli nacisti selit.

Tedaj so zaslišali močno trkanje na vrata, nato udarce s puškinih kopiti — kar bobnelo je po hiši. Ažmanova žena je brž vstala, si ogrnila pled in odšla odpirat. Takoj je v vežo vdrla skupina vojakov z baterijskimi svetilkami. Osorno so jo odrinili od vrat in začeli stikati po hiši. Nezadovoljni, ker niso ničesar našli, so obstopili preplašeno žensko in zahtevali od nje, naj jim pove, kje ima moža. Delala se je, kot da ne razume in zatrjevala, da ne zna nemško.

(Nadaljevanje)

RAZPIS ŠTIPENDIJ ZA SREDNJE ŠOLE

V želji, da se izboljša narodnostni sestav
starešinskega kadra Jugoslovanske ljudske armade,

razpisuje

REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NARODNO OBRAMBO SR SLOVENIJE ŠTIPENDIJE

za šolanje na srednjih šolah (gimnaziji, pedagoški gimnaziji in tehniških šolah — elektrotehniške, strojne, kemijsko-tehnološke, gradbene, geodetske in geološke stroke ter pomorski šoli — navtične in strojne stroke) v šolskem letu 1969/70.

Za štipendije se lahko potegujejo učenci slovenske narodnosti, ki se pogodbeno obvezujejo, da bodo po končani srednji šoli vstopili v eno od naslednjih vojaških akademij:

1. Vojaško akademijo kopenske vojske (pehota, topništvo, inženirija, oklepne enote, atomsko-biološko-kemična obramba, zveze in prometna služba),
2. Vojaško pomorsko akademijo,
3. Vojaško-tehniško akademijo Visoke tehniške šole kopenske vojske
4. Letalsko-tehniško vojaško akademijo,
5. Mornariško-tehniško vojaško akademijo,
6. Vojaško akademijo za protiletalsko obrambo.

Kandidati morajo izpolnjevati naslednje pogoje:

a) Splošni pogoji:

- da so zdravi in sposobni za aktivno vojaško službo, kar ugotavlja pristojna vojaška zdravniška komisija;
- da so vzornega vedenja, niso sodno kaznovani in niso v kazenskem postopku;
- da so končali predhodni razred z najmanj dobrim uspehom;
- da nimajo pogodbenih obveznosti iz naslova štipendiranja proti drugi pravni osebi;
- da imajo priporočilo občinskega sveta za narodno obrambo;
- da so učenci prvega razreda rojeni 1954. leta ali pozneje, drugega razreda 1953. leta ali pozneje, tretjega razreda 1952. leta ali pozneje in četrtega razreda 1950. leta ali pozneje.

b) Posebni pogoji:

- Za vojaško akademijo kopenske vojske se lahko prijavijo učenci navedenih srednjih šol, razen učenec pomorske šole;
- Za vojaško akademijo za protiletalsko obrambo se lahko prijavijo učenci gimnazije, pedagoške gimnazije in tehniških šol — strojne in elektro stroke pod pogojem, da so v predhodnem razredu imeli iz matematike najmanj dober uspeh;
- Za vojaško akademijo Visoke šole kopenske vojske se lahko prijavijo učenci gimnazije in tehniških šol — strojne, elektro in kemijsko-tehnološke stroke pod pogojem, da so v predhodnem razredu imeli iz matematike, fizike in kemije najmanj dober uspeh;
- Za letalsko-tehniško vojaško akademijo se lahko prijavijo učenci gimnazije in tehniških šol — strojne in elektro stroke — šibki tok ali telekomunikacije pod pogojem, da so v predhodnem razredu imeli iz matematike, fizike in kemije najmanj dober uspeh;
- Za mornariško-tehniško vojaško akademijo se lahko prijavijo učenci gimnazije ter 3. in 4. razreda tehniške šole — elektro stroke, pod pogojem, da so v predhodnem razredu imeli iz matematike, fizike in kemije najmanj dober uspeh.

Natečaja se lahko udeležijo tudi učenci osmih razredov osemletk, rojeni 1954. leta ali pozneje, še preden končajo šolo. Štipendija jim pripada od začetka pouka na srednji šoli.

Prednost pri štipendiranju imajo učenci, ki bodo po končani srednji šoli vstopili v Vojaško akademijo kopenske vojske ali v Vojaško akademijo za protiletalsko obrambo.

Učenci, ki se žele udeležiti natečaja, vložijo prošnjo, kolkovano z 0,50 din, pri občinskem upravnem organu za narodno obrambo, kjer dobe tudi predpisani obrazec.

Prošnji je treba priložiti:

- učenci osmih razredov osemletk overjen prepis šolskega spričevala za šesti, sedmi in prvo polletje osmega razreda;
- učenci prvega razreda srednjih šol overjen prepis spričevala za osmi razred osnovne šole in prvo polletje 1. razreda;
- učenci drugega razreda srednje šole overjen prepis spričevala za prvi razred in prvo polletje 2. razreda, a učenci 3. razreda srednjih šol overjen prepis spričevala za 2. razred in prvo polletje 3. razreda;
- potrdilo šole, da je reden učenec razreda, katerega obiskuje;
- izpisek iz rojstne matične knjige.

Učenci, ki bodo sprejeti za vojaške štipendiste, bodo morali po končanem šolanju v eni izmed vojaških akademij ostati v JLA najmanj deset let (87. člen zakona o JLA).

Medsebojna razmerja med štipenditorjem in štipendistom ozioroma njegovim zakonitim zastopnikom se določijo s pisмено pogodbo, kjer se predvidi tudi vračanje štipendije, če štipendist ne bi izpolnil svojih pogodbenih obveznosti.

Učencem, ki bodo sprejeti za vojaške štipendiste, pripadajo med šolanjem na srednjih šolah naslednje štipendije:

- za I. razred 400,00 din mesečno
- za II. razred 450,00 din mesečno
- za III. in IV. razred 500,00 din mesečno

Razen tega jim na začetku vsakega šolskega leta pripada denarno nadomestilo za nabavo šolskih pripomočkov v višini 250,00 din za prvi, 270,00 din za drugi ter po 300,00 din za tretji in četrti razred.

Štipendije se izplačujejo v mesečnih obrokih za vse mesece v letu, začno pa se izplačevati od prvega naslednjega meseca po rešitvi prošnje, vendar ne pred 1. 9. 1969.

Učence bo organ, pri katerem bodo vložili prošnjo, poslal na zdravniški pregled, pri njem pa bodo prejeli tudi rešitev prošnje in vsa pojasnila glede natečaja.

Kandidati bodo obveščeni o rezultatu zdravniškega pregleda do 15. 6. o dokončni rešitvi prošnje pa do 1. 8. 1969.

Natečaj traja do 1. 4. 1969.

REPUBLIŠKI SEKRETARIAT
ZA NARODNO OBRAMBO SR SLOVENIJE

Stanislava Osredkar

Kje si, moja domovina...

Kadar razmišljam o preteklosti, moram ugotavljati, da moje življenje ni bilo nič kaj prijetno. Komaj sem zapustila šolske klopi, že me je življenje vrglo v boj za vsakdanji kruh. Bilo mi je še le 15 let, ko se je bilo treba zaposliti...

Kmalu zatem so prišli k nam okupatorji, Nemci. Težave in napetost so naraščale iz dneva v dan huje. Meni sicer razni dogodki niso bili jasni, a čedalje bolj pogosto sem prisluškovala pogovorom odraslih, ki so se vrteli okoli vojne in nekakšnih partizanov. Ze takrat, leta 1941, so nas vse bolj začele vznemirjati in strašiti govorice o preseljevanjih, da bo preseljena vsa Kranjska. O čem takem prej nikoli ni bilo nikjer slišati, zato spočetka tega ni nihče prav verjel. Kmalu pa smo občutili trdo resnico.

Kmalu zatem sem delo zapustila, kajti bila sem preveč sama, in vrnila sem se domov k staršem. Nekega oktobrskega dne 1941 sem se iz trgovine vračala domov. Tedaj sem na neki hiši ob cesti opazila velik lepak, na katerem je pisalo, da bo preseljeno vse prebivalstvo Kranjske in poleg tega še z dela Dolenjske. Takrat sem tudi jaz začela verjeti govoricam in šušljanju o preseljevanju ter domnevati, da se nam obeta nekaj hudega. Pohitela sem domov in povedala staršem novico o grozljivih plakatih, ki govore, da bomo morali zapustiti dom in oditi v neznan. Na vse je legla mora, ki ni več popustila. Razjedala nas je negotovost. Čedalje več plakatov je naznanjalo žalostno usodo. Čez nekaj dni sem v vasi srečala dva Nemca, ki sta me nekaj spraševala. Toda jaz ju nisem razumela, zato sem jima samo prikimala in šla naprej, tja, kamor sem bila namenjena. Kmalu je bilo med nami veliko teh nemških policistov in vojakov. Vendar so bili z nami kar nekaj dobri. Nihče nobenemu ni storil nič žalega. Pozneje pa so pokazali drugo barvo in vsa reč se je končala dokaj slabo.

»V DVEH URAH ODHOD!«

Bilo je natanko 3. decembra 1941. To dobro vem, ker je na ta dan naš oče imel god. Bil je lep in sončen zimski dan, tako da smo lahko sedeli celo zunaj. Očetu so prihajali voščiti sosedje, potem pa se je oglašil tudi moj starejši brat, ki je sicer stanoval v domači vasi, toda v drugi hiši. Mati je napelala nekaj potic in skuhalo kos mesa, kajti na očetov god je moral biti vsakdo izmed nas in izmed gostov dobro pogosto. Čeravno smo živeli v pomanjkanju se temu naša družina ni hotela odreči. In ko smo bili lepo zbrani ter najboljše volje, ki jo je dovoljeval tisti čas, sta se med nami pojavila dva Nemca. Nič nista pozdravila in nikogar nista povprašala po imenu, samo kratko in suho sta velela: »In zwei Stunden müssen alles fort gehen!«

V dveh urah torej naj bi naši domovi ostali prazni! Dodala sta še, da s seboj lahko vzamemo le osebne reči in potrebščine, ki jih človek potrebuje vsak dan, vse drugo pa mora ostati tam, kjer je! Na koncu sta zahtevala, da se moramo zbrati pri neki gostilni za cesto, kjer nas bodo tam čakali avtobusi.

Prevzela nas je nepopisna žalost in groza, Nemca pa sta z enakimi grozljivimi povelji odšla še v druge hiše in potem v sosednje vasi. Hiše je prevzel preplah. Dve kratki uri sta bili premalo za razmišljanje in urejevanje, čeravno smo o preseljevanju govorili že nekaj mesecev. Toda — eno so govorice, drugo resnica! Mama je začela jokati, sosedje so se naglo razšli na svoje domove in tako kakor mi začeli pripravljati prtljago.

Pri nas je bila revščina: imeli smo nekaj zajcev, nekaj kokoši

in dve kozi, prašiča pa smo zaklali že prej. To je bilo vse, kar je premogel naš hlev. Vendar pa je bilo v sodu tudi nekaj vina, ker je bil pri hiši kos vinograda. Pobrli smo nekaj mesa in kruha, drugo pa tako nismo mogli in med potjo bi se tudi pokvarilo. Hlev smo spraznili: kozam smo še enkrat dali jesti, ju odvezali in spustili v svobodo, prav tako tudi zajce, kajti bali smo se, da zaprta in privezana žival v hlevu ne bi od lakote poginila. Skupaj smo zložili še nekaj obleke in drugih drobnarij ter oprtani z vsem tem odšli na zbornno mesto. Prtljago smo nesli večkrat iz hiše, in ko smo jo odnesli zadnjič, se je oče spomnil še na vino v sodu. Obrnil se je ter se potem napil vina, kolikor je mogel, drugo pa je spustil po tleh. Ni hotel, da bi Nemci uživali plodove naših žuljev! Očeta se je vino prišlo, da se je komaj premikal, a to je bila kaj čudna pijanost. S težavo smo se poslavljali od našega, čeravno revnega doma, objokani smo se še poslednjič ozrli na rojstno hišo, ki je ne bomo videli nikoli več! Vsaj tako smo mislili in občutili takrat!

Na postaji smo vsi zresnjeni čakali in gledali, kako so veliki kamioni in avtobusi drveli mimo nas in naprej še v druge vasi, da bi tam pobrali prav tako nesrečne in prizadete ljudi, kot smo bili mi. Ti avtobusi so bili opremljeni s posebnimi signalnimi sredstvi in njihove sirene so zvižgale tako, da je človeka pretreslo do kosti. Na našem zbirališču so se ustavili štirje avtobusi. Dva smo napolnili s prtljago, na druga dva pa so zgnatli nas, ljudi. Potem so naglo pognali. Vozili smo se skozi Radeče pa naprej v Zidani most. Tam smo naleteli že na množico žalostnih in objokanih ljudi iz drugih krajev. Na ves ta del pokrajine je legla črna žalost.

Potem je pripeljal tovorni vlak in se škripajoče ustavil med nami. Na povelje smo se začeli tlačiti nanj, ki naj bi nas odpeljal daleč daleč... Ko so se za nami ropotajoče zaprla vrata, so zapiskali železničarji, lokomotiva pa je zateglo zavrskala in potegnila. Za nami je bilo slišati le jok in tožbe nad neznanom in trdo usodo...

Pripeljali smo se v Rajhenburg — v današnje Brestanico, in vlak se je, na naše začudenje, začel ustavljati. Tam so nas čakale lesene barake. Po tleh je bila nastlana slama. V barakah so bili tudi zvočniki, in če so v komandi koga potrebovali, so ga poklicali kar po njem. Vsak je dobil tudi številko, ki je bila vtisnjena na okrogli svetinjeci, ki so nam jih obesili okoli vratov. Hrana je bila že tam zelo slaba. Same juhe: enkrat krompirjeva, drugič grahova itd. Takrat smo te juhe dopolnjevali s tistim, kar smo vzeli s seboj od doma. In dokler je bilo še kaj takega dodatka, je kar šlo, ko pa je zaloga pošla, smo začeli stradati. Najbolj so se mi smilili majhni otroci — pravzaprav sem bila še sama na pol otrok — ki so na vseh koncih prosili:

»Mama, kruha!«

Ker sem sama že večkrat bridko občutila, kako je otroku brez kruha, mi je bilo še težje. Le kako hudo je moralo biti materam, ko svojim malčkom niso imele kaj dati!

Stranišče so nam zasilno uredili zelo blizu: izkopali so veliko jamo in jo ogradili z lesenim plotom. To omenjam zaradi tega, da bi razumeli, kako se je kljub pomanjkanju hrane okoli nas širil neznošen smrad. In tam naj bi ostali dva tedna, kot je bilo rečeno! Toda vmes je prišlo do nekakšne spremembe in v osmih dneh smo bili pripravljeni za nadaljnji transport. Nekega dne smo po zvočniku zaslišali glas:

»Baraka številka 1 — pozor! Zdaj bom klical za transport!

Kdor bo imenovan, naj se pred barako pripravi za odhod!«

To je spet razburkalo barako in naše duhove in vsi smo napeto čakali, kdo bo poklican. Toda nismo bili vsi določeni za en transport. Šlo je po številkah. Tako smo se spet ločili od svojih sosedov, prijateljev in znancev, ter se napotili na postajo. Tam je bilo kar šest kompozicij vlakov, ki so nas čakale. Tudi to pot so bili za lokomotivami živinski vagoni, v katere so nas nagnali kakor živino. In tako, kakor živina, smo se v zaprtih vagonih odpeljali daleč iz naše domovine — ponižani, lačni, žejni in otožni. Odpeljali smo se ob sedmih zvečer...

In potem smo se vozili vozili... Tekli so dnevi in brezskrajne noči. Sedem dni in sedem noči! Prvič smo se ustavili v Mariboru, kjer so nam vendarle dali nekaj suhe hrane, nato so nas pognali naprej proti Salzburgu, v Ulmu in Münchnu pa smo dobili nekaj tople juhe.

V Salzburgu smo ostali celih osem ur. Zakaj, ni vedel nihče. Ljudje so govorili, da je temu vzrok razbita proga, ki so jo porušile bombe iz zraka in da jo zdaj morajo prej popraviti. Potem smo se spet premaknili naprej in se ustavil v nekem neznatem mestu. Tam so rekli, da bodo otroke ločili od odraslih in staršev ter jih poslali v nemške šole! Tega smo se hudo prestrašili in mislili oziroma želeli, da bi bile to le govorice. Vendar smo občutili, da so Nemci tudi to mislili zares. Otroke so začeli trgati od staršev, in mednje sem sodila tudi jaz. To slovo je bilo spet grozno. Nam, otrokom, je bilo hudo, še huje pa je moralo biti staršem, ki so se morda za vselej poslavljali od svojih otrok. To razumem zlasti zdaj, ko tudi sama sodim med starše! In naši starši so se takrat ponižali pred Nemci: prosili so jih in jokali ter jih rotili, naj nas pustijo med njih, toda srca naših stražarjev in njihovih poveljnikov so ostala trda ko kamen! In resnično: mnogi otroci so takrat zadnjič videli svoje roditelje!

Tako nasilno odtrgane od staršev so nas zgnali v neko na pol porušeno hišo. In tam smo ostali poslednj osem dni. Lačni in osamljeni otroci, ki bi potrebovali obilo hrane, smo morali živeti ob sami vodi in pičlem obroku kruha! Mi smo torej ostali tam, naše starše in znance pa so odpeljali nekam v neznanom.

DEKLETA NA »RAZSTAVI«

Potem pa so se premislili. Verjetno ni bilo dosti prostora in poslali so nas nazaj v tisto taborišče, kjer so bili naši starši. Tam smo bili potem skupaj še cela dva meseca. Medtem so nas dan za dnem na vse mogoče načine zasliševali in nekatere tudi trpinčili. Po dveh mesecih pa so jih nekaj odbrali in odpeljali neznanom kam. Nihče jih ni videl nikoli več...

Nas, mlada dekleta pa je »Wagführer« dal na nekakšno razstavo. Poklical nas je v jedilnico, nam ukazal postaviti se v vrste in čakati. Potem so prišle radovedne Nemke in Nemci, ki so potrebovali delavce, ki bi jim garali brezplačno. Vsak si je lahko izbral dekleta ali fanta, kar je pač potreboval ali hotel. Tako sem tudi jaz prišla v roke neki gospe, ki jo je zunaj čakal avto. Posadila me je vanj in me odpeljala v dvanajst postaj oddaljeno mesto Karlsruhe. Ta ženska je imela tam slaščičarno in gostilno. Pomislite, kako mi je bilo hudo delati pri njej — čeprav sem znala prijeti za vsa hišna dela — ko nisem razumela nemške govorice. Lagerski tolmač mi je zato nekaj pojmov napisal na list papirja: metla, kuhinja, pecivo, kava, voda, ogenj, steklenica, obleka, gostilna čiščenje itd. To je napisal v nemškem jeziku, da bi laže in prej razumela, kaj mi bo naročila

gospodinja. Kmalu sem si zapomnila vsega po malom, in bolj ko sem žensko razumela, laže sem opravljala različna hišna dela in tudi raje me je imela. Tako je bila gospodinja z menoj kar dobra in vse bi bilo dobro, če je ne bi bila mučila bolezen. Bila je namreč živčno povsem ubita. Kadar jo je zgrabil napad, je pritekla v kuhinjo ali v gostilno, skočila na mizo kot mačka in metala ob zid ali ob tla vse, kar ji je prišlo v roke: steklenice, nože, skodelice, žlice in vse, kar je dosegla! Njeni družinski člani, ki so jo že poznali, so se vsi pravočasno umaknili, jaz pa sem večkrat dobila kaj v glavo, v hrbet ali roke. Pozneje, ko sem za silo že znala govoriti, sem zvedela, kako je z njo in da ob napadih nič ne ve, kaj počenja. Ko se je umirila, je bilo pa spet vse dobro. In tako mi je teklo življenje več dolgih mesecev.

Ko sem jo neki dan spet srečala na hodniku, me je pogledala debelo kot vol in nenadoma proti meni zamahnila z velikim nožem. Skušala sem odskočiti, a mi je čez ramo vseeno prerezala obleko in mi pri tem naredila precej globoko rano. Potem je oddirjala v kuhinjo in tam naprej razbijala vse, kar ji je bilo v napoto. Jaz pa sem takoj, še vsa krvava in obrezana, odhitela naravnost na »arbeitsamt«, na borzo dela, in tam povedala, kaj se je zgodilo in kako je s to nesrečno žensko!

Vodjo tega urada, ki je sam videl, kako je, sem prosila, naj me da delat kam drugam, ker si pri tej ženski nisem več upala zdržati. Ta mož ni bil videti slab človek in objubil mi je, da bo kmalu poskrbel za drugo službo. Čez pet dni je res prišel sam pome ter mi velel pospraviti svoje stvari in rekel, naj počakam nanj na prvi tramvajski postaji. Medtem pa je on telefoniral neki svoji prijateljici, naj pride pome. Vse ji je povedal: kako sem oblečena, kakšne postave sem, kakšnega obraza, in ko je ženska prišla, me je spoznala že od daleč. Povabila me je s seboj in potem sva se kakih 20 minut vozili s tramvajem. Tako sem ostala v istem mestu, in sicer v kolodvorski restavraciji Karlsruhe-Durlach, kjer se je hranil tudi vodja tega »arbeitsamta«. Tam mi ni bilo nič hudega. Krmila sem okoli 50 kokoši, nekaj prašičev, pomagala v kuhinji, hodila na trg in v mlekarino in opravljala razna pomožna dela. Ščasoma sem se vsemu privadila. Gospodinja je bila zelo dobra ženska, kar mi ni šlo skupaj z našo usodo. Toda bila sem osamljena. Potem je prišla k meni še prijateljica, ker sem vedno tarnala, da mi je dolgčas. To je uredila gospodinja, vendar pa me k našim v taborišče ni pustila. Kljub temu je bilo zdaj bolje, saj sva bili skupaj dve rojakinji. Tako sva odslej laže prenašali tuji in izgnanstvo. Tamkaj sva ostali sedem mesecev. Nato je prišlo povelje, da moramo naglo nazaj k staršem v taborišče. Gospodinja je po uradih in komandah hodila od enega do drugega, da bi naju obdržala, toda to ji ni uspelo. Še tisti večer smo morali

pobrati vse svoje drobnarije in se odpeljati v taborišče.

ODPELJALI SO ME MED MRLIČI

Ko sva prišli nazaj med svoje, je bilo tam že vse pripravljeno za odhoda. Zlezli smo v vagone in vlak je takoj odpeljal. Želeli smo, da bi odšli na bolje, toda... ustavili smo se v taborišču Auschwitz. Tam je bilo zbranih že ogromno internirancev, ki so bili videti kakor živi mrliči. To je bila naša prva podoba o tem nesrečnem kraju, kjer so nas takoj strpali v smrdljive celice, posute z žaganjem in ponesnažene s človeškimi odpadki. Ljudje, ki so bili tam že delj časa, so se živi posušili od lakote. Ker je bila tedaj huda zima, saj je bilo sredi februarja, smo kar trepetali od

liko trpi zaradi lakote in žeje. Ob pogledu na vse me je stiskalo pri srcu. Sosedji je bilo ime Marička. Vseskozi je bila zelo dobra ženska. Ko sem hodila še v šolo in nam je primanjkovalo kruha, mi ga je ona odrezala prenekateri kos. Ostala je sama, kajti mož ji je umrl že prej, edini sin pa je tedaj, tik pred vojno, služil vojake. Ker ji je velikokrat pisal sem ji prav jaz s pošte pri našala njegova pisma, ki jih je bila silno vesela. Ni vedela, kaj bi mi dala za to. Tako je bilo vselej, kadar sem potrkala na njena vrata. Na to se je navadila že tako, da mi je vselej, ko sem šla mimo, naročala: »Stanka, če bo pošta odprta, vprašaj, če je kaj za Maričko! A kaj bi ti naročala, saj boš prinesla vseeno, ali ne?«

Če pa ni imela kruha, mi je

Vladimir Lakovič: Premagana smrt

mraza. Videli smo grozote, kakršnih svet pred tem verjetno še ni občutil. Skozi lino v zidu, ki je bila brez stekla, zavarovana pa z debelim železjem, smo opazovali mrtva in gola trupla, podobna bolj okostnjakom kot ljudem, ki so bila kakor drva zložena na kupe, pripravljena, da jih bodo zmetali v peč. Ob tej grozi smo začeli prositi in jokati, naj nas dajo drugam, a vse to ni nič pomagalo: tudi mi smo postali kandidati smrti! Zada, čisto blizu te celice, je bila še posebna celica, v kateri so bile zložene še nadaljnje rezerve mrličev, kajti vroči pekel ni zmozel sproti požirati vseh. V tem peklu je človeško okostje gorelo noč in dan. Zato smo bili že takoj ob prihodu tudi mi prepričani, da bomo po nekaj tednih zrelji za peč. Pri tem se mi je najbolj smilila mama, ki pa je to gorje prenašala izredno potrpežljivo. Prav tako se je držala tudi neka naša sosedka, ki je topo sedela v kotu in s steklenimi očmi zrla predse. Njene razpokane ustnice so pričale, ko

pustila kaj od kosila, meni pa je vse prišlo prav, saj se je pot iz šole vlekla celi dve uri. Veliko kruha sem torej pri njej pojedla še jaz, koliko pa šele drugi ljudje, ko so ji hodili pomagat pri delu! Za vsakega je bila zelo dobra. In zdaj je sirota umirala od lakote in mraza, a v vsej množici, ki jo je obdajala, ni bilo človeka, ki bi jo s suho skorjo kruha mogel rešiti prezgodnje smrti. Le kako, ko je bila to le množica trpinčenih in prestrašanih okostnjakov! Mislite si, kako mi je bilo hudo... Če sem jo kaj vprašala, mi je nemo in boleče odgovorila kar z očmi.

Ob pogledih nanjo in na vse drugo — in ker sem tudi sama trpela z drugimi vred — se mi je porodila misel na beg. Sklenila sem počakati na primerno priložnost in pobegniti. Ko je zima malo popustila in je izginil tudi sneg, sem začela temeljiteje premišljevat, kako bom zginila s tega groznega kraja. Vse je bilo treba dobro in večkrat premisliti, sicer bi me poskus že zaradi

majhnega spodrsllaja stal glavo. To sem zaupala tudi prijateljici in obe sva mislili na beg. Kovali sva načrte in slednjič se je ponudila priložnost. Bila nas je že sama kost in koža, po dvorišču smo se vlačili kakor sence in žalostno gledali kupe sestranih in smrdečih trupel, ki so čakala na upepelitev. Dvorišče je bilo obdano z bodečo žico, v kateri je bil tudi električni tok. Kdor bi poskusil pobegniti prek nje, bi ga zanesljivo stalo življenje. Vsak dan je kdo potihno in za vselej zaspal od lakote in žeje. Večkrat je preteklo po nekaj dni, ne da bi kdo pogledal v celico, kjer so še med živimi ležali po tleh že zaudarjajoči okostnjaki. Zaradi vsega tega se je širil neznosen smrad, ki ga ne bom nikoli pozabila. Človeško življenje in njegovo bivanje je bilo brez cene! Tudi moji starši so kmalu ugasnili in tudi starši moje prijateljice so postali le še prah in pepel. Tako je v meni obupni načrt na beg povsem dozorel. Sila je bila že prehuda.

Ko je bilo v celici že precej nedošeženih mrtvih, sem mednje legla tudi jaz. Ni bilo treba dolgo čakati — prišel je paznik, za njim njegovi sodelavci, ki so trupla zvešli na dvorišče, med njimi tudi mene... Naložili so nas drug vrh drugega kot drva, in potem smo čakali na vrsto za upepelitev. Bilo je ravno na soboto. Opazila sem, da nihče ni opazil, če sem živa ali mrtva, saj smo bili tako vsi sama kost. Sicer pa tudi nihče ni dosti gledal, kajti smrt je bila tu vsakdanjost. Potem sta prišla dva delavca, nas naložila na voz in odpeljala na veliko dvorišče. Tudi to je bilo vse naokrog obzidano, le z ene strani je bila stena že porušena. To sem naglo ugotovila. Tam sem mirno obležala na kupu in čakala... Ker ob nedeljah niso ves dan sežigali, ni bilo pri roki vseh delavcev, le paznik je sem in tja prišel pogledat, če je »vse v redu«. Ko je videl, da ni nobene spremembe, je spet odšel. Tedaj sem zbrala zadnje moči in se potihno odplazila. Šlo je počasi, a končno sem pripolzel od neke porušene zgradbe, ki je bila v takem stanju verjetno zaradi kakšnega bombardiranja. Tam sem tiho ležala in čakala skoraj osem ur skrita med ruševinami. Bil je še dan, zato si tedaj še nisem upala tvegati kaj več. Ko se je zmračilo, sem se prek ruševin pretolkla ven in potem po neki stezi v gozd. Nič več se nisem počutila lačna in sestrana, kajti ob tem uspehu je prišla vame neka čudovita moč. Čutila sem se močno in srečno, ker mi je pobeg tako uspel. Ko sem tako taval po gozdu in poslušala, če bom kje slišala kakšen glas, sem v daljavi zaslišala šum lokomotive. Takrat so bili v okolici zaradi zračnih napadov zelo pogosto alarmi. Šla sem proti glasu in hodila precej dolgo, preden sem dosegla progo. Izmučena in izčrpana do onemoglosti sem se usedla in čakala, kajti zdaj kljub volji nisem mogla več dalje. Kmalu je pripeljal vlak. Pri tem sem imela posebno srečo. Medtem so namreč začele tuliti sirene in vlak se je moral ustaviti ravno v predoru, ki je bil tam blizu. Tako

zatem so prileteli bombniki, da je bobnelo vse ozračje in da se je tresla zemlja. Tam, v predoru pa je stal vlak, ki je vozil internirance iz enega taborišča v drugega! To sem ugotovila že v naslednjem trenutku, kajti ljudje so se razbežali po gozdu in strahoma čakali, kdaj bo konec nevarnosti. Bombe pa so padale precej od nas na neko mesto, katerega ime sem pozabila. Tisto mesto je bilo medtem že v ognju in porušeno do tal. Ko so sirene utihnile in letal ni bilo slišati več, so ljudje zlezli nazaj na vlak. Zdaj sem se mednje pomešala tudi jaz. Potem je prišel neki železničar povedat, koliko jih je na vlak, in če mor da kdo ni ostal v gozdu. Ko je bilo videti vse v redu, smo se odpeljali naprej. Vozili smo se že en dan in vso noč, ko smo se ustavili v nekem mestu, kjer so nam hoteli dati nekaj hrane. V ta namen so delili zelene listke. In kdor je tak listek imel, je dobil porcijo juhe. Jaz pa takega listka nisem imela, zato me je tisti, ki je delil juho, vprašal, kako to, da ga nimam. Rekla sem mu, da sem ga izgubila. Medtem pa sem prosila neko staro osamelo žensko, naj me vzame k sebi in reče, da sem njena nečakinja. Ženska je takoj razumela, za kaj gre in me sprejela. Na končni postaji so nas spet prešteli in izstopili smo iz vlaka. Vse bi bilo v redu, toda nehoti sem nase priegnile sum: bila sem preveč sestrana in shujšana med temi ljudmi, ki so bili videti še normalni. Železničar, ki nas je spremljal, me je zato vprašal, kdo sem in kje sem bila, da sem tako shujšala. Po kratkem premisleku sem mu povedala, da sem ušla iz pekla. Za tako odkritosrčnost sem se odočila zato, ker sem že prej spoznala, da ni Nemec, temveč Francoz ter zelo vljuden človek. In ker mi je dal celo nekaj čokolade in kruha, sem lahko sklepala, da je tudi dober. Verjetno sem se mu, nedoraščena deklica, tudi zasmilila. Potem mi je celo objubil, da bo v taborišču že on vse uredil, in tako ni bilo več strahu. Končno smo prišli v taborišče. V sobi sem bila skupaj s tisto dobro žensko, ki me je vzela za »nečakinjo«. Toda kmalu po našem prihodu je močno zbolela za pljučnico, zato sem ji tudi stregla. A to ni zaleglo: ženska je kmalu za tem umrla, meni pa je ostalo go lo življenje.

Nekaj dni zatem je pobegnila iz Auschwitza tudi moja prijateljica, ki pa ji sreča ni bila tako naklonjena kot meni. Klatiti se je morala po gozdu, hoditi peš dneve in dneve, se neprestano skrivati, nazadnje pa se je zatekla kar k nekemu kmetu, ki je bil tako dober, da je ni prijavil. Tam je ostala celo nekaj tednov, da se je malo opomogla, potem je spet nadaljevala pot, kakor je vedela in mogla.

Potekla so tri dolga leta, leta muk in trpljenja. Četrto pa nam je prineslo svobodo. Kar verjeti nisimo mogli, ko so nam povedali, da gremo spet nazaj v svojo, čeprav porušeno, toda lepo domovino, kjer so medtem borci po grapah in gozdovih v boju zanj darovali svoja mlada življenja...

UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

obveščata

Vljudno prosimo vse, ki dobite naš časopis v roke: izrežite iz njega to naročilnico in...

- Če ste že naročeni na tednik »TV 15«, jo dajte vašemu sosedu, prijatelju, vojnemu tovarišu, članu Zveze združenj borcev NOV Slovenije, pa tudi vsakemu drugemu, ki bi se rad naročil na naš list.
- Vsakomur, ki pridobi novega naročnika, izplačamo 5 dinarjev nagrade kakor hitro prejmemo od novega naročnika naročnino za celo leto. Ta je samo 18 dinarjev za 52 številke.
- Poleg te nagrade ima vsakdo, ki pridobi novega naročnika možnost biti izžreban za brezplačen enodnevni izlet v letošnji jeseni, ki ga bo organizirala uprava »TV 15«. Izžrebali bomo 40 udeležencev izleta!
- Naše nagradno tekmovanje za pridobivanje novih naročnikov bo trajalo do 30. junija.

Sodelujte z nami v akciji za pridobivanje novih naročnikov! Pišite nam, če potrebujete nekaj številke našega lista, da jih boste pokazali znancem. Radi vam jih bomo poslali brezplačno!

Prostor za vašo sporočila

»TV 15«

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV
NOV SLOVENIJE

LJUBLJANA, Beethovnova 10.

p. p. 598.

DOBITNIKI NAGRAD XVIII. NAGRAD- NEGA ŽREBANJA

Pri javnem nagradnem žrebanju, ki je bilo dne 28. januarja 1969 v dvorani Komunalnega centra v Domžalah za varčevalce vezanih hranilnih vlog, stanovanjskega in kmetijskega varčevanja ter lastnikov vezanih deviznih računov, ki so vložili do 31. decembra lani najmanj 2000 din pri poslovnih enotah Kreditne banke in hranilnice Ljubljana, pri hranilnih blagajnah delovnih organizacij in pri poštah, so bile izžrebane naslednje nagrade:

Številka deviznega računa nagrada

OSREDNJA POSLOVNA ENOTA

2961	kolo PONY
3897	kolo PONY

Podružnica BEOGRAD

7108	ročna ura DARWIL
7161	kolo PONY
7278	moped TOMOS
7464	kolo PONY

OSREDNJA POSLOVNA ENOTA

Številka hranilne knjižice nagrada
5872 brivnik BRAUN-ISKRA šestant

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANA

Stevilka	hranilne knjižice	nagrada
2306	brivnik	BRAUN-ISKRA
5077		sixtant
5398		
5924		

9812
12380
12918
13850
14831
15753
15911
236935
267061
264045
269669
274792
283140
283951
294400
295784
296741
400730
401835
810027
810677
810992
2986
6909
13139
13381
13642
14629
221695
231417
254341
258358
266132
266133
282280
290616
294123
401855
401863
810683
870106
870279
000466
01630
2511
3326
6773
11395
13766
15070
15103
15649
231151
233654
265699
266908
280619
291670
296963
402493
810551
811021
7422
9081
10864
238716
259571
402364

kolo PONY

ročna avtomatična ura DARWIL
— model 68

moped TOMOS

Naslov izpolnite
s tiskanimi črkami

NAROČILNICA

Podpisani.....

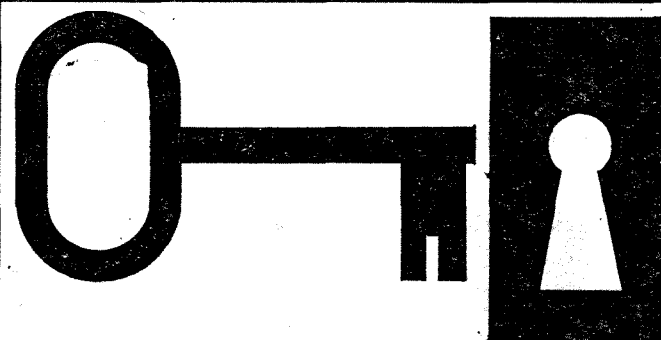
kraj ulica štev.

pošta.....naročam tednik »TV 15«

Začnite mi ga pošiljati z dnem.....1969.

Obvezujem se, da bom v redu plačeval naročnino.

V Ljubljani....., dne.....1969.

WD-40

Ivan Čač — Bill

Umrl je star 55 let. Pokopali so ga 7. januarja v Miljah. Od leta 1948 je živel v Kopru.

Komaj osemnajst let star se je leta 1931 vključil v komunistično gibanje v Miljah, kjer je delal v ladjedelnici. Tam so ga poznali kot dobrega delavca v radiotehnični stroki, ki je tedaj šele nastajala. Obenem pa je deloval kot organizator delavskega in protifašističnega gibanja. Od leta 1942 pa je deloval v osvobodilnem gibanju. Sodeloval je z narodnim herojem Antonom Šibeljem — Stjenkom ter članico vodstva KPI Almo Vivodo. Po italijanski kapitulaciji se je odlikoval pri delu okoli organiziranja italijanskih partizanskih enot, ki so se bojevale skupaj s slovenskimi in hrvaškimi partizani po Istri in Primorju. V bataljonu »Alma Vivoda« je bil politični funkcionar, deloval pa je tudi v drugih partijskih organih. Znan je bil zaradi očetovske skrbi do ljudi, iskrenosti in klenega značaja. Nemci so mu odpeljali v taborišča starše in ženo. Oče in žena se nista več vrnila.

Do leta 1948 je živel v Miljah. Imel je velike zasluge za ureditev grobišča padlih borcev proti fašizmu, deloval pa je tudi v političnih organizacijah. Po tem ko se je naselil v Kopru, je opravljal razne gospodarske in politične naloge, doživel pa je tudi nekaj hudih udarcev in razočaranj. Vse to ga ni zlomilo, saj je bil trden komunist.

Njegovi soborci izpred vojne in iz vojne

Darko Volk

Tik pred novim letom nas je zapustil, ko je bil na kratkem oddihu na Gorenjskem. Rodil se je 1921 v Oseku pri Novi Gorici, v napredni slovenski družini. Kot tak je bil nasprotnik fašistične oblasti in se je že med služenjem vojaškega roka v italijanski vojski povezal leta 1942 z OF, spomladi 1943 pa je pobegnil k partizanom, kjer je ostal do konca vojne.

Po vojni je bil pri notranji upravi, najprej v Ajdovščini, nato v Sežani, nazadnje pa v Ljubljani na ministrstvu za notranje zadeve. Leta 1955 se je naselil v Kopru, postal je direktor Intervrope. Pod njegovim vodstvom je podjetje doseglo lepe uspehe. Bil je član več političnih vodstev v občinskih in republiških merilih. Na zadnji poti ga je spremljala velika množica Koprančanov in okoličanov med drugim se je pogreba udeležil tudi kolektiv Intervrope.

A. K.

Viktor Šorli

Dne 11. januarja so v Koritnici pri Grahovem ob Bači pokopali tovariša Viktorja Šorlija. Pokojni je bil rojen v Koritnici leta 1910, do začetka zadnje svetovne vojne se je preživljal s priložnostnim delom, nato pa so ga italijanske oblasti kot zavednega Slovenca poslale v posebne de-

loyne kazenske enote italijanske vojske. Trpel je po malaričnih krajih in se upiral fašizmu. Ko je Italija propadla in so kaznjence osvobodili zavezniki, se je izjasnil za narodnoosvobodilno vojsko. Zaradi tega so ga poslali za kazen kot vojnega ujetnika v Alžirijo med najbolj zagrizene Nemce. Šele na odločno zahtevo predstavnikov NOV mu je uspelo spomladi 1944 priti nazaj v Italijo in se vključiti v našo vojsko. Z dopolnilno brigado je prišel na Vis. Nekaj časa je bil v 3. prekmorski, nato pa v 11. dalmatinski udarni brigadi. Kot tak je sodeloval v mnogih bojih od Dalmacije do Trsta in pohoda čez Vršič na Koroško maja 1945. Leta 1945 so ga iz Made-donije demobilizirali.

Po vojni se je zaposlil pri železnici in v tej službi ostal do smrti.

A. K.

Vladimir Fele-Janez

Rojen je bil v Trstu leta 1917 v železničarski družini, po vojni pa se je družina naselila v Mislinjski dolini. Komaj 10 let star je že moral delati. V Šmartnem pri Slovenj Gradcu je prvič prišel v stik z delavsko-kmečkim gibanjem. Prvi dve leti vojne je delal v Avstriji, nato pa so ga nacisti poslali v taborišče Reichenau. Tudi od tam bi moral iti nekam delat, pa je ušel h koroškimi partizanom. Od decembra 1943 pa do konca vojne se je bojeval, nazadnje je bil komisar zaščitnega bataljona št. 4. operativne cone. Prej je bil kontrolor kurirske linije od Save do Pohorja, avgusta 1944 je bil ranjen. Član KP je postal 10. marca 1944.

Pokojni je bil znan veseljak in ljudski pesnik, svojo pesmi je tudi sam igral na harmoniko.

Leta 1955 je bil upokojen kot kapetan I. razreda. Nato je delal v oddelku za narodno obrambo občine Slovenj Gradec. Za zgodovino naše osvobodilne vojne pa je zapustil svoje spomine na kurirsko linijo.

Pokopali smo ga 11. januarja letos in šele zdaj se zavedamo, kakšnega človeka smo izgubili.

B. Z.

Franc Alič

Pokojni je bil rojen v številni delavski družini in si je zato komaj 12 let star že moral služiti kruh kot pastir, nato pa kot hlapec pri raznih dobrih in slabih gospodarjih. Šele tik pred zadnjo vojno mu je uspelo dobiti delo v eni izmed tovarn v Trzinu na Gorenjskem. Kot težak je tam tudi dočkal leta 1941. Leta 1942 se je vključil v osvobodilno gibanje, spomladi 1944 pa je moral zapustiti dom, ker so Nemci zvedeli za njegovo delo. Do julija 1944 je bil v Gorenjskem odredu, nato pa v pokretni bolnišnici 31. divizije. Po vojni se je spet zaposlil v tovarni in sodeloval v delovnih akcijah. Do upokojitve je veljal za enega najboljših pridnih delavcev v bombazni predilnici in tkalnici. Bil je tudi član odbora ZB Trzič.

Imeli smo ljudi

Umrl je star 50 let v začetku tega leta, na zadnjo pot pa so ga pospremili številni znanci, prijatelji in soborci.

T. S.

Vekoslav Sladin

Nenadoma nas je zapustil naš dober tovariš Vekoslav Sladin. Ko smo si za novo leto voščili praznike, si želeli za prihodnje vse najboljše, si stisnili roke in dvignili čaše za srečo, si nismo mogli misliti, da se bomo že čez tri dni za vedno poslovili od njega.

Rodil se je 12. avgusta 1913 v Klančcu ob Kolpi, občina Vrbovsko. Zelo zgodaj se je pridružil partizanskemu gibanju, bil izdan in se pred ustaškimi preganjanjem umaknil tostran Kolpe, v Belo krajino. Priključil se je aktivnosti, potem pa se boril v raznih enotah po Dolenjskem in Notranjskem. Po vojni je opravljal različne upravno-politične dolžnosti do upokojitve.

Bil je strog do sebe in do drugih. To lastnost mu je vtišnilo težko življenje — od mladih let pa naprej — do nekaj trenutkov pred smrtjo. Včasih je pogledal na današnji čas s kančkom grenkobe, nikdar pa ne z obupom. Naj mu bo lahka slovenska zemlja, katero je med vojno s puško na rami prehodil po dolgem in počez. Gotovo ga bo tudi slovenska zemlja pogrešala, saj je bil poleg hrvaške zemlje, tudi slovenske zemlje zvesti sin.

VASJA

Slavko Kompič

Lani 23. decembra so na Vrhniki pri Ljubljani pokopali upokojenega polkovnika Slavka Kompiča, nosilca 1922 v Breštici pri Rumi v delavski »Spomenice 1941«. Rojen je bil leta 1904. Leta 1941 je postal član SKOJ. Partizan je postal 21. julija 1941, ko je vstopil v Posavski odred. V 1. vojni vojniški brigadi je bil kurir slaganega Marka Perišića-Kamenjara, po ustanovitvi njenega 4. bataljona pa je postal četni komisar. Marca 1944 je odpotoval v Italijo v tankovsko šolo, ko pa jo je končal, je bil četni, nato pa bataljonski komisar v 1. tankovski brigadi. Z njo se je udeležil vseh bojev po Dalmaciji in končal vojno v Trstu. Po osvoboditvi je do upokojitve služil v JLA.

Karel Vovk

Konec lanskega leta je umrl tovariš Karel Vovk, upokojeni modelni mizar. Živel je na Zgornji Polskavi pri Slovenski Bistrici. Pred vojno je živel v Storah, kjer je delal v samotarji, bil je tudi povezan z delav-

skim gibanjem. V začetku julija 1941 se je pridružil 1. celjski četni. Potem ko so jo Nemci vztrajno zasledovali in ko jim je uspelo del čete uničiti v Zavškovem milnu, ko se je komaj rešil iz njega, je odšel proti Bohorju in nato na Dolenjsko, kjer je postal partizan. Kmalu je postal borce 2. štajerskega bataljona in nato II. grupe odredov. Kasneje je bil komisar bataljona brigade VDV na Dolenjskem. Ker je bil ranjen, je postal 30-odstotni invalid.

Po vojni je bil na okrožnem odboru OF Celje, nato pa sekretar komiteja KPS v Trbovljah. Nato se je vrnil v proizvodnjo, delal je v tkalnici hlaevin v Celju in nato spet v Storah. Bolezen, ki jo je nosil s seboj vsa leta, se mu je vedno bolj slabšala, dokler ni bil zaradi nje leta 1959 upokojen. Nekaj časa je živel v Sošanju, nato se je preselil na Zgornjo Polskavo, kjer je umrl, pokopali pa so ga na poboškem pokopališču v Mariboru.

RUĐOLF URŠIČ

Jožko Šajn

Pokojni Jožko se je rodil 16. februarja 1920 v Krogljah pri Trstu v družini tovarniškega delavca. Že kot otrok je moral za pastirja, nato pa za hlapca. Leta 1940 so ga vpoklicali v italijansko vojsko, toda že čez nekaj mesecev so ga poslali v posebno delovno kazensko enoto. Ko je začelo primanjkovati vojakov za na fronto, so se spomnili tudi nanj in ga poslali na afriško bojišče. Ob prvi priložnosti, v začetku leta 1941, se je vdal Angležem. Nato je vstopil v kraljevsko jugoslovansko vojsko. Ko je zvedel vso resnico o stanju v domovini, je prestopil z nekaj tovariši v NOV. Po opravljenem tečaju za tankiste je prišel v domovino in se v svoji enoti, 1. tankovski brigadi, udeležil vseh bojev od Mostarja do Trsta. Ko je bila vojna končana, je imel že tri odlikovanja za izredno junaštvo, bil pa je tudi član KP. Po demobilizaciji je služboval pri Narodni zaščiti, na vojni upravi JLA in na okrožnem komiteju KP za Istro. V Izoli je bil organizacijski sekretar mestnega komiteja, predsednik občinskega odbora ZZZB ter član številnih komisij. Zadnjih 18 let je bil zaposlen pri »Elektro Gorica« v enoti Koper. Večkrat je bil predsednik delavskega sveta ali upravnega odbora, vsi so ga cenili kot vzornega samoupravljalca.

Imel ni ne premoženja ne diplom in ne zvez, ostal je proletarec do pre-

ranega konca, toda med nami si je ohranil lep spomin. Spominjali se ga bomo kot vzornega tovariša.

AB

Rudi Jager

Komaj 15 let star je postal leta 1943 borec Tomšičeve brigade. Kasneje je bil na komandi Belokranjskega vojnega področja. V boju na Koprivniku je bil leta 1944 ranjen. Ko se je končala vojna, je bil podoficer.

Po vojni se je udeležil mladinskih delovnih akcij pri graditvi železnice Brčko—Banovići in Samac—Sarajevo. Zaposlil se je na klavirni v Ljubljani, kjer je bil zelo priljubljen in cenjen. Bil je član ZB na Poljanah v Ljubljani, izvolil so ga tudi v odbor. Postal je žrtev prometne nesreče, ko se je vračal zvečer iz službe. Tako je omahnil v smrt komaj 40 let star. Pokopali so ga na Zalah v Ljubljani.

MALCI ZAFRED

Franci in Zvonko Volk

V noči med 15. in 16. januarjem sta se na cesti med Podnanosom in Vipavo smrtno ponesrečila oče in sin, Franci in Zvonko Volk z Erzelja pri Vipavi.

Oče Franc Volk se je rodil v zavedni slovenski kmečkini in tudi sam postal napreden in razgledan kmetovalec. Takoj v začetku vojne je začel sodelovati s prvimi partizani, skupaj s člani svoje družine. Ko je bila na Erzelju partizanska bolnišnica, je bil njen intendant. Zelo je skrbel, da so imeli ranjenci in bolniki dovolj hrane. Razen tega je delal v raznih odborih. Za svoje zasluge med vojno je dobil red Zasluge za narod s srebrnim vencem, medaljo za zasluge za narod in medaljo za hrabrost. Po vojni smo ga srečali na vseh sestankih in pri vsakršnem delu. Večkrat je bil tudi član samoupravnih organov vipavske zadruge. Posebno se je zavzemal za to, da bi se izboljšalo življenje kmetov, zlasti tistih, ki žive v višjih krajih in s težavo preživljajo sebe in svojo družino. Njegova vasica je nekoč štela 130 ljudi, zdaj pa jih je še 80, to pa predvsem zaradi odhajanja mladih v mesta.

V napredne ljudi je vzgajal tudi svoje otroke. Sin Zvonko, s katerim sta skupaj umrli, je bil komaj 23 let star izvoljen za tajnika odbora SZDL krajevne skupnosti.

FRANC TOMAŽIČ

Mirko Pušnik

Lani konec leta je umrl tovariš Pušnik, obratovodja v »Marlesu«, kjer je služboval celih 20 let. Rodil se je v vasičici Dovže pod Pohorjem, gimnazijo je končal v Slovenj Gradcu. Kot gimnazijec je postal član »Sokolov«. Nato je odšel od doma. Junija 1941 so ga skupaj z družino, pri kateri je delal, izgnali v Srbijo. Tam se je po osvoboditvi Beograda vključil v NOV, vstopil je v slovenski bataljon krajiške brigade. Udeležil se je bojev na sremski fronti in bil 17. januarja 1945 hudo ranjen v glavo — takega so Nemci zajeli. Odpeljali so ga v Vukovar, kjer so ga hoteli ustreliti. Zaradi umika pa so svoj sklep spremenili in ga odgnali v ujetniško taborišče v Zagrebu. Tik pred osvoboditvijo Zagreba so ga zamenjali za svoje ujetnike in se je spet vrnil v svoj bataljon, v katerem je bilo samo še 64 živih Slovencev. Po vojni je bil komandir milice v Breznem, nato pa se je vrnil v lesno stroko.

FRANC PAČNIK

Trgovini

BOREC

v Ljubljani, Titova 17
in Mariboru, Partizanska 5

Priporočata cenjenim kupcem:

- vse knjižne izdaje založbe »Borec«
- tedensko nova dela priznanih slovenskih umetnikov
- slikarjev in kiparjev
- dekorativne, umetniško izdelane predmete za opremo stanovanj in uradov
- osebne okrasne predmete za žene in moške, posebno mlada dekleta, po zadnji modi

Dobro je, če veste...

● Skorpijoni spadajo v skupino pajkov. Največ jih živi v tropskih in subtropskih krajih. V južnoameriških in azijskih tropskih predelih živijo veliki skorpijoni, katerih strup ubije tudi človeka. Pri skorpijonu je poslednji trebušni člen povit v želo, ki je v zvezi s strupenico (žlezo). Najhujši strup ima neki afriški skorpijon (Pandinus imperator); ta je dvakrat daljši — 17 cm — kot 8 cm dolgi evropski, ki živi v deželah ob Sredozemskem morju. Strup evropskega skorpijona povzroča hude bolečine, za človeka pa ni smrtno nevaren.

● Navadna bogomolka (Mantis religiosa) je sorodnica ščurka in je precej velika žuželka. Prvi par nog — tri pare jih ima — je dolg in prirejen za lov. Bogomolka dolgo in nepremično stoji z dvignjenimi in navzkrižno položenimi prednjimi nožicami, tako da je podobna verniku, ko moli. Tak položaj prednjega para nog ji omogoča, da lahko v vsakem trenutku zgrabi plen. Prav zaradi tako sklenjenih prednjih nog so ljudje tej žuželki vzdali ime: bogomolka.

● Zdravilnost polževe sluzi. Navadni vinogradski polži, kakršnih je pri nas po vrtovih, travnikih in ob cestah, po spomladanskem deževju na tisoče, bodo, vse tako kaže, pravo medicinsko odkritje. Ugotovili so, da žlezo sok vinogradskega polža zmanjšuje pri človeku izločanje žlezočne kisline, da njegova sluz odstranjuje bradavice, pospešuje zaraščanje ran in da njegova sluz, skupaj z žlezočnim sokom, namazana na obraz kot kakšna maska, odlaga pojavljajoče gub.

● Uporaba zlata za zdravstvene namene utegne biti koristna, npr. za zdravljenje revmatičnega sklepnega obolenja, vendar pa je lahko tudi nevarna. Nekateri primeri so pokazali, da so se pri bolnikih, ki so jih zdravili s preparati iz zlata, pokazala znamenja zastrupljenja. Odpor organizma se ponavadi pokaže v zvišanju telesne toplote, v slabenju, bruhanju, driski, vnetju ustne votline, koprivnici, kožnem vnetju itd.

● Do XIX. stoletja so bili glavni proizvajalci kinina na svetu južnoameriški Indijanci, saj raste kininovec v gozdovih Peruja in v gozdovih sosednih dežel. Spriče sečnje kininovca, lupljenje skorje z njegovega debla je bilo čedalje manj tega drevja. Od 1854. leta dalje so začeli Nizozemci gojiti kininovec v velikih nasadih na otoku Javi (Indonezija) ter so postali glavni izvozniki kinina, s katerim skoraj za ves svet zadovoljujejo potrebo po tem prevažnem zdravilu. Pri bližnjem istočasno je nemški kemikom uspelo pridobiti kinin v laboratoriju. Ta umetno izdelani kinin deluje prav tako uspešno proti malariji kakor naravni kinin, imenuje pa se drugače: afibrin, plasmohin.

● Pokvarjena hrana ali strup se naglo izpere iz želodca z žlezočno sondo, gumičevno cevko, ki se skozi usta porine v želodec. Če take sonde ni takoj pri roki, je moč želodec izprati tudi z izzivanjem bruhanja: s kurjim peresom ali s prstom, ki ga porine v požiralnik. Poleg tega pridejo v poštev zdravila, ki prav tako izzivajo bruhanje, vendar pa se smejo ta uporabiti samo, če jih predpiše zdravnik: npr. majhna količina apomorfina, ki se vbrizga, itd.

● Današnji otroci. Zahodno-nemški časnik iz Mannheima »Der Abend« je skušal ugotoviti, kolikšno je znanje osnovnošolskih učencev. Na vprašanje, kaj je avtoriteta (veljava, ugled), so skoraj vsi učenci odgovorili: »To je vsekakor neki sestavni avtomobilski del.«

EMO

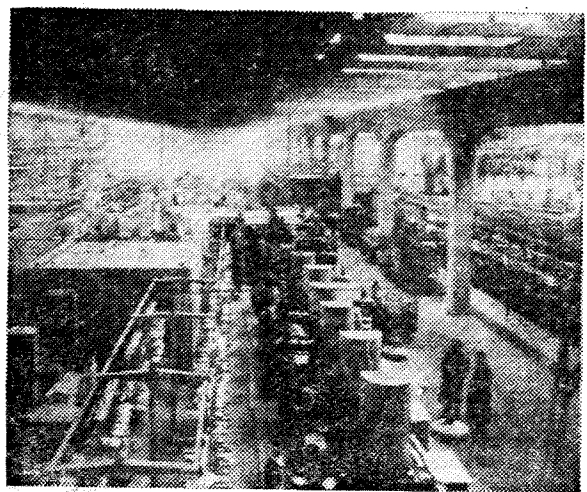
EMAJLIRNICA
METALNA INDUSTRIJA
ORODJARNA

CELJE

TELEFON: 39-21 • TELEGRAM: EMO-CELJE • TELEX: 0335-12

IZDELUJE IN DOBAVLJA:

- frite z dodatki za izdelavo emajlov
- emajlirano, pocinkano in alu posodo, sanitarno in gospodinjstvo opremo ter kovinsko embalažo
- toplotne naprave: radiatorje in kotle za centralno in etažno ogrevanje
- odpreske in kolesa za motorna vozila ter odpreske za rudarstvo
- vse vrste orodij za serijsko proizvodnjo: rezilna, izsekovalna, vlečna, kombinirana in upogibna orodja za predelavo pločevine, orodja za tačri liv in za proizvodnjo iz plastičnih mas, stekla in keramike
- vrši usluge emajliranja, pocinkanja in predelave pločevin

Politični razgledi

Cez dva tedna se bosta v Varšavi po dolgem času spet sestala veleposlanika Ljudske republike Kitajske in Združenih držav Amerike. Pogovarjala naj bi se — po pekinški ponudbi — o petih točkah načel o miroljubnem sožitju, za diplomatske kroge pa je kitajska ponudba predvsem dobro znamenje za izboljšanje odnosov med svetovnimi velesilama, za ohladitev vročega ozračja v svetu, pa tudi velika preizkušnja za Nixonovo administracijo. Vse kaže, da bo sestanek v Varšavi prvi stik neke velesile s komaj mesec dni staro ameriško novo administracijo.

Diplomatski stiki med Ljudsko republiko Kitajsko in Združenimi državami Amerike so se začeli leta 1955 v Zenevi, od leta 1958 pa so v poljskem glavnem mestu. Doslej je bilo sestankov 134, zadnji je bil 8. januarja lani in tedaj so se domenili, da bo 135. sestanek 23. maja. Kasneje so datum pomaknili na 20. november, pa so ga Američani zaradi volitev prestavili, naposled pa je 26. novembra lani prišla ponudba iz Pekinga, naj bi bil 135. sestanek že 20. februarja 1969.

Tako imenovani »varšavski kanal« je bil kljub hudi formalnosti sestankov zelo pomemben za otipavanje in proučevanje sobesednikovega (da ne uporabimo neprijetni izraz »nasprotnik«) mnenja. Čeprav ZDA ne priznavajo Kitajske, so si od korejske vojne sem prizadevale, da bi bile na tekočem glede kitajskega notranjega in zunanjega razvoja; in ravno »varšavski kanal« je bil vse doslej najpomembnejša oblika komuniciranja. Če odmislimo ideološko nasprotje (komunizem — kapitalizem), potem takoj ugotovimo, da je poglavitni kamen spotike za izboljšanje odnosov Formoza ali Tajvan, otok s 13 milijoni prebivalcev, na katerega gledata varšavska sobesednika vsak po svoje.

Za Združene države Amerike je Tajvan, kamor se je Čangkajšek umaknil po porazu v boju z Maovimi četami, strateško in politično pomembna točka. Pozimi 1949—50 so v Washingtonu že razmišljali, kaj bi bilo, če bi de facto priznali pekinško vlado, toda prišla je korejska vojna in leta 1954 sta Eisenhower in Čangkajšek sklenila sporazum o medsebojni obrambi, Tajvan pa je postal člen v ameriški verigi oporišč okoli LR Kitajske. Vse do Kennedyja so v Ameriki trdili, da je LR Kitajska sovjetski satelit, prava Kitajska pa je Tajvan. Zato ZDA niso diplomatsko priznale LR Kitajsko, nasprotujejo njenemu sprejemu v Organizacijo združenih narodov, grozijo ji z oporišči in jo skušajo gospodarsko osamiti.

Tudi na sestankih veleposlanikov se je zmerom zataknilo, kadar sta prišla do Tajvana: Američani so trdili, da njihovo stališče do Tajvana ni takšno, da bi se o njem dalo razpravljati, Kitajci pa so zahtevali, naj se ZDA umaknejo s Tajvana. Tod navzle temu pravijo poznavalci, da so ravno varšavski pogovori, na zunanjo tako uradni in nepomembni, že nekajkrat preprečili krizo. Preprečili so, da ni izbruhnila napetost zaradi Formoze, Američani so v Varšavi zagotovili Kitajcem, da Čangkajšek ne pripravlja invazije na LR Kitajsko, preprečili so, da bi se vietnamska vojna razširila v jedrski spopad in na ozemlje LR Kitajske.

Leta 1964, ko je LR Kitajska stopila v krog jedrskih sil in ko je ameriška diplomacija zavrnila pekinški predlog o vrhunskem sestanku jedrskih sil, je »varšavski kanal« začel izgubljati pomen, ko pa je izbruhnila »kulturna revolucija«, se ameriški in kitajski veleposlanik nista sestala v Varšavi kar 13 mesecev.

Intenzivnost »kulturne revolucije« je pojenjala in Američani menijo, da se je v Pekingu ustalila trdnejša vodilna skupina. Veseli jih tudi, da je pobuda za 135. sestanek v Varšavi prišla iz Pekinga in da je mirnejša in prožnejša od prejšnjih kitajskih

135. sestanek v Varšavi

stališče. LR Kitajska namreč poziva ZDA, naj kaj ukrenejo za »takojšen umik vseh ameriških sil s kitajskega ozemlja Formoze« (pekinško stališče je namreč od nekdanjega bilo, da je Tajvan ali Formoza le del ozemlja LR Kitajske) in naj »ukinejo vse vojaške instalacije na otoku«. Ta del pekinške izjave je bolj njen sestavni kot izključni del, saj je pravzaprav stalen od začetka pogovorov. Američane je dosti bolj presenetil in morda razveselil pekinški predlog, da bi se LR Kitajska in ZDA sporazumele na temelju petih načel miroljubnega sožitja. Glede na razvoj položaja — pomiritev v »kulturni revoluciji«, poslabšanje odnosov med Moskvo in Pekingom, kitajska obsodba invazije na ČSSR, sprememba ameriške administracije — menijo, da želi Peking olajšati Washingtonu izvajanje nove politike do LR Kitajske. Nekateri menijo, da je kitajska diplomacija prej skrbno proučila, kako bi Amerika utegnila reagirati, in da se je prepričala, da so v ZDA zreli pogoji za trajne rešitve stališč do Kitajske.

Republikanci so sicer v svojem programu govorili o trdnem stališču do LR Kitajske, vendar morajo upoštevati tudi tisto, kar je storila Johnsonova administracija. Čeprav je bila Johnsonova politika do LR Kitajske zelo toga, si je vendar prizadevala najti rešitev zlasti v tistih zadevah, ki se neposredno tičejo obeh držav. Zdaj, ko se odnosi med Sovjetsko zvezo in LR Kitajsko zaostrujejo, bi Amerika utegnila imeti kaj koristi od izboljšanja odnosov s Pekingom. Ze pred dvema letoma sta sinologa Doak Barnett in James Thomson orisala osnovne značilnosti prihodnje ameriške politike do LR Kitajske: načelno naj bi sprejeli obe Kitajski, de facto naj bi priznali pekinški režim, zmanjšali bi politično in gospodarsko izolacijo LR Kitajske, obnovili naj bi trgovino z nestraneškim blagom. Zanimivo je tudi da novi kitajski predlog za 135. sestanek (se pravi sploh za nadaljevanje pogovorov) v Varšavi sicer zahteva, naj se Američani umaknejo s Tajvana, ne govori pa o tem, naj bi Tajvan vrnil LR Kitajski.

Stališče Moskve je seveda zanimivo, zlasti zato, ker je odklonilno. Sovjetski politiki menijo, da je LR Kitajska sklenila sporazum z ZDA, češ da se ne bo vmešavala v vietnamsko vojno, ker ji je Washington obljubil, da je ne bo napadel. Zanimivo je tudi, da do leta 1963, ko so se poslabšali odnosi med Moskvo in Pekingom, predloga za sprejem LR Kitajske v OZN ne postavlja več sovjetski, marveč albanski predstavniki.

S tem se znova postavlja vprašanje o sprejemu LR Kitajske v svetovno organizacijo, o čemer razpravljajo že od leta 1950, pa so predlog še zmerom zavrnili. Če bi se o tem spremenilo ameriško stališče, bi se seveda spremenilo tudi stališče drugih članic OZN, ki so proti sprejemu LR Kitajske glasovale pod ameriškim vplivom. Doslej je v Evropi poleg SFRJ, SZ in držav vzhodne Evrope priznalo LR Kitajsko le osem evropskih držav (Švedska, Finska, Švica, Francija, Danska in Norveška na veleposlaniški ravni ter Velika Britanija in Nizozemska na poslaniški ravni). Med vsemi suvereni državami na svetu jih le polovica priznava Kitajsko. Zato so toliko bolj zanimive novice o tem, da bi utegnile navezati diplomatske odnose s Pekingom tudi Kanada, Italija in Belgija.

Splošno priznanje LR Kitajske in njen sprejem v Organizacijo združenih narodov bi bilo le znamenje realnega položaja v svetu, saj je LR Kitajska največja država na svetu.

STANE IVANC

Proces proti vojnim zločincem v Gradcu

Pred porotnim sodiščem v Gradcu v Avstriji so začeli sodni proces proti petim vojnim zločincem. Obtoženci so bili kot člani gestapa in žandarmerije med vojno na Poljskem. Očitajo jim sodelovanje pri umorih tisočev poljskih židov. V procesu, ki bo trajal verjetno štiri tedne, ugotavlja državni tožilec, da je bil postopek obtoženi »močno pod vplivom morilske strasti«.

Sicer je težko predvideti, ali bo porotno sodišče obtožene morilce obsodilo ali pa jih bo, kot že v mnogih procesih proti vojnim zločincem, oprostilo. Brez dvoma je zelo pomembno, da so zločinci kaznovani — čeprav je minilo že nad 20 let, odkar so zagrešili svoja nečloveška dejanja — in se tako vsaj delno izkaže pravičnost nedolžnim žrtvam, toda je še nekaj drugega, kar je še pomembnejše. V Gradcu obtoženi vojni zločinci so ostali do svoje aretacije v istih poklicih, v katerih so med vojno postali zločinci in morilci.

Glavni obtoženec Gerulf Mayer je v republiko Avstriji prišel do majorskega čina v žandarmeriji in je bil do pred kratkim komandant oddelka žandarmerije v Lipnici (Leibnitz) na Štajerskem. Obtoženi Alfred Lusser je bil poveljni žandarmerijske postaje v Schwarzach na Vorarlberskem. Georg Unterberger je bil do pred kratkim policijski uradnik v Celovcu, a obtoženi Karel Popp je bil oficir v avstrijski armadi in

to v vojaški šoferski šoli v Badnu pri Dunaju.

Oglejmo si ta zaskrbljujoča dejstva. Pri policiji, pri žandarmeriji in v zvezni armadi avstrijske republike so bili vojni zločinci in morilci dolgo let ne samo zaposleni, marveč so bili celo na vodilnih mestih. In taki ljudje naj bi varovali demokratično in nevtrarno avstrijsko republiko pred neonacističnimi napadi? Kako je sploh mogoče, da ljudje s tako preteklostjo lahko ponovno pridejo na vodilna mesta.

Po osvoboditvi od nacionalsocializma v letu 1945 je bilo demokratično avstrijsko vodstvo na novo vzpostavljeno. Njegovo jedro so sestavljali predvsem borci za svobodo, ki so se borili pri partizanih, borci odporiškega gibanja, ki so se vrnili iz zaporov in koncentracijskih taborišč. Takrat bi bilo povsem nemogoče, da bi nekdanji nacionalsocialisti in vojni zločinci bili sprejeti v službo. Nekaj let pozneje pa se je situacija povsem spremenila. Hladna vojna je izzvala najostrejši protikomunizem. Takrat so se spomnili »starih borcev« in tako so leti prišli na vodilna mesta. Predvsem v armadi in pri policiji so mnogi od njih dosegli najvišje položaje. To pa škodi ugledu Avstrije po vsem svetu in predstavlja tudi za Avstrijo samo resno nevarnost.

Na vseh to opozarja proces v Gradcu.

Johan Müller
Dunaj

Stari in novi znanci iz vojnih let

Mnoga leta so že pretekla, odkar se nista videla, in slučajno sta se našla na vlaku. Bila sta nekdanja prostovoljca za severno mejo iz leta 1918/1919, že ostarela možaka, a še polna življenja in spominov. Seveda sta takoj prišla na doživljaje v časih, ko sta se borila za naše lepe slovenske kraje, ob koncu prve svetovne vojne in na čase, ki sta jih preživela skupaj s tovariši, katerih je le še malo pri življenju. Eden izmed njih se je ob koncu prve svetovne vojne vrnil iz Ukrajine, drugi pa iz Romunije in spoznala sta se v nekdanji domobranski vojašnici v Ljubljani, ko sta se oba pro-

bra 1918. odpotovali na Koroško. Bilo je torej kar dosti snovi za pogovor, posebno še o najnovejšem republiškem zakonu o prostovoljcih borcih za severno mejo, ki je bil nedavno sprejet. Zakon, ki daje udeležencem borb za severno mejo neko moralno in tudi materialno priznanje, na kar so čakali polnih 50 let.

Hitro jima je mineval čas v teh pogovorih in tudi nekateri drugi potniki so z zanimanjem poslušali, saj sta bila precej glasna radi slabega sluha obeh. Prekinil ju je pa eden poslušalcev in jima očital, da napihujeta dogodke izpred 50 let in da pogrevata že zastarele stvari. Dalje da naj se ozreta na borbo z okupatorjem, kjer je bilo treba že drugačnih ljudi. Začuden sta ga gledala in komaj razumela, zakaj se razburja. Vprašala sta ga kje je bil on v času okupacije in kaj je počel, da ju lahko zali. No, ni jima ostal dolžan odgovora. Bil je v partizanih od poletja 1944. pred tem pa v nemški vojski, kamor je bil prisilno mobiliziran. Ko je prišel na dopust je pobegnil k partizanom, sicer si je prisluzil tudi odlikovanje za hrabrost. Kmalu pa se je med njimi začel prijateljski razgovor, ko sta mu povedala, da ima eden od njih status borca od leta 1942., ker je bil aktivist in kasneje borec NOV, drugi pa status borca od leta 1943, tudi zaradi aktivnega sodelovanja z narodno osvobodilnim gibanjem. Povedala sta mu tudi, da niti med obema vojnama nista bila pasivna, ampak sta kot primorska rojaka dolga leta aktivno sodelovala v tajni protifašistični organizaciji na Primorskem. Eden od obeh je še pripomnil, da je ponosen na to, da je bil aktiven borec za pravice našega naroda kar 27 let, to je od konca prve svetovne vojne pa do konca druge. A tudi vsa povojna leta je bil aktiven pri obnovi porušene domovine in pri raznih organizacijah in društvih.

Mož, ki se je prej razburjal, češ da pretiravata, se je sedaj opravičeval in težko mu je bilo, da je žalil človeka, ki sta skušala po svojih močeh pomagati našemu narodu v borbi za svojo svobodo. Krepek so si stisnili roke v slovo z željo, da se še vidijo.

SREČKO ŠORLI

Še ena seja o zadevah borcev

Na skupni seji skupščinske komisije za vprašanja borcev NOV, odbora izvršnega sveta za socialno politiko in komunalna vprašanja ter članov predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je bila 27. januarja, so razpravljali o usklajevanju pokojnih borcev NOV, o osnutku zakona o priznavalnih in o načinu uporabe sredstev, zbranih po zakonu o prispevku za gradnjo stanovanj za borce NOV. Vse to kaže, da bodo v kratkem izvedeni še zadnji sklepi, ki jih je lani v marcu sprejela skupščina SR Slovenije.

O tem, kakšna stališča je do prvih dveh navedenih zadev zavzel republiški odbor ZZB NOV Slovenije na svoji seji 15. januarja, smo že poročali. Toda sedaj gre za uveljavitev treh pomembnih sklepov skupščine, na katero mnogi udeleženci že težko čakajo.

Usklajevanje pokojnih borcev NOV z višino borčevskega dodatka je seveda odvisno od razpoložljivih sredstev, zato jo je treba vsestransko preučiti. Na skupni seji so se vsi prisotni zavzeli za to, da je treba skupščinske sklepe izvesti in urediti sistem borčevskih pokojnin, kajti to je veliko večji družbenopolitični kot materialni problem.

K osnutku zakona o priznavalnih, ki ga je pripravil republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo, je bilo na seji precej pripomb. Šlo je v glavnem za to, ali je priznavalnina družbeno priznanje ali družbena pomoč. Posebna komisija, ki so jo na seji izvolili, bo upoštevala vse pripombe in predloge ter sestavila nov osnutek zakona.

V razpravi o načinu uporabe sredstev zbranih po zakonu o prispevku za gradnjo stanovanj o udeležence NOV, so ugotovili, da se je po izvedeni anketi prijavilo 14598 borcev — prosilcev za stanovanja, medtem ko jih je bilo prej le 2500. Ocenili so, da 14.598 prosilcev ne more biti realno število. Ugotoviti prave in dejanske potrebe ni ravno lahko, a orientacijska številka ostane 2500 in na tej podlagi bodo tudi v okviru sprejetih meril razdeljevali zbrana sredstva občinam, da bodo lahko nadaljevale gradnjo stanovanj za borce.

V. M.

Podobne težnje stare in nove generacije

Borci za severno občino Kranj so se zbrali na prvo redno skupščino. Po zaslugi vestnega predsednika Ljoteta Pečnika je bila skupščina dobro pripravljena in tudi udeležba temu primerna. Od 80 članov je bilo navzočih 64.

V razpravi so največ govorili o ugodnostih in pravicah, ki jih imajo v republiškem in občinskem merilu. Kranjska občina, kot so ugotavljali, je bila ena izmed prvih, ki je tudi te borce uvrstila med upravičence do raznih ugodnosti.

Predsednik občinske zveze združenj borcev NOV Pavle Bajželj je pozdravil skupščino v imenu borcev zadnje vojne, ki so bili na Koroškem, in poudaril, da sta bili tako imenovana stara in zadnja, nova generacija s podobnimi težnjami pripravljena pomagati naši manjšini onstran Karavank. Toda današnja politika miru in sožitja med narodi je že močno ublažila nekdanja navzkrižja in ne glede na označene državne meje se vse bolj širi težnja za medsebojnim sodelovanjem in mirno graditvijo boljše prihodnosti. To je velik uspeh borcev za naš pravični mir iz prve in druge svetovne vojne, kot je dejal tovariš Bajželj.

Največ borcev 1918-1919 je na skupščini omenjalo svoje socialne probleme. Ker imajo v vodstvu svoje organizacije postavljeno komisijo agilnih in sposobnih ljudi, je pričakovati da bodo nekatere še nerešene zadeve pravilno uredili.

K. M.

MLADINA ZA „TV 15“

Nagrajeni prispevek

Dal si mi življenje, kaj bi mi še dal!

»Vi mladi ne znate ceniti življenja, saj niste okusili še ničesar hudega!« mi je nekoč dejala stara ženica.

Čudno so v meni odmevale te besede. Ne vem, morda so se v mojih očeh celo zalesketale solze. Daleč je že to... Mar mi mladi ne moremo doživeti ničesar grenkega? Saj tudi mi živimo in tudi v časo našega na videz brezskrbnega življenja lahko pade kaplja pelina.

Le kaj naj ji rečem, ženici? Čeprav nerada, sem ji povedala zgodbo svojega mladega življenja. Dovolite mi, da jo danes tudi vam povem. Ne zato da bi me pomilovali, zato ne!

x x x

Z mislimi objamem sobo, v kateri leži moj očka. Vedno nasmejan in poln vedrine je.

koli več zdrav. Trpko je bilo moje spoznanje. Marsikdaj sem jokala. Očku in mamici tega nisem hotela pokazati, kajti vedela sem, da bi ju to prizadelo. Trudila sem se, da sem se obvladala. Prav to me je naredilo trdno. Le kdaj pa kdaj sem se nemo zazrla v očka, ki je strmel nekam v daljavo in premišljeval. Kot da bi želela, da... Ko je opazil moj pogled, se je nasmehnil, in že je imel pripravljeno šalo, s katero je oba spraval v smeh. Besede, že dolgo pripravljene, so ostale zopet neizgovorene.

Nekega dne pa me je poklical k sebi. Sedla sem poleg njega. V njegovih očeh sem opazila solze. Nisem ga vprašala, čemu. Sam mi je povedal, zakaj mu je hudo. Tihe in globoke so bile njegove be-

Smrt Jana Palacha

Bilo je 16. januarja.

»Danes se je pred narodnim muzejem v Vavčavskih namestih polil z bencinom in zažgal 21-letni študent JAN PALACH, iz protesta...«, nam je ob 15. uri javil radijski napovedovalec. Mirno in žalostno so zvenele njegove besede. Tudi v poznejših poročilih so napovedovalci govorili o tragični smrti mladega fanta, študenta filozofije, ki je daroval domovini največ, kar je mogel — življenje!

Čehi so naši bratje, saj so slovenske krvi, in zato mi je bilo še bolj hudo. In kaj so že vse pretrpeli! Ko smo se mi poleti brezskrbno hladili v morju, so v njihovo deželo vkrakale članice Varšavskega pakta. Tiste, ki so bili v teh dneh pri nas, smo gostoljubno sprejeli medse in jim pomagali, kolikor je bilo v naši moči. Takrat so spoznali, da smo jim Jugoslovani prijatelji, pripravljeni žrtvovati vse, da bi jim pomagali. Zato nas je vest o smrti JANA PALAHA še toliko bolj zabolela.

Na televizijskih zaslonih smo gledali pogreb JANA PALACHA. Ljudje so stopali s sklonjenimi glavami in z bolečino v srcih. Pred očmi so imeli lik Jana, mladega fanta, ki je še pred dnevi ho-

Jan Palach

»Nujno morajo obstajati različna mnenja o dejanju Jana Palacha. Vendar ni dileme in dvoma o tem, da je njegova smrt znova osvetlila češkoslovaško tragedijo v času, ko je že vse kazalo, da je potisnjena v senco, vsaj kar zadeva svetovno javnost.«
Daily Telegraph,
londonski dnevnik

dil po istih ulicah, sedel v istih klopih z njimi in poslušal predavanja in skupno z vsem praškim ljudstvom trpel zaradi krivic, ki jih trpi njegov narod.

»Da, JAN PALACH je bil velik človek s plemenitim čustvi in z naprednimi ideali naše socialistične družbe, zato bo za vedno ostal med nami, nikoli ga ne bomo izbrisali iz spomina, kajti bil je človek, ki je žrtvoval svoje mlado življenje za lepšo bodočnost svoje generacije,« je dejal profesor, ki ga je Jan še pred dnevi poslušal.

Mnogi so mislili, da bo prišlo do neredov pri pogrebu JANA PALACHA, toda praška mladina je znala ohraniti mir in dostojanstvo v najbolj kritičnih dneh. Delavci v tovarnah so s petminutnim molkom počastili njegov spomin, danes pa se podpisujejo praški in ljubljanski študentje ter druga mladina v knjigo žalosti, ki je živ dokaz globokega čustvovanja s češkim ljudstvom!

LJUBICA HROVATIN
Zvirče 11, p. Tržič

Taborniki po partizanskih poteh

Taborniki partizanskega odreda »Bičkova skala« so 12. januarja priredili že tradicionalni pohod na Dražgoše in k Bičkovski skali. Letošnjega pohoda se je razen 120 članov partizanskega odreda »Bičkova skala« udeležilo še okoli 200 članov bežigradskih športnih organizacij in taborniki partizanskega »Savskega odreda«. S šestimi avtobusi se je ta množica mladih ljudi odpravila proti Dražgošam.

Avtobusi so se ustavili v mali vasi Rudno, kake tri kilometre

pred Dražgošami. Od tu so se udeleženci pohoda v koloni napotili proti Dražgošam, na čelu pa so Bičkovci nesli svoj prapor. Kmalu po prihodu v vas je bil pod Bičkovo skalo zbor vseh udeležencev pohoda. Tu so taborniki položili venec. Preživeli borec dražgoške bitke, aktivni oficir JLA tovariš polkovnik Lušina, pa nam je pripovedoval o tej legendarni bitki gorenjskih partizanov. V spomin na padle v boju so taborniki pripravili še kratko komemoracijo pred spomenikom in položili na bližnjem pokopališču venec na grob, kjer so pokopane žrtve.

Za najmlajše udeležence pohoda, to so bili medvedki in čebeli obeh taborniških odredov, so njihovi vodniki pripravili sanksko tekmovanje. Tudi malčki so bili navdušeni nad izletom, saj je bilo vreme lepo in tudi snega je bilo na pretek.

MILAN BENKO
Ljubljana

V taborišče

(Prispevek za partizanski kviz RTV)

Moj oče je doma iz Zadloga. Ko se je začela vojna, mu je bilo 27 let. Takole mi je pripovedoval:

— Bila je jesen. Petelin so peli pesem za dobro jutro. Izza Spika se je prikazalo sonce škrlatne barve, vstajalo je sončno jutro, kakršnega že dolgo ni bilo. Tudi mi smo zgodaj vstali. Mati je zakurila in z bunklami porinila lonec z žganci v peč. Sestra je pomolzla kravo, z bratom pa sva nakrmila živali. Oče je že dolgo bolehal in je ležal v postelji. V kuhinji je mati ropotala z lonci. Tedaj je brat pogledal skozi okno in zakričal: »Kamion!«

Italijani so obkrožili vas in vdrli v hiše. Ker sem znal italijanski, sem upal, da se bom rešil. Pa ni nič pomagalo. Mati je ihtela in stiskala k sebi mlajša otroka. Fašisti so lovili kokoši in razbijali vse, kar jim je prišlo pod roke. Pes ovčjak se je tgal z verige in besno renčal. To je bilo zanj usodno. Italijan je nameril puško in ga ustrelil. Fašisti so nosili iz kase pšenico, sadje, krompir... Materi je neki Italijan strgal z vratu zlato verižico. Na steni je visela lepa starinska ura. Dobil sem jo bil od očeta za rojstni dan. Videč, da jo hoče fašist ukrasti, sem skočil in ga ugriznil v roko. Udaril me je tako močno, da se mi je iz nosu pocedila kri. Sestrice in bratci so jokali. Z b. cammi so nas nagnali na kamion. Za nami je stala le prazna hiša, ki jo je požiral ogenj, in živina, ki je žalostno mukala za odhaja-jočim kamionom. Oblile so nas solze.

Odpeljali so nas na Rab, na otok gorja in smrti...

JOŽICA MARTINČIČ, 7 d
Osnovna šola Kočevje

Zakaj?

Zakaj ne uredijo sveta tako, da bi povsod vladal mir in da bi bili vsi srečni, kot sem jaz. Če bi bila odrasla, bi otroke učila tako, da bi se med seboj ljubili in spoštovali vsakogar. Nikoli jih ne bi učila vojskovati se. Prepovedala bi izdelovati orožja in uničila bi vse orožjarne. Ukazala bi zgraditi stanovanja, da bi vsi živeli udobno. Med deželami bi zabrisala meje in ves svet bi zrasel v eno veliko domovino. Živeli bi svobodno. Barva kože ne bi ljudi razdvajala in jih sramotno poniževala. Če bi bilo tako, bi se ljudje počutili kot ptički...

IRENA BAJC, 6. r.
Osnovna šola Izola

Pišejo nam..

Spoštovana tovarišica Milena!

Prvič v tem letu vas prisrčno pozdravim in se vam opravičujem za dolgotrajni molk. Blizu se konec prvega polletja in imam res veliko učenja. Pa vreme je »sajast« in človek ni za nobeno rabo. Na kmetiji je tudi dosti dela, denarja pa kljub temu ni na pretek. Zato skrbno hranim vsak dinar, da vam pišem... Še nekaj bi vam rada zaupala. Veste, kaj je moja največja želja? Mogoče ne bo nikoli izpolnjena... Da bi prišla v Ljubljano in se pogovorila z vami. Smešno, kaj? Sicer ima vsak svoje želje, a moja je taka. Hvala za objavljeni prispevek v novoletni številki, za dodatne besede k njemu — bile so res primerne — in za »TV 15«, ki ste mi ga poslali.

Prejmite prisrčne pozdrave!

MARJANA JAZBEC
Sveto 35, p. Komen

Draga Marjana!

Ko so mi pred letom dni zaupali urejanje »Kotička za mladi rod«, sem si bolj od kopice prispevkov želela pridobiti vašo naklonjenost in vaše zaupanje. Ko takole iz dneva v dan prebiram pisemca, ki mi jih pišete, se mi dozdeva, da sem v tem vsaj nekoliko srečnejša. Srečna sem in hvaležna sem vam za to. Tudi tebi, za tvojo željo! Če te bo pot pripeljala v Ljubljano, se oglasi v našem uredništvu in posvetila ti bom toliko časa, kolikor si boš želela in kolikor bo v moji moči. Če ne prideš ti v Ljubljano, bom pa jaz k tebi. Ko bo topleje in bo pomlad že krepko potrkala na duri, bom obiskala nekaj sodelavcev, ki so to željo že izrazili, in nekaj takih, o katerih vem, da me bodo veselili. Med njimi si tudi ti, draga Marjana. Vtise bi seveda zabeležila. Že v lanskem letu sem želela uvesti na naši strani rubriko »Obiskala sem jih«, v kateri bi objavljala pogovore z mladimi širrom po Sloveniji. Uresničitev te želje sem sicer odgodila, nisem pa zavrgla! Prostora nimamo veliko in bi zaradi teh mojih zapisov marsikateri vaš prispevek obležal v predalu. Tega pa ne želim! »Vedno sitnariš,« me bodo verjetno pokarali v uredništvu. Pa še prav imajo. Konec koncev so nam v letošnjem letu odmerili kar celo stran in ne bi bilo lepo, če bi se zopet pritoževali. Torej, pustimo časi čas in ne jezimo se, če ni vse tako, kot bi želeli.

Lepo pozdravljena in na svidenje!

MILENA

Spoštovana tovarišica urednica! Ko sem prišla iz šole, me je čakalo na mizi veliko presenečenje. Lepa knjiga! Joj, saj nisem mogla verjeti svojim očem. In potem še prijazno pisemce. Kaj takšnega še malo nisem pričakovala. Verjennite mi, da sem že skoraj pozabila na poslani spis. Tokrat vam pošiljam drugega. Prosim vas, ne mislite, da zaradi honorarja. Še malo ne! Pač pa mi je ta uspeh dal poguma. Veste, s pisanjem se veliko ukvarjam, saj sem glavna urednica šolskega glasila »Okence«. Sklenila sem, da se vam bom pogosteje oglašala. Še enkrat, najlepša hvala!

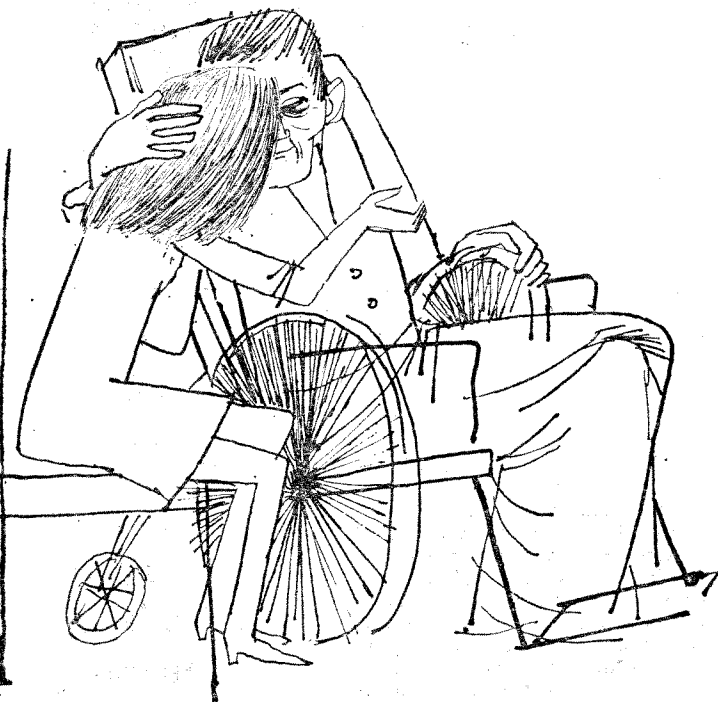
ALENKA TRONTELJ
Grosuplje, Stranska pot

Draga Alenka!

Ni za kaj! V posebno zadovoljstvo mi je bilo objaviti tvoj prispevek »Trindvajset let samote«. Človekoljubnost, ki odseva iz teh vrstic, zasluži pohvalo in posnemanje. Le tako narej, Alenka! Še prošnja: pošlji mi primerek »Okence«, vašega šolskega glasila. Vse sela ga bom.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Narisala Marjanca Jemec—Božič

Osemnajst let je že priklenjen na posteljo in invalidski voziček. In glejte, nikoli še ni obupal. Da, marsikdo tega ne bi verjel, toda tako je.

Spomini mi pohitijo nazaj. Kot majhno dekletce sem se dan za dnem vrtela okrog njega. Marsikdaj sem ga tudi oponašala in on mi tega ni zameril. Vedel je, da sem še premajhna, da bi razumela in se zavedala, kaj delam. Gotovo mu je bilo hudo, ko je videl druge očete, ki so s svojimi otroki hodili na sprehode in jih učili prvih korakov. On tega ni mogel.

Leta so minevala in jaz sem odrasčala. Začela sem se zavedati, da moj očka ne bo ni-

sede. Takole mi je dejal: »Nu-ši, oprosti, ničesar ti nisem dal, nikoli te nisem nikamor peljal, zaradi mene si vedno doma. Oprosti, toda jaz tega nisem mogel, ker sem invalid. Sliši, tvoj očka je invalid!« Sklonila sem se nadenj in zahtela. Le s težavo sem spregovorila: »Očka, ničesar mi nisi dal, vendar mnogo. Dal si mi življenje; čeprav bolan, si mi dal z življenjem marsikaj, za kar je vredno živeti. Hvala ti!« (Morda je mislil, da mi kaj dolguje. Toda, le kaj? Rada ga imam, kot ima le otrok lahko rad svoje starše...)

DANJUŠA TOMSIČ,
Podgora 29 D,
p. Ljubljana-Sentvid

Razmišljanje

Zunaj dežuje...

V daljavi zaslišim grom. Ne vem, zakaj, toda spomnim se na dni, ko je po naših krajih hrumel sovražnik. Pripovedovali so mi, da je bilo mnogo ljudi lačnih in brez strehe nad glavami. Nenasitni okupator jim je pobral vse. Le nekaj jim ni mogel vzeti: hrepenenja po svobodi! Ljudje so odhajali v gozdove, ljudje so se borili doma. Okupator pa ni miroval. Napadal je, kruto in neusmiljeno. Ljudstvo ni klonilo. Še v večjem številu je odhajalo v partizane in še z večjo žilavostjo se mu je upiralo. Mnogo rodoljubov je v tem boju izgubilo svoja življenja. Za mnoge izmed njih niti ne vemo, kje so pokopani in jim ne moremo ponesti šopkov cvetja na grobove.

Dežne kaplje vztrajno udarjajo ob okensko šipo in nemo, kot velike solze, padajo na tla...

OLGA REMS
Podlipovica, p. Izlake

Okrogle in oglate

● Ce porotnik med razpravo spi... Sodišče v Chicagu (Ill., ZDA) je sodilo nekemu moškemu, ki je bil — precej okajen — ponudil neki ženski nekaj prav nevljudnega. Tožnica ni hotela izgovoriti klanfarskih besed, ki jih je bil izgovoril toženi, marveč jih je napisala na listek in ga izročila sodniku. Ta je listek prebral in ga izročil porotnikom. Listek je romal iz roke v roko. Poleg neke izredno lepe porotnice je sedel porotnik, ki je bil zadremal. Lepa porotnica je zaspaneta obzirno dregnila in mu izročila listek. Možakar, ki je, očitno precejšnji del razprave prespal, je prebral listek, presenečeno pogledal lepo tovarišico, ji nad vse zadovoljno prikimal in — spravil listek v žep... Čudno le, da je poleg take lepe porotnice zadremal!!

● Pisanje prezgodnjih spominov — slabo znamenje. Angleški politik J. Macleod je, govoreč o poplavi spominov znamenitih politikov, dejal: »Kdor objavlja prezgodaj spomine, koplje sam sebi prezgodaj grob.«

● Odšel je praznih rok. Blizu kraja Chilly na Irskem je neko mlado dekle vrglo v morje steklenico s pismom in svojo sliko. Steklenico je našel mornar z neke ladje, ki je plula tam mimo. Slika je mornarja tako očarala, da je zaprosil ladijskega kapitana, naj ladja pistane v omenjenem kraju. Kapitan mu je prošnjo izpolnil, dekle pa se je zares omožila, toda — s kapitanom.

● Ne odlašajte, sicer bo prepozno! V reklamnem oglasu nekega pariškega kozmetičnega (lepotilnega) salona je napisano: »Ženska, ki želi biti v sedemdesetem letu privlačna stara dama, se mora začeti negovati najpozneje v svojem sedemnajstem letu.«

● »Kdaj pa kdaj tudi miška ugrizne mačko,« pravi neki japonski pregovor.

● Prava neumnost. Vodja osrednje britanske astronomske opazovalnice sir Bernard Lowel ne odobrava velikih naporov in stroškov, ki jih terjajo priprave za potovanje na Mesec. Nedavno je dejal: »Če toliko prispevamo v naporih samo zato, da bi videli, kakšen je Mesec, ko ga pogledamo od blizu, tedaj je to prava neumnost.«

● Grda ali lepa žena? Francoski pisatelj Albert Camus je odgovoril na vprašanje, ali je kaj hujšega ko ljubezen grde žene: »Da, prijateljstvo lepe žene!«

● Lepota z grdim koncem. Francoski pisatelj Francois Mauriac je napisal: »Starost je zelo lepo razdobje ljudskega življenja. Škoda, da se tako grdo konča!«

● Mao Ce Tungova »zmagovita misel«. Po poročilu kitajske časopisne agencije Hsinhua so kitajski zdravniki uspešno izrezali iz želodca in prsnega koša neke ženske 45-kilogramsko bulo. Operacija je trajala devet ur. Bolnica Čang Či Cu je odlično prenesla operacijo, vse to — poudarja Hsinhua — po zaslugi Mao Ce Tungove »zmagovite misli«

● Trmasti stari politik. Vsi degolisti ne soglašajo z de Gaullovo odločitvijo, ki je nedavno vsaj trenutno preprečila razvrednotenje franka. Neki degolist je rekel: »De Gaulle ne bo nikdar priznal, da je vrednost franka odvisna od nemške marke. Preden bo to priznal, bo rájši vse v hiši razprodal.«

● Primate tatu! Werner Kulmann, predsednik sindikata zahodnonemških policijskih uslužbencev zavrača očitke politika, češ da ne ravna policija v demonstracijah pravilno: »Policija je vedno tisto, kar napravi jo iz nje politiki!«

Mihailo Marić: Za kulisami emigracije

Navodila za delo

Glavni tajnik JDS Roko Kaleb hoče prikriti svoje bogastvo, ki si ga je pridobil zelo sumljivo, zato živi nekako sam zase, skromno, venomer tarna, da nima denarja, edino razkošje, ki si ga privoščil pa je turška kava. Natočil je je tudi Nenadu Petroviću, ko se je oglašil pri njem. Potem mu je dejal:

»Na tole dobro prouči, potem pa vprašaj, če ti kaj ni jasno!«

In dal mu je kakšnih dvajset listov z raznimi »instrukcijami«. Na enem je bil naslov: »Navodila za delo z jugoslovanskimi delavci« (v Nemčiji). JDS, katerega sedež je v Münchnu, namreč posveča tej temi dolge in pravcate študije. Obstaja tudi tako imenovani »operativni arhiv« JDS, ki ga vodi Roko Kaleb in kjer so kartoteka, fotografije, navodila za »delo z Jugoslavlani v inozemstvu«, propagandni material in celo nekaj brošur.

Kaleb in Stanković sta menila, da je Nenad dovolj zanesljiv delavec za takšno »operativno delo«, tako da sta ga zasula s pismenimi in ustnemi navodili. Nekaj izvirnikov s podpisom Roka Kaleba mi je Petrović tudi poslal v Beograd.

Taktika novačenja

Preberimo na primer navodilo z naslovom »Delo z ljudmi iz domovine«, se pravi interni razpis za »funkcionarje« JDS:

»V delu z ljudmi iz domovine se moramo izkazati s skrajno prožnostjo, skrajno prilagodljivostjo. Razen majhnega števila ljudi, od katerih lahko več pričakujemo in zahtevamo, moramo večino vzeti takšno, kakršna je, ter jih kot takšne angažirati za naše cilje. Kot bo videti kasneje, obstaja cela lestvica takšne angažiranosti. Za zgled prožnosti naj nam bodo sami komunisti.«

Poglavje o tem, kako emigranti novačijo naše delavce, ki pridejo v Nemčijo, da bi pošteno delali in zaslužili, najdemo v materialu z naslovom: »Kako je treba ravnati.«

a) navezovanje stikov: »Ne smemo se izogibati ljudem s potnimi listi, temveč se moramo načrtno in ob sleherni priložnosti spoznati in povezovati z njimi. Vsekakor je treba tako ravnati tudi tedaj, če koga sumimo, da je komunistični agent ali znan kot član partije. Članstvo v partiji za nas ne sme biti razlog, da bi koga prezrili, da bi se mu izognili ali ga odbili z grobim ravnanjem. Že pri prvem

stiku je treba dobiti osnovne podatke: priimek in ime, iz katerega dela Jugoslavije prihaja, kje stanuje, kaj dela, s kom se družijo itd.«

b) način vodenja pogovorov: »Velikanska napaka, ki jo na žalost delajo mnogi, je, da takoj preidemo v napad in začnemo sobesednika poučevati o tem, kaj je komunizem. V pogovoru moramo biti tako spretne, da sobesednika spodbujamo s pametnim nastopom in premišljenimi vprašanji, tako da nam sam razkrije dušo.«

Za »razkritje duše« obstaja »seznam vprašanj«, ki jih je treba postavljati jugoslovanskim delavcem. Taktika je delo Roka Kaleba, podobna pa je vprašanjem preiskovalcev v Zirndorfu — laglju, se pravi, da gre za zbiranje vohunskih podatkov. Vendar je »razkritje duše« komaj začetek novačenja.

V instrukciji, ki jo tukaj navajamo, teče vse po načrtu. Po tistem, ko našega delavca, ki dela v tujini, zapletejo v »spreten pogovor« ter ga obdelajo s sistematično postavljenimi vprašanji, sledijo nove naloge.

e) vzdrževanje zveze: »Pri vsakem stiku, zlasti še, če gre za stik z zanimivo osebo, je treba paziti, da ne bi prekinili vzpostavljene zveze. Treba se je domeniti za nove sestanke in pogovore.«

f) obvezno obveščanje nadrejenih v JDS: »Če gre za zanimiv primer ali za komunističnega agenta ali za člana partije, je treba o tem brezpogojno takoj obvestiti predsednika koordinacijskega odbora. Treba mu je tudi dostaviti vse razpoložljive in zbrane informacije o teh ljudeh.«

Predsednik koordinacijskega odbora ni nihče drug kot Roko Kaleb. V navodilih svojim agentom pravi Roko Kaleb, da je treba računati na vse oblike sodelovanja z JDS, tako da navaja tele glavne kategorije, narejene po klasičnem vohunskem sistemu:

1. Informirana oseba — To je najpogostejša oblika sodelavca. Gre za človeka, ki smo ga seznanili z obstojem, cilji in osnovnimi črtami dejavnosti JDS, od njega pa več niti nismo zahtevali.

2. Prijatelj — To je višja oblika sodelovanja. Gre za ljudi, pri katerih smo razvili posebne simpatije do JDS, ki kažejo zanimanje zanj in ki so celo pripravljeni pomagati z raznimi konkretnimi uslugami. Na primer: prenašanje našega propagandnega materiala v domovino, zbiranje in posredo-

Drago Janković s svojim kamionom

vanje naslovov prijateljev in znancev, dajanje podatkov o delu komunistov, dajanje finančne podpore itd. Vendar gre za ljudi, ki ne želijo stopiti v JDS, ali pa mi sami mislimo, da ni treba, da se včlanijo v organizacijo.

3. Član JDS — To je tretja, najvišja oblika sodelovanja v JDS. Takšen človek neposredno sodeluje v notranjem in zunanem delu JDS.

»Šef mreže« izsiljuje

Roko Kaleb potem zahteva od svojih agentov, da »naše člane s potnimi listoma« sam vzdržuje v zvezi. Seveda, ko pa je poleg drugega tudi »šef mreže« za vohunstvo pri JDS. To šefovstvo si prilasča kar v instrukcijah, glede tega pa je zelo strog: »Človek s potnim listom, ki je za to, da postane član JDS, mora biti takoj poslan k predsedniku koordinacijskega odbora JDS, ki bo sam opravil formalnosti ob vpisu in sam skrbel za osebno zvezo z njim. Člani JDS ne morejo in ne smejo sami tega delati, razen če imajo posebno dovoljenje predsednika koordinacijskega odbora.«

»Osebnostno povezan« je bil Roko Kaleb z našim delavcem v Nemčiji Dragom Jankovićem iz Zagreba. Začelo se je z navadnim predstavljanjem in pogovorom v neki Münchenski emigrantski kavarni. Drago Janković je že tri leta delal v Nemčiji in se ogibal nestrpnemu »rojaku« Kalebu, toda ta je vztrajal in se zmerom znašel, tako da se je »po naključju« srečal z njim. Janković se je kasneje zbal, da izgubi službo, vedel pa je tudi, da emigranti pretepajo naše ljudi, tako da se je naročil na »Hrvatsko zoro«. Naposled je

Kaleb zahteval od njega »prerazvoljni prispevek«. Janković je mislil, da bo potem imel mir, in nekajkrat mu je dal pet ali deset mark. Pri tem se je podpisoval v seznam prispevkarjev, ki ga je Roko Kaleb nosil s seboj in razlagal, da mora imeti pošteno evidenco. Tako je Janković nevede postal »prijatelj« JDS. Bržkone bi ostalo pri tem, če se ne bi Janković odločil, da se vrne domov. V treh letih je zaslužil toliko, da si je lahko kupil rabljen tritonski tovornjak, tako da bi v Zagrebu delal kot prevoznik.

Skrivnost je, kako je Roko Kaleb to zvedel. Naj bo tako ali drugače, ko je Janković kupil tritonski mercedes, se je v njegovem stanovanju nenadoma prikazal Kaleb. Zaprošil ga je za »uslugo«, se pravi, da je premeteno izsiljeval »podpisnika« Draga Jankovića.

»Nenad, vzemi dva tisoč primerkov naše Resolucije in jih nesi Dragu Jankoviću,« je nekega avgustovskega dne v letu 1966 Kaleb rekel Petroviću. Dal mu je tudi naslov, kamor naj bi nesel propagandni material.

(Nadaljevanje prihodnjic)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Pisk in kliseji CGP »DELO«, Ljubljana — Fomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 N-din — Za inozemstvo stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritič je, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

PIŠE: ANA KUCELJ

JANEZOVA ČETA

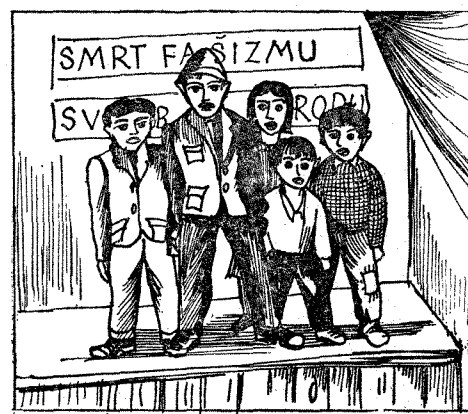
RIŠE: J. RAVNIK

76. Njegove zadnje besede so preplašeni vojaki razumeli, zato so ponižno ponujali orožje, odeje, obleke. Janez je zbral najbolj zanesljive pionirje, da so vodili akcijo. Samo oni so vedeli za prostore, kamor so prenesli zbran material. Vsak je lahko poskusil streljati s pravo puško, zato je pokalo na vseh koncih. Ana je dobila majhno pištolo na lepem opasaču. Tudi vojaške suknjice so oblekli vsi. Celo hrane je bilo nekaj dni v izobilju. Italijani so vozili na kamionih bolj črne kot bele makarone, koruzni zdrob za polento in zabojske marmelade.

77. V tistih lepih dneh prve svobode so ljudje skoraj pozabili, da sovražnik še ni izgnan iz dežele. Partizani so hodili od vasi do vasi, pridružili so se jim novi, ki so prihajali iz mest. Tudi nekaj italijanskih vojakov je stopilo v partizanske enote. Prišel je Seržo, ki so ga bili malo pred razpadom premestili, a je želel biti pri svojih znancih kot partizan. Janez mu je dal svojo novo kapo — titovko, na katero je bil zelo ponosen. Seržo je bil po poklicu šofer, zato je na kamionu prevažal partizane in aktiviste, ki so po vaseh prirejali mitinge.

78. Večkrat so v kulturnem programu nastopili Brezarčki, ki so znali lepo peti, Mirče pa je bil poleg tega izvrsten deklamator. Dolge in težke pesmi se je hitro naučil na pamet, deklamiral je z velikim zanosom. Učitelj Jaka je vadił z njimi pod kozolec in šupami, nastopali pa so kar v kmečkih hišah, kamor so prišli vsi vaščani. V vasi s sedežem rajona pa so imeli dvorano z odrom. Tudi tam so se postavili s svojim nastopom pionirji. Ljudje so jim navdušeno ploskali. Vse je bilo lepo kot lepe sanje. Pa še oče se je vrnil z Raba, čeprav ves bolan.